

**ÜSTÜN POTANSİYELLİ YETİŞKİNLERİN SOSYAL DUYGUSAL AÇIDAN
YAŞADIĞI SORUNLARA YÖNELİK YETİŞKİN EĞİTİM PROGRAMI
ÖNERİSİ**

Elif TUNÇPINAR

OCAK 2023

**ÜSTÜN POTANSİYELLİ YETİŞKİNLERİN SOSYAL DUYGUSAL AÇIDAN
YAŞADIĞI SORUNLARA YÖNELİK YETİŞKİN EĞİTİM PROGRAMI
ÖNERİSİ**

**BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Elif TUNÇPINAR

**EĞİTSEL TASARIM VE DEĞERLENDİRME DALINDA YÜKSEK LİSANS
DERECESİ İÇİN GEREKLİ ÇALIŞMALAR YERİNE GETİRİLMİŞTİR.**

OCAK 2023

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

15/12/2022

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Program Adı:	Eğitsel Tasarım ve Değerlendirme (Türkçe)
Öğrencinin Adı Soyadı:	Elif TUNÇPINAR
Tezin Adı:	Üstün Potansiyelli Yetişkinlerin Sosyal Duygusal Açından Yaşadığı Sorunlara Yönelik Yetişkin Eğitim Programı Önerisi
Tez Savunma Tarihi:	___/12/2022

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet ÖNCÜ
Enstitü Müdürü

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı:	Doç. Dr. Marilena Z.LEANA TAŞCILAR	
2. Üye:		
3. Üye:		

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.

Ad, Soyad : Elif TUNÇPINAR

İmza :

ÖZ

ÜSTÜN POTANSİYELLİ YETİŞKİNLERİN SOSYAL DUYGUSAL AÇIDAN YAŞADIĞI SORUNLARA YÖNELİK YETİŞKİN EĞİTİM PROGRAMI ÖNERİSİ

Tunçpınar, Elif

Yüksek Lisans, Eğitsel Tasarım ve Değerlendirme Yüksek Lisans Programı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Marilena Zinovia Leana Taşcılar

Aralık 2022, 118 sayfa

Bu çalışma ile üstün potansiyeli olan yetişkinlerin sosyal duygusal yönden karşılaştığı sorunlara ilişkin olarak görüşlerinin alınması ile buna istinaden karşılaştıkları sorunlar ile baş etmelerini destekleyici bir eğitim programının taslağının öneri olarak sunulması amaçlanmıştır.

Alan yazın tarandığında üstün potansiyelli yetişkin bireyler ile ilgili çok fazla çalışmaya rastlanmadığı için alana katkıda bulunmak amacıyla bu çalışmanın yapılması planlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen çalışma çocukken üstün zekalı tanısı almış 24 katılımcı (12 kadın ve 12 erkek) ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Görüşmelerde kullanılmak üzere yarı yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda veri toplama aşamasında, amacına uygun sorular hazırlanmış, uzmanlardan sorular hakkında görüşleri alınmış ona göre düzenlenmiş ve görüşme sırasında katılımcıya aynı zamanda ek sorular sorarak konuyla ilgili derinlemesine bilgiler edinmek amaçlanmıştır. Görüşme öncesi katılımcılara aydınlatılmış onam formu gönderilerek izin alınmış olup onay ile ses kaydı alınmıştır. Önceden hazırlanan görüşme soruları ile akış sağlanmıştır. Görüşmeler MAXQDA 2022 paket programına aktarılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi ile ortaya çıkan kodlar, alt tema ve temalar açıklanmıştır.

Araştırma süresince üstün potansiyelli bireylerin çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine kadar yaşadıkları sosyal duygusal sorunlar ile ilgili deneyimleri incelenmiştir. Üstün potansiyelli birey olma durumlarının kimler tarafından ne zaman, hangi alanlarda olduğu, potansiyellerinin onlara kattığı olumlu ve olumsuz deneyimlerinin neler olduğu incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, 4 tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar; üstün potansiyelli olarak yaşamak, sosyal duygusal gelişim süreçleri, çevre desteği/etkisi, üstün potansiyelli bireylerin destek süreçleri temalarıdır. Yapılan görüşmeler ve elde edilen bulgular sonucunda 4 modülden ve 13 oturumdan oluşan taslak bir program önerisi sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Özel Yetenek, Sosyal Duygusal Sorunlar, Yetişkin Eğitimi, Üstün Potansiyelli Yetişkinler, Program Geliştirme

ABSTRACT

ADULT EDUCATION PROGRAM RECOMMENDATION FOR THE SOCIAL EMOTIONAL PROBLEMS OF HIGH-POTENTIAL ADULTS

Tunçpınar, Elif

Master's Thesis, Master's Program in Educational Design and Evaluation

Supervisor: Associate Professor Marilena Zinovia Leana Taşcılar

December 2022, 118 pages

This study aimed to obtain the opinions of the high-potential adults regarding the problems they face in the social-emotional aspect and to develop the proposal of the training programs that will support them to cope with the problems they face.

In this study, high-potential adults were discussed. Due to the inadequacy of the study on high-potential adults in the literature, it was desired to contribute to the literature by choosing research on high-potential adults. This study, which employed a qualitative research method, was carried out with a total of 24 participants who were diagnosed with gifted in their childhood. 12 gifted women and 12 gifted men were included in the study. The purposeful sampling method was employed in the selection of the research sample. The Snowball sampling method benefited from reaching the study group. A semi-structured interview form was developed to be used in the interviews. During the data collection phase with the semi-structured interview form, data were obtained by preparing the appropriate questions, opinions were received from experts about the questions arranged accordingly and asking additional questions to the participant during the interview, allowing in-depth information about the subject. Before the interview, the informed consent form was sent to the participants and their permission was obtained, and the voice recording was taken with the approval. The pre-prepared interview questions made the interview flow. The interviews were analyzed by transferring them to the MAXQDA 2022 package program. The codes, sub-themes, and themes that emerged with the

content analysis were explained. During the research, the experiences of gifted individuals with social and emotional problems from childhood to adulthood were examined. It has been examined by whom, when, in which areas, the positive and negative experiences that their potentials have contributed to them.

According to the findings obtained from the research result, 4 themes emerged. These themes are; living with high-potential, social-emotional development processes, environmental support/effect, and support processes of the high-potential individuals. As a result of the interviews and the findings obtained, a draft program proposal consisting of 4 modules and 13 sessions was presented.

Keywords: Adult Education, Social-emotional Problems, Special Ability, Program Development

Elmas Özmen'in kıymetli anısına...

TEŞEKKÜR

Üstün potansiyelli çocuklar ülkemiz için çok kıymetlidir. Üstün potansiyelli çocuklar ihtiyaçları doğrultusunda eğitimler alarak yetişkinlik hayatlarına hazırlanmalıdır. Aksi takdirde fark edilmez ve ihtiyaçları ve yetenekleri doğrultusunda gerekli destekleri ve eğitimleri almazlar ise kaybedilebilirler.

Üstün potansiyelli çocuklar ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmıştır ancak üstün potansiyelli yetişkinler ile ilgili literatürde araştırmalara nadiren rastlanmaktadır. Bu araştırmanın üstün potansiyelli yetişkinler için yeni araştırmalara yol açarak onların yollarına ışık tutması umut edilmektedir.

Bu araştırma konusunu seçmemde, lisans hayatımdan beri beni her zaman destekleyen, çeşitli araştırmalarına beni dahil eden, ülkemiz üstün potansiyelli çocukların eğitimleri konusunda bilgilerini ve çalışmalarını her daim ihtiyacı olan herkesle paylaşan, her zaman varlığını hissettiğim, kendimi geliştirmem de çok büyük katkıları olan kıymetli tez danışmanım Doç.Dr. MARİLENA Z.LEANA TAŞCILAR'a teşekkürü borç bilirim.

Lisans eğitimim boyunca her zaman bilgileriyle destek olan, yol göstererek ilerlememize katkı sağlayan tüm İstanbul Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü hocalarıma teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca ders aldığım, kıymetli bilgilerini bizimle paylaşan, yol gösteren Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü hocalarıma teşekkür ederim.

2012 yılında İstanbul Üniversitesi Çocuk Eğitimi ve Araştırma Merkezi'nde çalışırken merkez müdürü olan Prof. Dr. Yaşar Bülbül'e bu yolculukta bana yol gösterip desteklediği için teşekkür ederim.

Varlığını her zaman hissettiğim, hayatım boyunca emek veren, her daim yanımda olan annem Aynur Tunçpınar'a ve abim Kürşat Tunçpınar'a tüm desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Tez yazma sürecim boyunca ne zaman ihtiyaç duysam gerek akademik gerekse manevi desteğiyle deneyimlerini her zaman paylaşan, varlığıyla güç veren kıymetli dostum Figen Köksalan Sanchezpena'ya ve tezime destek olup yanımda olan Barış Şimşek'e çok teşekkür ederim.

Tez araştırmam sırasında tanıştığım Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş zel Lisesi Müdürü Mustafa Aydos'a ve Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş zel Lisesi Mezunlar Derneği başkanı Tuğçe Gündüz Uludağ'a ve araştırmam sırasında tanıştığım mezunlarına araştırmama desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL.....	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT	vi
İTHAF	viii
TEŞEKKÜR.....	ix
İÇİNDEKİLER	xi
TABLOLAR LİSTESİ.....	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvii
Bölüm 1 Giriş.....	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Çalışmanın Amacı.....	2
1.3 Araştırma Soruları.....	2
1.4 Çalışmanın Önemi	3
1.5 Tanımlar	3
Bölüm 2 Alan Yazın Taraması.....	5
2.1 Üstün Zeka ve Yetenek	5
2.1.1 Üstün yetenekli bireylerin özellikleri.....	5
2.2 Üstün Zekalı Bireylerin Sosyal ve Duygusal Problemleri.....	7
2.2.1 Cinsiyete bağlı etmenler	8
2.2.2 Zihinsel farklılık.....	11
2.2.4 Eş zamanlı olmayan gelişim	14
2.2.5 Aşırı hassasiyet	15
2.2.6 Kişilik özelliklerinin sosyal ve duygusal problemlere etkisi	15
2.2.7 Sosyal kabul	16
2.3 Yetişkin Birey ve Genel Özellikleri.....	19
2.3.1 Yetişkinlerin fizyolojik özellikleri.....	19
2.3.3 Yetişkinlerin sosyal özellikleri	21
2.4 Yetişkin Eğitimi	22

2.4.1 Yetişkin eğitiminde hedef kitle	23
2.4.2 Yetişkin eğitimi felsefesi ve oluşturmacılık	23
2.4.3 Yetişkin eğitimi ve yaşam boyu öğrenme.....	24
2.4.4 Yetişkin eğitiminin gerekliliği	24
2.5 Üstün Yeteneklilere Yönelik Eğitim Programlarının Uygulanması	26
2.5.1 Üstün ve özel yetenekli öğrencilere yönelik yapılan uygulamalar: TEVİTÖL-ÜYEP-BİLSEM.....	28
2.5.1.1 Tevitöl.....	28
2.5.1.2 ÜYEP	30
2.5.1.3 Bilim - sanat merkezleri (BİLSEM)	31
2.6 İlgili Araştırmalar.....	33
Bölüm 3 Yöntem	38
3.1 Araştırma Modeli	38
3.2 Çalışma Grubu	38
3.3 Verilerin Toplanması	41
3.3.1 Görüşme sorularının hazırlık süreci.....	42
3.3.2 Görüşmelerin uygulanması	43
3.4 Veri Analizi.....	44
3.4.1 Görüşme kayıtlarının deşifresi	44
3.4.2 Verilerin kodlanması.....	44
3.4.2 Verilerin analizi	44
3.5. İnanırcılık ve Tutarlılık	45
3.6 Sınırlılıklar	45
Bölüm 4 Bulgular.....	47
4.1 Üstün Potansiyelli Olarak Yaşamak Temasında Üstün Potansiyelli Bireylerin Görüşleri	47
4.1.1 Kendini üstün potansiyelli olarak görme durumu.....	50
4.1.2 Çocukluk dönemi	52
4.1.3 Üstün potansiyel alanı	55
4.1.4 Üstün potansiyelli olmanın olumlu yanları.....	58
4.1.5 Üstün potansiyelli olmanın olumsuz yanları.....	60
4.2 Çevre Desteği/Etkisi Temasında Üstün Potansiyelli Bireylerin Görüşleri .	64

4.2.1 Potansiyeli gizleme durumu.....	67
4.2.2 Yüksek performans baskısı	71
4.2.3 Çevrenin üstün potansiyelli olduğunu bilmesi.....	73
4.2.4 Üstün yetenekli olmanın özgüven restegi	75
4.3 Sosyal Duygusal Gelişim Süreçlerine Yönelik Görüşleri.....	77
4.3.1 Deneyimlenen gelişim süreçleri.....	80
4.3.2 Genel gelişim süreçleri	82
4.3.3 Yaşanan sosyal duygusal sorunlar	86
4.4 Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçlerine Yönelik Görüşleri.....	89
4.4.1 Başarısız hissedilen zamanlar	92
4.4.2 Psikolojik destek alma durumu	95
4.4.3 Üniversite tercih dönemi.....	97
4.4.4 Üstün potansiyelli olmanın getirdiği duygular	101
4.5 Üstün Potansiyelli Yetişkinlerin Yaşadığı Sosyal Duygusal Sorunlara Yönelik Program Önerisinin Verilmesi	105
4.5.1 Program önerisinin geliştirilme süreci	105
Bölüm 5 Tartışma ve Sonuçlar.....	111
5.1 Araştırma Bulgularının Tartışılması	111
5.1.1 Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal gelişim ile ilgili deneyimleri nelerdir?	111
5.1.2 Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal açıdan karşılaştığı sorunlar nelerdir?	112
5.1.3 Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal açıdan yaşanan sorunlara karşı tepkileri nelerdir?	113
5.1.4 Üstün potansiyelli yetişkinlerin yaşadığı sosyal duygusal sorunlara yönelik program önerisi nasıl olmalıdır?	114
5.2 Sonuçlar	116
5.2.1 Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal gelişim ile ilgili deneyimlerine ilişkin sonuçlar.....	116
5.2.2 Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal açıdan yaşadıkları sorunlara ilişkin sonuçlar	116
5.3 Öneriler	117

KAYNAKÇA.....	119
EKLER.....	127
A. Etik Kurul Kararı.....	128
B. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları	129
C. Aydınlatılmış Onam Formu.....	130

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLÖLAR

Tablo 1 Araştırmaya Katılan üstün Potansiyelli Bireylerin Demografik Özellikleri.....	39
Tablo 2 Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Frekans ve Yüzde Dağılımı	41
Tablo 3 Üstün Potansiyelli Olarak Yaşamak Temasının Kod Frekansları.....	47
Tablo 4 Çevre Desteği/Etkisi Temasının Kod Frekansları.....	64
Tablo 5 Sosyal Duygusal Gelişim Süreçleri Temasının Kod Frekansları.....	78
Tablo 6 Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri Temasının Kod Frekansları.....	89
Tablo 7 Üstün Potansiyelli Yetişkinlerin Yaşadığı Sosyal Duygusal Sorunlara Yönelik Program Önerisi Modül ve Başlıkları	106

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİLLER

Şekil 1 Üstün Potansiyelli Olarak Yaşamak Temasının İncelenmesi	49
Şekil 2 Çevre Desteği/Etkisi Temasının İncelenmesi	66
Şekil 3 Sosyal Duygusal Gelişim Süreçleri Temasının İncelenmesi	79
Şekil 4 Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri Temasının İncelenmesi	91

KISALTMALAR LİSTESİ

BİLSEM	Bilim ve Sanat Merkezleri
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TEV	Türk Eğitim Vakfı
TEVİTÖL	Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi
ÜYEP	Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Programı,
WISC-R	Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği

Bölüm 1

Giriş

1.1 Problem Durumu

Üstün yetenekli insanlar, hızlı öğrenme ve diğer insanların yüzeysel olarak anlayabileceği konularda düşünme yetenekleri açısından akranlarından daha farklıdır (Gallagher, 1997). Bu kişiler yaratıcılık, merak, özgünlük, beceri, düzen ve geleneği sorgulama isteği gibi niteliklere sahip olabilirler (Renzulli, 2012). Dünyanın her zaman yetenekli, iyi eğitilmiş ve şefkatli, hem kendisi hem de başkaları için sorumluluk alabilen ve bu sorumluluğu yerine getirebilen insanlara ihtiyacı olacaktır (Freeman, 2001). Bu nedenle bu kişilerin sahip oldukları yüksek potansiyel hem kendileri hem de toplum için büyük önem taşımaktadır. Üstün yetenekliler eğitiminin öncelikli amacı, bireylerin potansiyellerinin yüksek olduğu bir veya birden fazla alanda gelişimlerini ve performanslarını sunmalarına fırsat vererek bu bireylerin kendilerini gerçekleştirebilmelerini sağlamaktır. İkinci amaç ise sadece var olan bilgiyi kullanmak yerine yeni bilgi ve sanat üreterek modern uygarlığın sorunlarını çözebilecek insan sayısını arttırmaktır (Renzulli, 2012). Bu amaçlar doğrultusunda üstün yetenekli öğrencilere gerekli imkân ve ortamlar sağlanmalıdır. Eşit fırsatlara sahip olmak, aynı fırsatlara sahip olmak değil, her bireye uygun deneyimlere sahip olmak demektir. Bireyin sahip olduğu beceriler, ilgi alanları veya yetenekler ne olursa olsun, her bireyin en fazla gelişmek için tüm fırsatlara sahip olması gerekir (Clark, 1997). Türkiye açısından bakıldığında, potansiyeli yüksek üstün yetenekli bireylerin eğitim hayatlarını en iyi şekilde değerlendirmeleri, kendilerini bilgi üreten ve toplumun gelişimine katkıda bulunan bireyler haline getirmeleri için gerekli eğitim politikaları ve uygulamaları hayata geçirilmelidir.

Türkiye'de de yüksek potansiyelli bireylerin yetiştirilmesi konusu her geçen gün önem kazanmakta, üstün yeteneklilerin eğitiminde toplumsal farkındalıkla uyumlu olarak bu alanda eğitim hizmetleri ve araştırmalar artmakta ve üstün yeteneklilerin yetiştirilmesi konusu eğitimde öncelikli konular arasında yer almaktadır (Sak, Ayas, Sezerel, Öpengin, Özdemir ve Gürbüz, 2015). Türkiye'de üstün yetenekli bireylere yönelik eğitim uygulamaları ulusal strateji, eğitimde eşitlik ve çocuk hakları açısından ele alınmakta ve üstün yetenekli bireylere farklılaştırma,

hızlandırma ve zenginleştirme gibi farklı eğitim uygulamaları sunulmaktadır. Okullar, özel sınıflar, normal sınıflarda bireysel düzenlemeler veya üstün yetenekli öğrenciler için tasarlanmış ders dışı etkinlikler aracılığıyla üstün yetenekli öğrencilere çeşitli eğitim uygulamaları sunmaktadır. Ancak üstün yetenekli öğrencilerin eğitimine yönelik olumsuz tutumlar, etkin olmayan politikalar ve eğitim olanakları ile müfredat eksikliği Türkiye için alanın sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır (Sak vd., 2015). Literatüre bakıldığında daha önce bu alanda yapılmış bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmayla üstün potansiyelli yetişkinlerin yaşamış olduğu sosyal duygusal problemler derinlemesine incelenmiştir.

1.2 Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın asıl amacı, üstün potansiyeli olan yetişkinlerin sosyal duygusal yönden karşılaştığı sorunlara ilişkin olarak görüşlerinin alınması ile buna istinaden karşılaştıkları sorunlar ile baş etmelerini destekleyici eğitim programlarının önerisinin geliştirilmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda, “Üstün potansiyeli olan yetişkinler duygusal ve sosyal açıdan ne tür problemler ile karşı karşıya kalırlar? Ve bu problemleri odağına alan bir eğitim programı nasıl olmalıdır?” araştırma sorularına yanıt aranmıştır. Üstün potansiyeli olan bireylerin sahip oldukları ileri seviye bilişsel yetenekler, onların düşüncelerindeki farklılık kadar hislerinde de farklılıklar göstermeye neden olmaktadır (Silverman, 1993). Üstün potansiyeli olan kişiler kendine has özellikler barındırmaktadır. Üstün potansiyelli kişiler, karmaşıklardır ve aynı zamanda bir o kadar farklı düşünme yetisine de sahiptirler. Çoğu kez oldukça özel olduklarını anlayamazlar ve tek başına olduklarını hissederler (Lovecky, 1992). Niçin farklı olduklarını anlayamamalarının yanı sıra bu farklılığın niçin insanları bu denli üzdüğünü anlayamazlar. Bu tarz üstün yetenekli bireyler kendilerine olan güvenlerinin hasar gördüğünü ve insanlarla iletişim kurmak meselesinde yaralandıklarından dolayı genellikle ergenlikte depresyona girerler (Silverman, 1993).

1.3 Araştırma Soruları

Bu çalışmada üstün potansiyelli yetişkinlerin yaşadığı sosyal duygusal sorunların belirlenmesi ve bu problemlerin ele alınmasına yönelik program önerisi tasarlanması doğrultusunda aşağıdaki sorular cevaplanmaya çalışılmıştır.

- 1) Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal gelişim ile ilgili deneyimleri nelerdir?
- 2) Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal açıdan karşılaştığı sorunlar nelerdir?
- 3) Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal açıdan yaşanan sorunlara karşı tepkileri nelerdir?
- 4) Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal gelişimlerine katkıda bulunulacak eğitim programı nasıl olmalıdır?

1.4 Çalışmanın Önemi

Bu çalışma ile üstün potansiyeli olan yetişkinlerin duygusal ve sosyal anlamda yaşanan problemlere karşı tutumlarının nasıl ve neler olduğunun araştırılması ve duygusal-sosyal problemler ile alakalı neler hissettiklerinin irdelenmesi, tüm bunlarla alakalı bir program önerisidir. Bu çalışmanın alana katkı sağlayacağı aynı zamanda konu üzerinde daha çok araştırma yapılmasına yol açacağı düşünülmektedir. Ayrıca günümüzde yürütülecek çalışmalarda üstün yetenekli kişiler için eğitim veren okullar, önceki senelerde uygulanmış eğitim programlarının detaylı incelenmesi ve yine üstün yeteneği sahip yetişkinlerin duygusal ve sosyal açıdan yaşadıkları problemlerin kıyaslanması ve bu kişilerin eğitimi noktasında mevcut durumu masaya yatırmak, uygulamada mevcut eksilikler hususunda günümüze bilgi aktarmak ve eğitimleri ile alakalı önerilerde bulunmaktır.

1.5 Tanımlar

Üstün Potansiyelli Yetişkin: Üstün potansiyelli yetişkinler üzerinde yapılan çalışmalar nadirdir. Bireysel farklılıklar alanında geniş ilgi alanlarına sahip farklı yaşlardaki bireyler arasındaki IQ farklılıkları vardır. Üstün potansiyelli yetişkinlerin zekalarından daha fazlasını ifade etme eğitimleri vardır (Rinn ve Bishop, 2015). Çalışmalar göstermiştir ki, eğer bireyler çocukluk döneminde üstün zekalı olarak tanımlanırsa, IQ'ları çocukluktan yetişkinliğe kadar sabit kalır (Deary, Whiteman, Starr, Whalley ve Tilki, 2004; Mackintosh ve Mackintosh, 2011).

Sosyal-Duygusal Sorun: Bireyin bulunduğu ortama sağlıklı bir şekilde uyum göstermesi sosyal-duygusal gereksinimleri meydana getirmektedir. Bu gereksinimler kişinin kendi içindeki iyi olma ve aynı zamanda kişiler arasındaki iyi olma olarak ele

alınmaktadır .Birey kendini ve çevresindeki kişileri anlama kabiliyetinin düşük olması ve duygularını düzenleye bilecek güce sahip olmaması kendini rahatça ifade edemeyişi sosyal-duygusal sorun olarak ele alınmaktadır (Şenol, 2006).

Eğitim Programı: Ulusal ve ya uluslararası seviyede kaliteli bir eğitim sistemi oluşturma, ülkenin gelişmesi ve kalkınmasını sağlayacak nitelikli insan gücü elde etmede, toplumsal ve kültürel değerlerin korunmasını ve bu değerlerin ilerletilmesi ve geliştirilmesi gibi amaçlara yönelik geliştirilmiş programlar olarak ele alınmaktadır (Varış, 1998).

Bölüm 2

Alan Yazın Taraması

2.1 Üstün Zeka ve Yetenek

Zeka, genel anlamıyla zihinsel beceri ve yetenekler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Eripek, 2003). Düşüncenin insan beyninde ne şekilde oluştuğu ve aynı zaman da düşüncenin insanların davranış ve tutumlarına nasıl ve hangi sistemle etki ettiğini algılama ve bunlara paralel olarak zekanın tanımı hususundaki sorular uzun zaman araştırmacıları zihnen meşgul etmekle beraber geçmişten bugüne değin bu soruların yanıtlarını bulmaya yönelik çok sayıda araştırma yapmaya yönlendirmiştir. Eski Yunan ve Hindistan tarihlerinde insan zekası çalışmaları alanında ilk yazılı metinlere rastlanmıştır. Bu bulgulara istinaden “Sofist” kelimesine karşılık gelen “zeka” kelimesi şu şekilde aktarılmıştır; Yunanca sophos (becerikli, zeka, bilge,) kelimesinden yola çıkarak türetilen “sophistes” kökünden gelmektedir. Sophistes, öğrenmeyi ve öğretmeyi meslek kabul etmiş kişiler için söylenmiştir (Kline, 1991). Üstün yeteneğin hammaddesi; Üstün zekadır. Bireyin üstün zekaya sahip olmadan üstün bir yeteneğe sahip olamayacağı; fakat her üstün zekalı bireyin bu potansiyelini üstün bir yeteneğe çeviremeyebilir. Üstün yetenek; zekanın bir alanda olgunlaşılmasıyla ve yine üstün zekanın yaşamla gelişip bütünleşmesi ile meydana gelir. Üstün yeteneğe göre üstün zeka, daha geniş kapsamlı olmakla beraber her alandaki pratiğe karşı çok ya da az etkisi olabilmektedir (Sak, 2014). 10 Bilimsel anlamda Galton, ilk kez zekada bireysel farklılıkları dile getirmiştir. Genellikle zekanın etmenlerini genel ve özel yeteneklere bağlı olduğu konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Sperman açısından zeka, zihinsel anlamdaki etmenlerin ilki olarak kimi yeteneklerde “özel etmen “tanımlamasının yanında genel anlamda da bir zihinsel etmenden söz eder. Guilford’a göre ise zekayı; bağımsız, ilişkili olmayan 120’ye varan etmenden oluştuğundan söz etmektedir. En geniş bir şekilde “zeka” kavramına değinen Gardner, zekanın bazı belirli etmenlerle değil, mevcut etmenlerin bir bir ele alınarak değerlendirilmesi şeklinde mümkün olacağını savunmuştur (Ataman, 2011).

2.1.1 Üstün yetenekli bireylerin özellikleri. Bu bireyler, birden fazla yetenek ve beceri alanında yaşıtlarına göre üstün performans, pratiklere sahip olan bireyler

olarak tanımlanmaktadır. %2'lik oranla toplumun bir kısmını oluşturdıkları görülmektedir (Ataman, 2011). Türkiye'de MEB (1991) destekli organize edilen I. Özel Eğitim Konseyi'nde kabul gören tanım da şöyledir: "Özel ve genel" yeteneklere sahip üstün yetenekli birey, akranlarından daha yüksek seviyede performans ve pratik göstermesi konunun uzmanlarınca belirlenmiş bireylerdir". Üstün yetenekli bireyleri rapor kapsamında yaşlılarından ayıran özellikler şu şekilde sıralanmıştır:

- İleri seviyede zihinsel yetenek
- Farklı alanlarda özel yetenek
- Yaratıcılık ve Duyarlılık
- Yoğun Konsantrasyon.

Dünya üzerinde en çok kabul edilen tanımlardan biri de, ABD'ye bağlı Eğitim Komisyonu'nun (U.S. Office of Education) dile getirmiş olduğu tanımıdır: "yetenekleri anlamında seçkin olan ve yüksek düzeyde iş yapma yeterliliğine sahip, profesyonel olarak bu alanda tanınan kimselerce belirlenmiş bireydir. Bu bireyler üzerinde saptanan alanlardan birkaçı, biri ya da birleşmesinden doğan bütünlük içinde oldukça yüksek ve iyi bir başarı gösterirler aynı zamanda sahip oldukları gizil güçleri de vardır" (Davaslıgil, 2004). Passow (1993)'a göre; ABD'de ilan edilen Marland Raporu neticesinde üstün yetenekli bireyleri, "Kendi alanlarında bir ya da birkaçı, başarı göstermek ve yüksek performans sergilemek" şeklinde tanımlamıştır.

Rapora bakılırsa: Özel akademik, Genel zihinsel Üretici ve Yaratıcı düşünce, Gösteri ve görsel sanatlarında, Liderlik, Psiko-motor beceriler şeklinde, alanlarından biri ya da fazlasında yeterli ve üstün performans göstermektedirler (Ersoy ve Avcı, 2001). Bireylerde, üstün yetenekliler ile ilgili kapsamlı yürütülen araştırmalardan Dr. K. Rogers (1995)'ın da yapmış olduğu ve 241 üstün yetenekli bireyi kapsayan araştırmasında, üstün yeteneklilerin özelliklerini şöyle sonuçlarla açıklamıştır:

	%
Kelime hazinesine bakımından zenginliğe sahiptir.	99,3
Oldukça hızlı öğreniyor.	99,4
Mantığını çok iyi kanıtlıyor.	99,3
Harika bir hafızası vardır.	99,3
Fazlasıyla meraklıdır.	97,9
Muhteşem bir nüktedan tavrı vardır.	95,9
Kimi zaman akranlarına göre daha olgundur.	96,1
Başkalarına daha merhametlidir.	93,5
Öngörülü ve önce bir gözlemleme becerisine sahiptir.	93,8
Oldukça renkli bir hayal gücüne sahiptir.	93,4
Dürüstlük ve adalet kaygısı taşıyor.	90,3
Sayılar konusunda yeteneklidir.	92,9
Legoları ve bulmacaları rahatlıkla yapıyor.	89,4
İşlerinde mükemmeliyetçiliğe önem veriyor.	88,3
Otoriteyi sorguluyor.	84,1
Yüksek bir enerjiye sahiptir.	88,4
İlgi gösterdiği alanlarda azimlidir.	85,9
Çok okuyor.	80,3

2.2 Üstün Zekalı Bireylerin Sosyal ve Duygusal Problemleri

Üstün potansiyelli bireylerin zihinsel gelişimi, sosyal-duygusal gelişimlerinden daha ileri düzeydedir. Zihinsel, fiziksel, sosyal-duygusal gelişimlerinin eş zamanlı gelişmemesi nedeniyle farklı sosyal-duygusal ihtiyaçları olmakta ve buna bağlı pek çok sorun ortaya çıkmaktadır (Silverman, 1993). Genellikle yaşanan sorunları Silverman (1993) şu şekilde ele almaktadır;

- 1) Korku
- 2) Kaygı
- 3) Mükemmeliyetçilik
- 4) Akran ilişkilerinde zorluk
- 5) Yalnızlık
- 6) Depresyon olduğu belirtilmiştir .

Ayrıca üstün potansiyelli bireylerin, öğretmenlerinin ve ebeveynlerinin yüksek beklentilerinin doğurduğu beklenti neticesinde, sınıf ortamına uyumsuzluk ve depresyon gibi sorunlar da yaşanmaktadır. Silverman (1993), üstün potansiyele sahip bireylerin kendilerine has duygusal ihtiyaçlarına yanıt vermenin, yine bu

bireyler açısından sağlıklı şekilde sosyal ve duygusal gelişim adımlarını yaşamaları bakımından hayati olduğuna dikkat çekmiştir. Üstün potansiyelli bireylerin duygusal ve sosyal gelişim adımlarındaki aksaklıklardan doğacak depresyon benzeri duygusal şokları engellemek veya aşmak adına yapılması gerekenlerin farkında olunmalıdır. Çünkü bu vesileyle özgüvenlerini korumaları ve öz saygı ile kendilerini olumlu şekilde algılamaları, başarılı sosyal ilişkiler, mutlu hissetmeleri ve neticesinde potansiyellerini doğru yönetmelerine sebep olabilir.

Üstün yetenekli kişilerin kendine has nitelikleri ya da özellikleri vardır. Bu özelliklerin çoğu pozitif olsa bile aşağıda sözü edilen sebeplerden dolayı negatif bir durum olarak görülen duygusal sorunlara sebep olabilirler. Bu özellikleri 6 alt başlıkta cinsiyete ilişkin, duygusal ve ahlaki gelişmişlik, zihinsel farklılık, aşırı hassasiyet, gelişmelerde eş zaman sıkıntısı, sosyal uyum, etmenler şeklinde toplayabiliriz.

2.2.1 Cinsiyete bağlı etmenler. Üstün yeteneğe sahip kadınlar: Diğer bireylere istinaden derin ve hislerinde açıktır. Buna rağmen ergenlik çağında sosyal maskelerini takınırlar. Diğerlerinden farklı bir sebep olarak; Rutin yaşama ayak uydurma ve özelliklerini gizlemek adınadır. Bu durum öz benliklerini öldürüp, sosyal anlamda başka bir kimlik yaratma amacı güder (Ryan, 1999).

Short ve Kline açısından (akt. Ryan, 1999), özelliklerini ve kendilerini gizleme kadınlarda daha baskındır. Maskeleye, çoğunlukla üstün beceriye sahip olduğunu anlamak orta okul çağlarında hissedilir. Gilligan ve Carol açısından (akt. Ryan, 1999), 12-11 yaşlarında olan genç kızların maskelenmesi toplum baskısının sonucudur. Clark, üstün yeteneğe sahip kızların ergenliğe girişi geleneksel rol ihtiyaçlarına yanıt verme gayretiyle, zihinsel becerilerini gizleme gayretini birleştirdiklerinde bunun ağır geldiğini ifade eder (akt. Ryan, 1999). Sadece başarılı olmak değildir bu kendinden uzaklaşmanın sebebi. Akranları açısından farklı algılanma endişesidir. Greene açısından (2003), kızlarda oluşan karşı cins tarafından beğenilmeme kaygısının yarattığı kendini gizleme hali, istenen cinsiyet rolüne bağlı kalıplar içine girmek sonucunu doğuruyor.

Greene'e (2003) göre, bu endişelerin akranların ve ailelerin, aynı zamanda toplum ve öğretmenlerin genelinin verdiği alt mesajlardan kaynaklı da olabilir. Bu mesajlar, çocukluk döneminde onurlandırılan başarıların, yetişkinlikte görmezden

gelinmesi gibidir. Artık mütevazılık, ağırbaşlılık, evlenilecek kadın olmak, az dikkat çekmek, ve dişi görünmek önemlidir. Ryan'a (1999) göre; ebeveynlerin, kızların davranışlarına müdahalesinde, ne zaman ve nerde, nasıl konuşması, giyinmesi ve kibar olması gerektiğiyle ilgili verdikleri mesajların, zeka olarak üstün kızlarda, üst düzey başarı ve erken gelişmişlik ile cinsel bir çekicilik arasında seçime zorlandığı ileri sürülmektedir. Bu tarz seçimler yapmak zorunda olmak da, mükemmeliyetçiliklerini arttırmakla beraber özgüvenlerini zedeler. Elbette duygusal olarak hassasiyet yaratır bu koşullar.

Olaya başka bir pencereden bakan Hebert'e göre (akt. Peterson ve Ray, 2006) üstün yeteneğe sahip kızlardaki kalıpların dışında bir kadın rolünün ötesinde davranma eğiliminin, okulda ciddiye alınmama ya da şiddetle karşılaşmaya neden olabileceğini vurgular. Mücadele etmek yerine bazen de sivri bir tavır takınarak akranlarının zeka seviyeleriyle alay etme, baskın olma, hor görmeyi tercih edebilirler. Pek tabii akranları cephesinden ukala olarak nitelendirilebilirler. (Peterson ve Ray, 2006). Her iki açıdan da ruhsal olarak sarsıcı etkiler doğabilir.

Toplumsal sınırlandırmalarının yanında öğretmen ve ebeveynlerin de bu kadın ya da kızlardan beklentileri onları zorlayabilir. Green (2003) göre, öğretmenler üstün yeteneğe sahip erkek bireyleri teşhis etme hususunda daha başarılıdırlar. Nedeni, bir kadın bireyin zekasında üstünlük onlar için şaşırtıcıdır. Bunun altında yatan şey ise bu kadınların sessiz kalma ve becerilerini başarılı şekilde gizlemektir. Greene (2003) bu araştırmasında, başarı testi puanları konusunda kız öğrencilerin bunu tahmin etmelerinde başarılı olamadıklarını göstermiştir. Greene (2003) yine, öğretmenlerin yüksek beklentide olmamalarını ve toplumdaki sanatçıların, bilim adamlarının, liderlerin, müzisyenlerin genellikle erkek olmasının, kadınlara yansımaları, toplumdaki rolünü bu şekilde ifade eder. Bu yüksek beklentinin olmaması kadınların potansiyeli konusunda iç çelişkilere sebep olabileceği yönündedir. Ya da beklentinin düşük olması karşısında başarılı ama mutsuz kadınlar olacaktır.

Öğretmenler kız öğrencileri beklentileriyle değil tutumlarıyla da etkilemektedirler. Öğretmenler ve üstün beceriye sahip kız öğrenciler arasındaki ilişki hakkında inceleme ve araştırma yapan Karnes, Cooley ve Chauvin (akt. Grene, 2003). üstün seviyede olan kız öğrencileri diğer öğrencilere kıyasla az sevdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Önemsemiği yetişkin kişilerce değeri görmemek, diğerlerinin düşünce ve duygularını anlamakta başarılı bu kız öğrenciler sarsılabilir duygusal

anlamda.. Ayrıca Greene'in de (2003) savunduğu gibi zarar görmemek adına merak, ilgi ve tutumlarını değiştirmek ya da istemeden köreltmek zorunda kalabilirler.

Greene (2003) yönünde üstün yeteneğe sahip kadın ya kızların depresyon eğilimi sebepleri arasında yüksek idealler, mükemmeliyetçi tutumları yatar. Başarılı, çekici, idealist yani “en” olma pratiklerinde topluma istenen yanıtı veremediklerinde başarısız ve kırılgan hissederler. Ebeveyn ve kendine istediğini verememe hali, memnuniyetsizlik bu kırılganlığı körükler. Hatalarına odaklanan üstün yetenekli bu kişiler gergin ve stres altındadırlar.

Yukarıda sözü edilen tutum ve bakış açısı, bu kadınların iç dünyalarında sosuz bir sorgu ve çelişki yaratır. Toplumun biçtiği rolü tercih edenler; zekâlarını saklamak zorunda kalacaklardır sonunda öz saygı ve özgüven zedelenmesi yaşanacaktır. Olaylarla mücadeleyi etkileyen düşük öz benlik algısı ve bunun yarattığı sonuç ile kendini suçlama eğilimi baş gösterecektir. Kendini yetersiz hissetmenin sonucu ile mücadelede zorluk ve yönetilme ihtiyacı başlayacaktır. Kendini kurban psikolojisine sokacak ve kaygı bozukluğu bunu takip edecektir.

Toplumun biçtiği rolü kabul etmeyen üstün yetenekli bireyler ise tüm toplumsal değerleri ve toplumun karşısında durmanın zorluklarını göğüsleyecek ve tüm bunlara değmesi ya da değmemesi hususunda hesaplaşacak, eşsiz özellik ve farklılıklarından hoşnut olmadığı gibi külfet addedecek. Özellikle bu karşı çıkışın bir mükâfatı olmaması, değmemesi sonucunda yıkım yaşanabilir.

Üstün yeteneğe sahip erkekler: Sosyal ve duygusal anlamda üstün yeteneğe sahip kadınlar ve erkek arasında ortak ve ortak olmayan bazı durumlar vardır. Sosyal açıdan kabul görmek adına özelliklerini saklamak, gelişim düzeylerinin seyri kendilerine ters orantıda toplumun biçtiği rolü onaylama ve akranların tavırları, üstün yeteneğe sahip erkeklerde de bir baskı unsurudur. Kalıplaşmış erkek rolünün aksine hareket eden üstün yetenekli kişiler bu noktada zorluk yaşayabilirler.

Silverman (1993) açısından kimi üstün yetenekli erkek bireyler, kendi gelişim seyrinin aksine bireylerle iletişim hususunda sorun yaşadıklarına dikkat çekerler. Üstün yeteneğe sahip erkek bireyler, sıradan akranlarının tercihlerini aptalca bulabilirler. Kural ve disiplinlerin önemini kavrayamamaları onları öfkeli edebilir. Üstün yetenek sahipleri detaycı ve kurallara bağlıdır bu sebeple çemberin dışında kalabilirler çoğunlukla. Bu noktada üstün yetenekli birey sorunu kendinde aramaya

başlayacaktır. Lovecky (1992) yönünden bu dışlanmışlık ve eleştiriler kişiyi zedelemektedir.

Sosyal kabul, her iki cins içinde yani hem kadın hem erkek yönünden de önemlidir. Leroux'a (1986) göre, üstün yeteneğe sahip erkek birey, akranları içinde popüler mi yoksa akademik olarak başarılı bir birey mi olmak istediği noktada kararsız kalır. Şayet içinde bulunduğu grup akademik başarıyı önemsemiyor ve alay konusu ediyorsa birey becerilerini gizleyecektir. İmajını başarıya tercih ettiği noktada bilişsel ihtiyaçları çelişebilir.

Pollack (akt. Leraux, 1986) bununla beraber, üstün yeteneğe sahip erkek bireylerin, akranları cephesinden kendilerine dikilen liderlik kılıflarına uyum sağlayabilmek için, asıl kimliklerini gizlediklerini, kendi dışında biri olarak devam etmenin uyumu hususunda zorlandıklarını ifade eder. Kendileri gibi devam ettiklerinde yaşayacakları dışlanmışlık hissiyle mücadele edemeyecekleri için özellikleri ve kişiliklerinden şikâyetçidirler.

Üstün yeteneğe sahip bireylerin, mükemmeliyetçi tutumları da sosyal kabulü ve arkadaş ilişkilerini olumsuz yönden etkileyen noktalardan birisidir. Lider olmak, yaşlıları üzerinde hâkimiyet kurmak, durumlar karşısında kendi kurallarını yazmak vb. taleplerindeki ısrarcılıklarından mütevellit akranları tarafından saf dışı bırakılırlar (Freeman, 1983).

Sosyal kabulle alakalı yaşanan bir başka problem ise bir takım artistik becerisi gelişmiş erkek bireylerin kadınsı bir tutum olarak algılanması. Bunun bir alay konusu olmasından rahatsız olan üstün bireyler sosyal olarak mesafeli durmayı tercih ederler. Çevredeki tutumun saldırganlığı karşısında erkek birey sevgiye layık olmadığı şüphesine kapılarak git gide içine kapanır (Lovecky, 1992). Duygusal bakımdan bir yıkım sebebi olarak sosyal yalnızlık gösterilebilir.

2.2.2 Zihinsel farklılık. Zihinsel farklılık, kendi akranlarından daha ileri düzey becerilere sahip olmaları okuma, yazma, heceleme, matematik vb. alanlarda ki performanslarında anlamlı derecede tutarsızlık durumu olarak tanımlanmaktadır (Brody ve Mills, 1997). Üstün potansiyelli bireylerin zihinsel farklılığının verdiği avantaj, zaman zaman dezavantaja dönebilmekte ve bu bireyleri olumsuz etkileyebilmektedir. Üstün yetenekli bireylerdeki duygusal sorunların sebepleriyle ilgilenen araştırmacılardan biri olan Jakson (1998), üstün yetenekli bireylerin

çoğunlukla karmaşık düşünmeyi seçtikleri ve çelişkili fikirleri aynı zamanda düşünmeleri ve irdeleme becerisine sahip olduklarının; bu niteliklerin de onları duygusal bakımdan hassas kıldığına vurgu yapmaktadır.

Üstün yeteneğe sahip bireyler zihinsel anlamda yaşitlarından ziyade değişik özelliklere sahiptirler yaşitlarına nazaran zihinsel gelişimleri hızlıdır. Bu özellik onların sosyal pencereden bakılınca dışlanmış ve yalnız hissetmelerine yol açabilir. Diğer yandan zihinsel gelişimleriyle orantısız olarak duygusal açıdan olgunlukları sebebiyle, ileri seviye soyut düşünmeleri ve yaptıkları irdelemelerinin neticesinde kaldıramayabilirler. Depresyona girme eğilimleri bakımından risk grubunda bulunan üstün yeteneğe sahip bireylerin zihinsel nitelikleri ve bu niteliklerin negatif etkileri şu şekilde incelenmektedir;

Bu zihinsel bakımdan duygusal yoğunluk ve farklı yapılanma paylaşılacak uygun çevre ve arkadaş kitlesinde noksanlık yaşamak, üstün yeteneğe bireyleri umutsuzluk ve yalnızlığa sürüklemektedir.

Üstün yetenekli bireyler, farklı düşünme becerisi kadar karmaşık da bir yapıya sahiptirler. Olaylara farklı perspektiften bakmaktan yine bu fikirlerin ve düşüncelerin peşine takılarak nereye varacaklarını merak etmekten keyif duyarlar. Kaldı ki statik bir durumdan ve fikirlerden ziyade yeniliğe kucak açan ve bunun arzusu içinde yaşarlar. Bu özellikleri sağlamayan çevre ve gerekse eğitim ortamı bireylerin bunalmalarına yol açabilir. Bu durumdaki bireyler, ebeveyn ve öğretmenlerine karşı motive olmamış ve kayıtsız gibi görünebilirler. Diğer taraftan yetişkinler üstün yeteneğe sahip bireylerin alışılmışın dışında yaratıcılıklarından huzursuz olabilirler. Nedeni ise; yaratılmış ürünün standartların ve alışılmışın dışında kalmasıdır. Çoğunlukla farklı düşünme becerine sahip bireylerin o derece farklı oldukları da hissettirilir ve onlar anlamlandıramadıkları bu dışlanmışlıkla mücadele etmek zorunda kalabilirler. Çoğu kez ayrıcalıklı olduklarını anlayamazlar ve yalnızca tek başına hissederler kendilerini. (Lovecky, 1992). Niçin farklı olduklarının ve bunun toplumu yine niçin huzursuz hissettirdiğini anlam veremezler. Bu tarz üstün yeteneğe sahip bireyler kendilerine olan güvenleri sarsıldığı ve diğer kişilerle iletişim kurma hususunda zedelendiklerinden dolayı ergenlik depresyonuna yatkındırlar (Silverman, 1993).

Yalom'a göre (akt. Webb, 1994), üstün yeteneğe sahip bireyler, yaşamın sıradan ve günlük rutinlerine, götürülerine dikkat çekmektense farklı konuları

irdelemek ve bunlar üzerine düşünmek hususunda bir yol izlerler. Bu farklı ve bazen derin meselelerden biri de var oluşturmaktır. Üstün yeteneğe sahip bireylerin, insanlığın yaşama gayesi ve var olmalarının sebebi ile alakalı yalnızlık, özgürlük, ölüm ve anlamsızlık gibi öz meselelerle ilgili derin irdeleme ve düşünceleri onların sıklıkla kaygı duymalarına yol açar. Bu soyut meselelerin yarattığı kaygı kendi yaşamları üzerinde de etkili olabilmektedir (Webb, Meckstroth ve Tolan, 1994).

Netice itibarıyla üstün yeteneğe sahip bireyler zihinsel bakımdan, yukarıda söz edilen çerçevelerden, yaşıtlarına istinaden daha ileride olduklarını oldukça erken fark ederler. Gross (1998) açısından; çoğunluğun aksine üstün yeteneğe sahip bireyler bu özellikleri ya da farklılıkları bir madalyon olarak görmezler, aksine akranlarıyla aralarında uyum sağlanamamasından dolayı kendilerini sorunlu hissederler. Kendilerini ayrıcalıklı hissetmek ve bu ayrıcalıkları nedeniyle dışlanacaklarını düşünmek sarsıcı bir etki yaratabilir kişilerde.

2.2.3 Ahlaki ve duygusal gelişmişlik. Silverman (akt. Lovecky, 1997) açısından, üstün yeteneğe sahip bireylerin temel özellikleri arasında, ahlaki ve duygusal tutum yer almaktadır. Dabrowski, Kerr, Piechowski ve Clark, da (akt. Ryan, 1999), sosyal ve ahlaki duyarlılığın üstün yetenekli kişilerde çok erken dönemde geliştiğini vurgulamaktadır. Adalet, eşitlik ve yüksek idealler toplumun ahlaki değerler meselesini sürdürmede takıntı seviyesine ulaşan ve hassasiyet oluşturan üstün yetenekli bu bireyler, bu istedikleri alanlara ulaşmak adına epeyce gayret gösterirler. Gross'a ait (akt. Lovecky, 1997), zekâ başarısı (ZB) 160 olmakla beraber bunun üstünde seyreden bireylerde üstün yeteneğe sahip bireylerin, bireyin kendine ve çevresine olan sorumlulukları, eşitlik ve adalet konusunda yaşıtlarından pek daha duyarlı olduğu aşikârdır. Piechowski açısından, (akt. Lovecky, 1997) üstün yeteneğe sahip gençlerin ve bireylerin küçük yaşlarda, sorumluluk, dürüstlük, adalet ve eşitlik gibi meselelerde oldukça büyük, yetişkin seviyesinde idealler edinmeleri duygusal olarak onları zorlamakta olduğu belirtilmiştir. Webb'e göre (2000) üstün yeteneğe sahip bireylerin toplumda yaşanan tutarsızlıkları fark edebilmelerinin altını çizmektedir. Kalıpları ve gelenekleri sorgulayan ve bu meselelerde sınırları zorlayan bu bireyler, cinslerin niçin bu denli dikkat çeken roller üstlendiği, insanların niçin düşündükleriyle konuştuklarının farklı olduğu, kişinin yaptıklarının ne tür bir değişikliğe sebebiyet vereceği üzerine düşünürler. Bu sorular ve yanıtlarla

yüzleşmenin birey üzerinde yarattığı karmaşık hislerin yanında, tüm bunların toplumla paylaşılması neticesinde alınan tepkilerle karşılaşmanın doğurduğu zorluklar da mümkündür. Üstün yeteneğe sahip bireyler bu alanlardaki farklı görüş ve sorgulamaları, aileleri ve akranları tarafından soyutlanmalarına sebep olabilir. Çevreden gelen negatif tepkiler, üstün yeteneğe sahip bireyleri böyle derin meseleleri paylaşacak birilerini bulamamalarından mütevellit bir yalnızlığa da sebep olabilir. Üstün yeteneğe sahip bireyler hissettikleri bu çelişkiler nedeniyle öfke duyabilirler. Anlaşmazlık ve çelişki öfke hissetmenin olayların seyrini değiştirmedeği anlayan üstün yetenekli bireyler ciddi anlamda duygusal travmalara gebe kalabilir. Netice olarak üstün yetenekli bireyler bir şeylerin ne şekilde daha ideal ve güzel olabileceğine yönelik olasılıkları düşünme ve irdeleme yeteneğine sahiptirler. Bu ideallerin gerçekleşmemesiyle karşılaştıklarında büyük hayal kırıklığı hissedilir ve umutsuzluğa kapılabilirler.

2.2.4 Eş zamanlı olmayan gelişim. Lovecky açısından (1997) üstün bireyler depresyon eğilim nedenlerine bir örnek de farklı alanlardaki gelişmelerde orantısızlık. Silverman'a göre (akt. Peterson ve Ray, 2006) bu durumu, asenkronik yani eş zamanlı olmayan gelişme şeklinde isimlendirir. Ahlaki, sosyal, duygusal ve zihinsel alanlar arası şeylerin paralel olmaması, duygusal açıdan bireyi zorlayabilir.

Eş zamanlı olmayan alanlara misal olarak, kronolojik yaşa bağlı ahlaki duyarlılığı verebiliriz. Bireylerin ahlaki konularda akranlarından erken olgunlaşmaları strese sebep olabilir. Nedeni bu meseleleri sıkça sorgularlar ve kabul edilen değerleri ahlaki açıdan irdelerler, teorilerini denemek için akranları üzerinden bunu yaparlar. Netice olarak toplum tarafında kabul görmeyebilir ve yalnız hissederler (Lovecky, 1997).

Lovecky (1997), üstün yeteneğe sahip bireylerin duygusal bakımdan kendi ürettikleri fikirlerin altında kalabileceğini vurgular. Silverman (akt. Lovecky, 1997) açısından, üstün yeteneğe sahip birey her ne kadar hassassa, bu sahip olduğu hassasiyet her ne kadar erken gelişmişse, kırılganlığı da paralel olarak yüksektir. Bu bireyler, duygusal yoğunluk ve kırılganlıkla mücadele etmek için etkili yöntemlere başvurmadıkça hissettikleri acıya teslim olabilirler. Aynı zamanda beklentilerine dönüt bulamayan yetişkin davranışlarıyla da mücadele etmelidirler. Misal; fakir ve

evsiz kişilere yardımcı olma hususunda özgün bir fikirlerini ebeveynleriyle paylaşmasına rağmen reddedilen bireyin bu duyguyla mücadele etmesi gibi.

2.2.5 Aşırı hassasiyet. Lovecky açısından (1992) uyarılma hali; duygusal bakımdan tepkili olma, yüksek enerji ve merkezî sinir sisteminde haddinden fazla uyarılma durumudur, aşırıdır. Bunlardan herhangi birini tecrübe eden üstün yeteneğe sahip bireyler, motivasyonlarını uzun süre koruyabilirler, oldukça geniş ilgi alanlarına sahip, risk almaktan haz duyarlar bir kısmında da başarılıdırlar ve çoğunlukla zor kişilerdir. Bu bireylerin etrafı keşfetme merakı vardır, yeni tecrübelerle açtırlar. Davranışlarını düzen ve kontrol etme bakımından genelde uyarıcıya ihtiyaç duyarlar. Şayet doğru ya da gerekli uyarıcıya denk gelmezlerse stres doğabilir. Uyarılma ihtiyacının bu denli yüksek olması ihtiyaç olarak yeniliği çağırabilir. Yeniliğe büyük bir iştahla başlangıç olsa da istikrar sağlanamayabilir.

Üstün yetenekleri bireylerin uyarılma özelliğinden kaynaklı duygusal açıdan tepkili olanları uyarıcının peşine düşmektense, diğer insanların huzurunu kaçırmadıkları uyarıcılara oldukça fazla tepki verirler. Akranlarına kıyasla bazı uyarıcıların tesirinde uzunca kalabilirler. Bu bireyler açısından oda; kalabalık, aydınlık ve gürültülüdür. Rahatsız hissettikleri durumlarda ağlayabilirler. Onlarla normalin ötesinde iletişim kurmak ya da onların gereksinimlerine yanıt vermek güçtür (Lovecky, 1992). Ve Silverman'a göre (1993) bu bireylerin çoğunlukla sosyal ilişkilerde problem yaşarlar. Fazla hassas hissetmekten dolayı bir arada olmak istemeyecek bireylerin tepkileri kestirilemez ve uçtur. Bu nedenle problem sorun çıkaran kişi olarak algılanırlar ve yaşlılarından destek almak da sorundur. Yaşlıları bu bireylerle mesafeli olmayı tercih ederler. Toplum tarafından anlaşılmayan bireyler ciddiye alınmazlar. Bununla mücadele zor olabilir bu bireyler yönünden.

2.2.6 Kişilik özelliklerinin sosyal ve duygusal problemlere etkisi. Üstün yeteneğe sahip bireylerin kırılganlıklarının sebebi, şahsına münhasır olmalarıdır. Piechowski, Clark, Kerr ve Dabrowski yönünden (akt. Ryan, 1999) bu bireylere ait, depresyona sebep ve terapi boyunca şart olan bu ortak özellikler, diğerlerinin hislerine ve beklentilerine karşı fazla ve normalin dışında hassas olma, olaylarla mücadele şekline savunma mekanizması olarak; nüktedanlık keskin mizahı kullanma, başkaları ve kendine adına mükemmeliyetçi bir yaklaşımın getirdiği derinlik şeklinde sıralanabilir.

Tolan, Webb ve Meckstroth (1994) açısından özellikle idealist ve mükemmeliyetçi bu bireylerin, kendilerine bu sebeple kambur oluşturmaları depresyona meyil gösterir. Bu bireyler düşük not almanın karşısında başarısızlık duyabilir, hayatın anlamı, var olma, özgürlük, ölüm ve yalnızlık konusunda akranlarına kıyasa adapte olmakta zorlanırlar. Nedeni, derin irdeme ve sorgudur.

Muhakeme bilincinin yüksek olması da bu bireyler için bir sorundur. Muhakeme yapabilen bireyler, olaylara çok farklı perspektiflerden bakabilir, neden ve sonucu incelikte düşünebilir. İleri görüşlü ve sezgileri güçlüdür, gerçek hisler ve dürüstlük önemlidir bu bireyler için. Doğru bulmadıkları meselelerde diğer kişilerle doğrudan empati kurmak yerine kendilerinden şüphe duyarlar. Silverman (1993) Ebeveyn ve çevreden farklı hissetmeden dolayı depresyon yaşayabilirler. Bazı bireylerse, gerçeği göremeyen kişileri anlayamazlar. Hele ki ebeveynlerinin körlüğüne şaşkın kalırlar ve bunları birer kusur olarak nitelendirirler (Lovecky, 1992). Öte yandan Silverman (1993) kibirli bir düstur takınabilecek bu bireylerin iletişim ve ilişkilerde sorun yaşayacağını öne sürer. Doğru ve gerçek konusunda rol model bulamamaları güven duygularını sarsar. Zaman içinde alaycı ve kibirli biri haline gelebilirler.

2.2.7 Sosyal kabul. Yukarıda sözü edilen sebepler incelendiğinde, üstün yetenekli bireylerin esas problemlerinin çoğunlukla, herhangi bir sebepten dolayı sosyal kabul yaşanmamaları ve toplum yönünden dışlanmalarıdır. Üstün yetenekli bireyler, farklı alanlardaki (kişilik, zihinsel vb.) niteliklerin yanında sosyal ilişkilerinden, kendilerinin sosyal iletişim ve ilişkilerde nerede konumlandırılacaklarına dair algılarından ve bu süreçteki tutum, tavır ve fikirlerden kaynaklı problemler de yaşamaktadırlar. Üssün yetenekli bireylerin sosyal açıdan karşılaştıkları problemler ve sebepleri bu başlıkta irdelenecek ve özetlenecektir.

Üstün yeteneğe sahip bireyleri kronolojik yaşitlarından ayıran özellikleri, toplum yönünden garipsenmeleri ve yanlış anlaşılmasına sebep olabilir.. Silverman'a (1993) göre pek çok üstün yeteneğe sahip bireylerin öğretmen ve sosyal çevresi tarafından pabuç dilli, geveze, ukala, patronluk taslayan biri olarak nitelendirilmesine dikkat çeker. Çevrenin negatif yönlü fikir ve algıları bu bireylerin alay konusu olmalarından tutun da şiddete maruz kalmalarına kadar uzanabilir.

Bu negatif tutum ve görüşlerin yanında toplum; üstün yetenekli bireylerin her şeyi başarabileceklerine, yine her şeyi bildiklerine ve hatasız ilerleyeceklerine inanırlar. Tolan, Webb, Meckstroth (1994) açısından diğer insanlar cephesinden beyin veya bir bilgisayar gibi algılandıklarının bilincinde olan üstün yetenekli bireylerin bir kısmı başkalarının gerçekçi olmayan ve yüksek beklentilerini haddinden fazla önemserler. Nedeni kabul görmek için başkalarını mutlu etmek zorunda hissederler. Diğer bir kısım üstün yeteneğe sahip bireylere gelince, tüm bu beklentilere yanıt vermekten kaçınıp iç dünyalarına saklanırlar. Bu aksaklıklar nedeniyle sosyal anlamda yalnız ve dışlanmış hissederler. Üstün yetenekli bireyler toplumun onları gördüğü şeklin dışında, kendilerine has duygusal zekalarından dolayı zorluk yaşayabilirler.

Üstün yeteneğe sahip bireylerde duygusal ve sosyal kırılganlığa sebebiyet verecek özellikleri inceleyen Lovecky'e (1992) göre hassasiyet meselesine dikkat çekmektedir. Merhamet ve tutku olmak üzere 2 farklı açıdan inceler. Tutku, duygusal yaşama yoğunluk ve tüm tecrübelerle renk katan ve derin hislerin yarattığı bir karmaşa halidir. His ve bu yönde hareket etmek tutkulu bireylere hastır. İnsan ilişkilerine erken dönemde dalarlar ve ne kadar toplum tarafından kırılırsa kırılınsınlar vazgeçmezler. Sebebi, anlaşılmaktan geçen yolun dost olabilmekle mümkün olduğuna inanırlar. Kişilerin hatalarına değil asıl potansiyellerine odaklıdır, evrenle işbirliği ve bütün gibi hissederek yaşarlar. Başkalarını önemsemek ise, merhametin işidir. Başkalarının acılarına kulak vermek, yardımcı olmak adına örgütlenmek de merhamet sahibi üstün yeteneklilerin işidir. Tüm dünyanın acısını özümser ve hisseder.

Her iki boyutta da hassasiyet özelliği, oldukça yapıcı ve olumlu olmasının yanında yorucudur. Misal, empati yönü fazla baskın olan bireylere ebeveynlerinin öfkesi karşısında kendilerini de o şekilde öfkeli hissederler. Çoğu kez bu özümseme yanıltıcıdır ve kendilerinin sanırlar. Fakat sebebin kaynağını bilmediklerinden dolayı zihinde karmaşa yaşanır. Silverman (1993) ve Lovecky (1992)'e göre başka acıları özümsek oldukça acı vericidir.

Bu becerideki bireyler, acı duyan kişilere karşı onları mutlu etme sorumluluğu duyarlar. Şayet başarılı olamazlarsa suçluluk ve üzüntü hissederler. İşin sonunda ise ya kaçarlar ya da bu sorumluluğu üstlenerek buna son vermeye çalışırlar. Bunun anlamı da toplumdan izole olmak demektir, bir tür soyutlanma şeklidir.

Lovecky'nin (1992) dikkat çektiği diğer özelliklerde; amaca odaklanmak ve bunun için azmetmek, yaşamına yön verecek iç gücü eyleme geçirmek ve kendini gerçekleştirmek yetenekleridir. Kaderlerine yön vereceğine inanan üstün yetenekli bireylerin motivasyonları oldukça yüksektir ve öz denetimleri iyidir. Bu özellikleri nedeni ile onlar destek alınan karizmatik kişiler olarak algılanır .Onları yine bir lider gibi gösteren şey, başkalarına verdikleri cesarettir. Silverman'e (1993) göre olumlu olumsuzluğu da içinde barından bu durum olumlu olarak görünür çok kez. Bu sorumluluğun aşırılığı karşısında akran iletişim ve ilişkilerinde sorun yaşanır, yalnızlık hissedilir. Sürekli bir beklenti halinde olduklarını gördüklerinde özünde sevilmediklerini düşünebilirler yani kabul gören şey faaliyetlerdir kendileri değil. Bu düşünce de ağır ve zordur.

Üstün yeteneğe sahip bireylerin duygusal özelliklerinde olduğu gibi kadar arkadaş seçimleri de onları duygusal yönden risk altına alabilir. Lovecky (1992) açısından üstün yeteneğe sahip bireyler için kurallara bağlı, ilgi alanlarını paylaşabilen ve kendilerini ciddiye alan arkadaşlar edinmenin güç olduğudur. Gross (1998); üstün yeteneğe sahip bireylerin beklenti ve arkadaşlarına inançları hususunda ortaya koyduğu araştırma bunun bir sağlamasıdır. 6 ile 12 yaş grubu bireyleri 2'ye ayırmıştır;

Gross (1998) açısında üstün zekaya sahip bireyler çevre ve dostluklarından beklentilerine yanıt verebilecek paralel bir zeka tercih ediyorlar. Duygusal olgunluk bakımından tamamlayacak ve yakın kişilerle dostluk etme imkânı yaratacak eğitim ve okul düzenlemeleri yapılmadığı takdirde soyutlanma ve yalnızlık bu bireyleri tesir altına alacaktır. Üstün yeteneğe sahip bireylerin sosyal iletişimde alıp verilen mesajlara karşı oldukça hassas olmalarıdır. Bu hassasiyet hele de sosyal ilişkilerde yeterince tecrübe edinmemiş üstün yetenekli bireylerin, bu mesajları doğru kanaate varmamasıyla sonuçlanabilir. Bu nedenle yaşanan yanlış anlaşılmalardan doğabilecek olumsuzluklar nedeni ile kişiler arası kopmalar meydana gelebilir. Olası bir dışlanma durumunda duygusal zedelenmeye maruz kalmaktan kaçınan üstün zekalı bireyler, kendilerine güçlü bir duvar örmek noktasında başarılıdırlar. Bu kaçınma ergenlik çağında ciddi boyutlarda soruna yol açabilir (Freeman, 1983).

Sonuç itibariyle herkes kadar bu bireyler de içinde bulundukları toplum tarafından onaylanmayı isterler fakat onlara has bu özelliklerden kaynaklı bu onayı

elde etmek noktasında avantajlı değillerdir. Hassas ve kırılgan yapıları mücadeleye şans vermeyebilir.

2.3 Yetişkin Birey ve Genel Özellikleri

Yetişkin kişi (adult): Latince’de büyümek (adolescere) anlamındaki fiilden gelmektedir. Yetişkin dendiğinde, bireyin psikolojik ve fiziksel anlamda olgunluğa erişmiş olduğu anlaşılmaktadır (Onur, 2004: 55-56). Yetişkinlik terimi, “bağımsızlık” kavramıyla daha çok ilişkilendirilir. Genel anlamıyla olarak toplumda, kendi hayatlarını yönetebilme beceri ve sorumluluğu alan kişiler yetişkin olarak nitelendirilir (Bülbül, 1991). Celep’e açısından ise (2003: 40), bir yetişkini şu şekilde tanımlamak olasıdır: bedensel ve zihinsel anlamda gelişim sürecini tamamlamış ve yine psikolojik anlamda olgunluğa erişmiş, ekonomik özgürlüğünü kazanmış, toplumda ise öz disipline sahip olmuş kişilerdir.

Yetişkin kişilerin özellikleri aşağıda sıralanmıştır;

2.3.1 Yetişkinlerin fizyolojik özellikleri. Birçok kültür bakımından erinlik (puberte) çağı yetişkinliğe adım olarak görülür (Ültanır, 2005). Puberte, insanın iskelet sisteminde zamanla büyümenin gözlemlendiği, karşı cinse tutumların değiştiği, artık çocukluktan erişkinliğe adım adım geçiş dönemidir. Puberte başlangıç olarak erkeklerde 9-14, kızlarda 8-13 yaşlarında başlar. Pubertenin başlangıç yaşı sosyoekonomik faktörler, coğrafi konum, genel sağlık ve genetik faktörler durumuna bağlı farklılık göstermektedir (Selçukbiricik ve Karadeniz, 2002). Ergenlik alametlerinin başlaması ve hormonlardaki değişim de boy uzamasına etkisi büyüktür. Ergenliğin başlangıcında erişkin kişi boy uzunluğunun ortalama %80’i, 2 ile 4 yıl içinde de yetişkinlik boyunun hemen hemen %99’una erişir. Ergenliğin son evrelerine doğru boy uzaması azalmaya başlar, erkeklerde 18-20 yaşlarında, kızlarda 16-18 yaşlarında durur (Gata, 2009). Puberteden sonra yetişkin kişinin organizması evvelki döneme oranla yeni düzene adım atar.

Fiziksel gelişim bakımından yetişkinleri etkileyen faktörlerin en başında, yine yetişkin kişilerin geçirdikleri biyolojik farklılıklar gelmektedir. İnsan doğası itibarıyla karmaşıktır ve yapı; diğer tabirle organlar arasındaki dokular, oran ve gerekse hormonlardaki değişiklikler, bünyenin bir takım durumlara karşı pek çok duyarlık göstermesi ve duyu organlarında doğan gerilemeler gibi fizyolojik açıdan beliren başlıca özellikler şeklinde sıralanabilir (Kurt, 2000: 90).

Yaş aldıkça yetişkin bireyin fizyolojik yapısı değişmeye başlar. Yaş aldıkça saç renginde ve deride değişimler yaşanması, cinsel istikrarın azalması, kas gücünde zayıflama, öğrenme güçlüğü ve genel itibariyle enerji de düşüklük gözlemlenir. Fizyolojik anlamda bazı değişimler öğrenme gücü ve hız bakımından yetişkini aşağıdaki şekilde etkiler (Geray, 2002: 27-28):

Görme becerisi, 20 ile 25 yaşlarında maksimum düzeyde yaşanır. 40 ile 45 yaşlardan itibaren azalma görülür. Bu yaş aralığındaki bireylere daha az okuma çalışmaları verilmesi uygun olur.

İşitme becerisi, yaş aldıkça azalmaya yüz tutar. Yetişkin eğitimi alanındaki çalışmalarda, öğrencilerin dudak hareketlerini detaylıca görebilmeleri desteklenmeli, ses iyi olmalı, işitsel ve görsel anlamdaki her parçaya özen gösterilmeli.

Isıya uyumlanma becerisi, yaş aldıkça bireylerin bu becerisi minimum seviyeye düşebilmektedir. Bu sebeple de yetişkin kişinin iç ısını aşırı ölçüde düşürmeyecek ya da artırmayacak öğrenme ortamları sağlanmalıdır.

Çalışma gücü, yaş aldıkça azalmaktadır. Mühim olan, yetişkinin gücünün yine önemli bir kısmını kendi içinde bir şekilde çalışırken tüketmesi, eğitim etkinliklerine az bir gücünün kalmasıdır. Bedensel çökmeler yaşlılık döneminde hız kazanır ve yaş aldıkça fiziksel yeteneklerde kayıplar ya da azalmalar başlar. Bu yavaşlama, yaşamı süresince sporla ilgilenmiş ve sağlıklı yaşamış kişilerde daha az görülürken, hareketsiz bir yaşam süren kişilerde daha sık rastlanır. Bu dönemde özellikle yoğun motivasyon ve güç isteyen eylemlerden uzak durulmalıdır. Yapabileceğinden fazlası bünyeye tabii tutulmamalıdır (Kurt, 2000).

2.3.2 Yetişkinlerin psikolojik özellikleri. Yetişkinin psikolojik açıdan gelişim özellikleri; yaşadıkları döneme göre farklılıklar gösterir.. Celep açısından (2003) yetişkinliğe dair dönemler 3'e ayrılır; Genç, orta ve ileri olmak üzere. Fakat, belirtilen bu 3 dönem için kesin bir yaş aralığı ve sınırı hakkında net bir bilgi beyan edilmemiştir (Ültanır, 2006).

Yetişkin kişinin yaşamındaki dönemleri 7 aşama şeklinde pek çok yazarın görüş ve fikirlerinden ele almaktadır. Bu dönemlere ait ve yine bu dönemin psikolojik açıdan ödevleri şu şekilde ifade edilmiştir:

- 1) (18-22 yaş arası) Yuvayı terk etmek: Aileden bağımsız ve öz benliğini tanımlamak adına yeni bir yaşam için destek bulmak.

- 2) (23-28 yaş arası) Yetişkinler dünyasına giriş: yakın dost çevresini geliştirmek, bir yetişkin gibi görmek kendini ve yaşamı için bir proje oluşturmak diğer yanda da bir psikolojik /eğitici danışman bulmak.
- 3) (29-34 yaş arası) Kararlılık arayışı: yaşam sorumluluklarını tekrar sınamak, İlişkilerini yeniden değerlendirmek, kişisel değerlerini tekrar test etmek, yaşam boyu amaçlar koymak ve çocuklarının artık büyüyor olduğunu kabullenmek.
- 4) (35-42 yaş arası) Kendini gerçekleştirme: Ölüm ve gerçek ile yüzleşmek, eşi ve işveren ile olan iletişim ve ilişkilerdeki hatalı taraflarını düzenleme, ölümün etkisini hissetme, yeni-eski değerlerle kendine has bir şekilde yeniden değerlendirmek.
- 5) (43-55 yaş arası) Kendini Yönetmek, Yerleşmek,: vicdan duygusunun gelişimi ve aile ilişkilerini tekrar oluşturma, yetkiye erişme, kendi has seçimini ve hayat üslubunu tatma, organizasyon ve yaşam arasındaki bağlantıları tekrar sına.
- 6) (56-64 yaş arası) Ağırlaşma: Geri kalan süre içinde yaşanılacak hedefleri yaşama arzusu, yaşlılık sürecine girdiğini kabullenme.
- 7) (65 yaş ve üstü) Üretimsel aktivitelerden uzaklaşma-el çekme: eşinin ve kendisinin ölümüne hazırlanma, uyum yapma pratikleri.

2.3.3 Yetişkinlerin sosyal özellikleri. Toplumsal etkileşimler yetişkinlerin gelişim sürecini özellikle etkiler. Tüm yetişkinler, çeşitli ve karmaşık yaşam şekilleri ve katılma şansları sunan toplumsal çemberde yaşarlar (Onur, 2004).

Bireyin içinde bulunduğu toplumsal yapı ve yapıya etkili olan kültür kişinin davranış, düşünce ve duygularını etkileyerek şekillendirmektedir. Bu sebeple yetişkinlerin geldiği kökler katılmayı planladıkları toplumsal çevre, yetişkin eğitimi programlarında belirleyici rol üstlenebilmektedir. Kişisel özellikler ve toplumsal çerçeve başta olmakla beraber pek çok boyutlarıyla yetişkinleri etkilemektedir. Yetişkin bireylerin kişisel özelliklerinin yanında, içinde yaşadıkları gruba ait olan özellikler eğitim aktivite programlarında katılımlarını etkilemektedir. Kişinin mesleği, öğrenim düzeyi, cinsiyeti, geliri ve yaşadığı yer, medeni durumu, dini inançları, yetişkin eğitimi faaliyetlerine katılmasında mühim bir rol oynamaktadır (Geray, 2002: 31).

Eğitime bakış açısını etkileyen faktörler arasında toplumların gelişmişlik düzeyleri etkindir. Çağından geride kalan bazı toplumlarda geleneksel bir yapı gözlemlenmektedir. Bu sebeple bu toplumların parçası olan yetişkin kişiler bu geleneklere bağılı kalmakla beraber gereksinim olarak eğitimi desteklemede talepkar değildirler. Diğer yandan daha gelişmiş toplumlar değışen dünyaya uyumlanmalarından kaynaklı eğitime olan düşkünlük ve talepleri pek daha fazladır. Sebebi; bireylerin, içinde yaşadıkları toplumsal ağı uyum sağlayabilmeleri veya değışim gösteren toplumsal yapıyla alakalı etkin şekilde rollerini yerine getirebilmeleri, bir nebze yeni beceri ve bilgiler elde etmeleri gerektirmektedir (Celep, 2003).

2.4 Yetişkin Eğitimi

Yetişkin eğitiminde, yetişkin varsayılan bireylerin bilgilerini arttırmalarına, becerilerini geliştirmelerine, teknik yeterliliklerini arttırılmasında, davranış, aynı zaman da tutumlarını hem kişisel gelişim anlamında, hem de bağımsız ve dengeli bir kültürel, toplumsal ve ekonomik gelişime dahil olmak yönünden değıştirmelerine imkan sağlayan düzenli olarak eğitim süreçlerinin tamamını ifade eder (Titmus, Buttedahl, Ironside ve Lengrand, 1985).

Yetişkinler için şu an karşı karşıya oldukları yaşam sorunlarının üstesinden gelme becerilerini geliştirecek bir yol olarak eğitim görülmektedir. Bu sebeple onların eğitime dahil olma etkinliğı, performans-merkezli ya da problem-merkezli bir düşünce etrafında döner (Knowles, 1980). Yetişkinler, yeni informasyonları, değerleri, tutumları ve becerileri etkili olarak, tümü kendilerine asıl yaşam durumlarına uygulama kapsamında sunulduğı an öğrenirler (Knowles, 1996).

Yetişkin eğitiminde dikkatle vurgulanması gereken husus; bu eğitim etkinliklerinin programlı, sürekli ve planlı olması gerekmektedir. Başka bir şekilde ifade edilirse, öğrenme etkinliklerini organize edenlerin hem etkinliklere dahil olanların istekli hem de bilinçli yaklaşımları gerekmekte olduğı düşünülmektedir (Duman, 2000). Duman'a (2000) göre, Yetişkinler eğitiminin 3 temel hedefinden genel anlamıyla şu şekilde söz edilmektedir; toplumun ihtiyaç duyduğı görgü, beceri, bilgi ve yeterlik seviyesine sahip yetişkin bireyler toplumun kapsayıcı bireylerindendir.

2.4.1 Yetişkin eğitiminde hedef kitle. Yetişkinler, içinde bulundukları toplumun yaşamasını, gelişmesine engel olan problemleri aşmakla ilgili fikir geliştirmek ve yine yetişkinleri bu problemler çözümüne olanak sağlamak, kendini gerçekleştirme hedefine yönelik olarak bütün yetişkin bireyler kendi bilgi, anlayış, tutum ve özelliklerini geliştirme olanak ve şansları oluşturmak.

Tüm bunların yanında, kişilerin kendini ortaya koyabilmesi, toplumsal, bireysel bir gelişme yolu ile demokratik olarak yaşam bilincinin geliştirilmesi, toplumsal değişimlerde yetişkin bireylerde eğitiminin asıl hedefi olarak ele alınabilir (Duman, 2000: 43).

2.4.2 Yetişkin eğitimi felsefesi ve oluşturmacılık. Yetişkinler için ele alınan eğitim, felsefi anlamda da bir takım sorunlar etrafında yoğunlaşarak çözümler geliştirmeye yönelik çalışan bir etkinlik olması nedeniyle felsefe ile temas kurmak zorundadır. Yetişkinler için kullanılan eğitimi çalışmalarında; düşünce, tutum ve inançlarda ortak noktada buluşmak için temel felsefi yaklaşımlara alaka ve ilgi gösterilmektedir. Yetişkin eğitimi felsefesi geniş anlamda, yetişkin eğitimi program ve etkinliklerini belirleyen kuramlar ve değerlerdir (Okçabol, 2006: 39).

Çevreyle iletişim kurabilmeleri, beceri ve sınırlarını keşfetmeleri ve yine tüm bunları anlamalarına yönelik yetişkinlere yardımcı olmak, Yetişkinlerin politik görüşlerini, mesleklerini, dini, bedensel ve kültürel olgunluklarını geliştirebilmelerine şartlar ve yardım olanakları sağlanmalıdır. Sağlık, meslek ve okuma-yazma alanında düzeylerine uygun, izleyebilecekleri bir eğitim sunmak. Oluşturmacılık (constructivism), sibernetik, psikoloji, felsefe ile aynı köklere sahip olan bilgi teorisidir. Oluşturmacı yaklaşım açısından bilgi, pasif olarak alınmaz, algılayan birey açısından etkin şekilde yapılandırılır (Glaserfeld, 1989: 113).

Öğretmen süreci kolaylaştırıcı kişi rolünü üstlenerek; oluşturmacı yaklaşım bir öğrenciye, öteki öğrencilerle temas ederek kendi öğrenme süreçlerini oluşturma ve seçmede, düzenlemede daha fazla özgürlük sağlamaktadır. Yetişkin eğitimi ve oluşturmacı yaklaşım öğrenme sürecinin deneyime yönelik bir öğrenme olduğu meselesinde benzerdirler. Oluşturmacılık, öğrenmenin kişiye has olmasını ve öğrenmenin asıl yaşamda tecrübeyle sabitliğini vurgular. Yetişkin öğrenenler, becerileri daha çok kendi asıl yaşamları veya işlerindeki tecrübelerle doğru orantılı olarak öğrenmek isterler (Huang, 2002: 33-34).

2.4.3 Yetişkin eğitimi ve yaşam boyu öğrenme. Yaşam boyu öğrenmede asıl ilke, hedefli ve bilinçli şekilde yaşam boyunca öğrenmede süreklilik sağlamaktır. Yaşam boyu eğitim, kişinin sosyal, mesleki ve benlik alanında gelişimini hedefleyen bütün yaşam süresince devamlılığı vurgulayan geniş bir kavramdır (Koç, 2005: 214).

Örgün eğitim (yükseköğretim, ortaöğretim, ilköğretim) kişilerin ihtiyaçlarına cevap vermede tek başına yetersiz kalabilmektedir (Koç, 2005: 215). Yetişkin eğitimi, mesleki anlamdaki eğitimden, tamamlayıcı eğitim etkinliklerine, boş zaman etkinliklerinin organize edilmesinden, yurttaşlık eğitimine, ana-babaya yönelik eğitimden, siyasal eğitime, cezaevlerinde gerçekleşen eğitim çalışmalarından, yaşlılara özel eğitim çalışmalarına; kadar uzanan yelpazesi geniş bir alandır (Duman, 2000: 45).

Asıl anlamıyla yaşam boyu eğitimin yaygın hali alması, yetişkin eğitimi bölümünün gelişmesi ile ilişkilidir. Yetişkin eğitiminin dayandığı asıl nokta, yaşam boyu eğitimidir. UNESCO'nun düzenlediği “Dünya Yetişkin Eğitimi” hakkındaki konferansta yetişkin eğitimi, süreklilik içerisinde devam edecek yaşam boyu öğrenme modelidir (Duman, 2000: 69). Yetişkin eğitiminin sisteme bağlı olarak gelişmesi neticesinde “yaşam boyu öğrenme” disiplini yaygın hale gelerek daha fazla ağ oluşturduğu söylenebilir.

Üstün potansiyelli bireyler diğer bireyler gibi çeşitli gelişim evrelerine deneyim sahibi olmadan başlamakta ve kendilerini güvende hissetmeyip, uyum sorunlarını gösterebilmektedirler (Davaslıgil, 2005). Küçük yaşlardan itibaren verilen eğitimler yetişkinlik dönemlerinde de devam etmeli ve bireylerin destek duyduğu alanda ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde planlanmalıdır.

2.4.4 Yetişkin eğitiminin gerekliliği. Sağlık bilimlerinde tespit edilen ilerlemeler neticesi, geçmiş insanlık tarihine göre yaşam sürelerinin uzadığı yönündedir. Endüstrileşme sürecinin sonuna gelmiş ve şiddetli yoksulluk nedeniyle açlıkla karşı karşıya kalmış ülkeler ile endüstrileşme sürecinin yüksek seviyelerde tamamlamış ülkelerin ömrü kıyaslandığında, 35-40 sene endüstrileşmiş ülkenin karlı çıktığı söylenebilir. İnsan ömrünün, yaklaşık 40-45 seviyesinden ortalama 90 yaşına kadar uzadığı öne sürülebilir (Ültanır ve Ültanır, 2005: 3).

Yirminci yüzyılın başlangıcına kadar mühim kültürel değişim ve farklılık süresi (misal; kitlesel yeni bilgi teknolojileri, siyasal ve ekonomik sistemlerdeki

değişmeler, teknolojik alandaki yenilikler, nüfus hareketliliği, mesleki değişmeler, vs.) kuşaklar arası birkaç sene evvelini gerektirmekteydi. Fakat yirminci yüzyılda değişim gösteren bu durumda, pek çok kültürel devrim boy göstermiş ve ivme kazanmıştır. Bu yeni oluşan şartlar neticesinde 21 yaşa değin kazanılmış beceri ve bilgiler yaş aldıkça büyük ölçüde eskimektedir buna örnek olarak 40 yaşları verebilmemiz mümkün (Ayhan,1989: 530).

Bireyin üretkenliğini etkileyen ve bu günümüz koşullarına uyumlu bir şekilde devamlılığını sağlayabilmesi için, bireyin daha farklı niteliklere sahip olması gerekebilir. Yaklaşık 10 yılda bir tazelenmesi gereken bu nitelikler, bireyi yeni bir eğitim almak için zorlamaktadır. 2000’li senelerde kişiler mesleklerini icra edebilirken ilerleyen zamanda kısıtlı düzeyde yeniden nitelik ve donanımlarını tazelemek ya da meslek değiştirmek konusunda zorunlu kalacaklardır. Bu meselede kariyer eğitimi gerektirmektedir. Bunlar neticesinde kişilerin meslek öncesi eğitimlerinin yeterli kalamayacağı, çünkü maksimum kişinin yaşamının 1/4’ünü etkileyen bir eğitimin yaşam idamesi konusunda zor olacağı ve bu nedenle de, kişinin yaşam boyu eğitime şart tutulması gerekmektedir (Ültanır ve Ültanır, 2005: 4-5).

Hedef Kitle, yetişkin kişilere yönelik organize edilecek eğitim ortamları yetişkinlerle alakalı birtakım detayları baz alarak hazırlanmalıdır. Bu nedenle yetişkin eğitimiyle alakalı eğitim etkinliklerinin hazırlanması ve planlanmasında, her şeyden evvel tüm bunlarda hedef grubu yaratan yetişkinlerin, yetişkin özelliklerinin neler olduğu ve kim oldukları bilinmelidir. Geniş kapsamıyla “yetişkin” zihinsel ve fiziksel olgunluğa erişmiş kişi demektir (Kurt, 2000: 4). “Yeni Cep Sözlüğü ve Tıp Dilinde”de (2002: 6) yetişkin kişi (adult) terimi, ergenlikten başlayıp yaşlılığa kadar geçen süredir.

Knowles (1996: 55)’ın “Yetişkin Öğrenenler” isimli yapıtında yetişkini 4 şekilde incelemektedir;

- 1) Biyolojik tanım: Biyolojik anlamda üretilebilen yaşa gelen ve ilk ergenlik çağında birey artık yetişkin olur.
- 2) Yasal tanım: Yasalar yönünden bireylerin artık oy kullanabileceği, kendi rızasıyla evlenebileceği, sürücü belgesine sahip olabileceği, vs. şeyleri yapabilecek erişkinliğe sahip olduğunda yetişkin olur.

- 3) Toplumsal tanım: Toplumsal anlamda bireyler, anne/baba/eş olarak tam zamanlı çalışan, oy kullanan vatandaş vb. durumlar gibi yetişkin üstlenip eyleme geçirdiği zaman yetişkin olur.
- 4) Psikolojik tanım: Psikolojik anlamda bireyler, yine kendi hayatlarının sorumluluğunu üstlenme, öz denetimli olarak “benlik” algısına eriştiğinde yetişkin olur.

2.5 Üstün Yeteneklilere Yönelik Eğitim Programlarının Uygulanması

Üstün yetenekli bireyler için eğitim programları uygulamada dikkat edilmesi gerekenler.

- 1) Pilot uygulamalar ve deneysel çalışmalara yönelik uygulamalara yönlendirilmelidir.
- 2) Sınıf kapasiteleri azaltılmalı
- 3) Yetenek ve ilgiye yönelik özel programlar geliştirilmeli
- 4) Özel yeteneklerin geliştirilmesinde çoğunlukla eğitim ihmal edilmemelidir.
- 5) İleri düzey bireylerin eğitimi başta deney kademesinde olduğundan uygulamalar kısmında ucuzluk yerine etkililik ve yeterlilik esas alınmalıdır ve çoklu yaklaşım modeli izlenmelidir.
- 6) Özel Okul, Özel Sınıf, Türdeş Yetenek Kümeleri, Bireysel Öğretim, Program Zenginleştirme, Hızlı İlerleme ve Erken Başlama gibi pek çok uygulama yöntemleri ve farklı yaklaşımlar uygulanmalı; şart durumlarda bir ya da birkaçı beraber işe koyulmalıdır” (MEB, 1991: 13).

Program zenginleştirme: Bu noktada Özsoy ve diğerleri açısından” Sınıflar yükseldiği sürece anlık yetenekler bakımından sözü edilen değişkenler artar. Benzer olarak farklı hızla yarışan arabaların yol uzadıkça kendi aralarındaki mesafenin de açılması misali, anlık gelişme hızları her birinden başka olan bireylerin uygulamada olan okul programında harcadıkları süre arttıkça aynı oranda farkta çoğalır. Ve bir müddet sonra öğretmen, bireylerin bir bölümünün basit çıkarma ve toplama işlemlerinde dahi zorluk çekmeyi sürdürdüğü halde bir bölümünün ise şimdiden geometri ve cebirle rahatça uğraşacak vaziyete geldiği görülecektir” (Özsoy, 1993).

Yine, zenginleştirme stratejilerinin içerik ve sürece ilişkin amaçlara ulaşma yöntemleri gibi düşünülmüştür. Süreçlerden; problem çözme, yaratıcı düşünme,

bilimsel düşünme, kritik düşünme, vb. içerikten çok, bu süreçlerin düzenlenip geliştirildiği ders konuları, etkinlik ve projeler kastedilmektedir (Davaslıgil, 2004).

Türdeş Yetenek Kümeleri: “Bu aşamada uygulamada 2 tutum söz konusudur. Birincisi, farklı farklı ölçekler uygulayarak buna, uygun öğrenim alanlarında, özellikleri ve yetenek düzeyleri birbirine benzer olanları aynı çalışma grubu çatısında toplama biçimidir. İkinci olarak da birinci sınıfa yeni kabul edilecek bireylerin yapılacak incelemeler neticesinde; ağır öğrenenler, orta ve üstün yetenekliler şeklinde (A,B,C) 3 gruba bölünmesi ve durumlarına uygun başka müfredat uygulanması biçimidir.” (Davaslıgil, 2004).

Özel Sınıflarda Eğitim: Sözü edilen yöntem için Z.B. düzeyleri 130 ve üstün düzeyde olan bireyler bir çatıda toplanıp ayrı ve özel bir sınıf oluşturulup düzenlenir. Bu sınıftaki bireylerin sayısı 20’den fazla olmaz. Bu sınıflarda özel olarak yetişmiş öğretmenler görev alır. Zihin yetenekleri bakımından büyük değişkenler olmadığı için türdeş sayılabilir (Çağlar, 2004).

Birlikte Eğitim: “Seviye olarak üstün yetenekli bireylerin paydaşlarıyla benzer eğitim ortamında, beraber eğitilmelerini içine alan bir uygulama biçimidir.” (Ataman, 2004) Özel Okullar: “Ve bu uygulama, oldukça üstün yetenekli bireyler kendilerine yönelik bir okulda vaziyetlerine uygun bir program içinde yetiştirmesidir. Bu uygulamanın temel örneklerinde biri olarak “Enderun Okulları” gösterilebilir (Dağlıoğlu: 1995).

Çağlar (2004) açısından, üstün yetenekli bireylere eğitim sağlayan özel okulların olumlu yönleri şöyle sıralanabilir:

- 1) Eğitim-öğretim alanında görev yapacak üstün yetenekli ve seçkin öğretmenler seçilip özel eğitim almaları ve görevlendirilmelerine olanak tanınır.
- 2) Pek çok alanlarda derin ve geniş öğrenme ihtiyaçlarını doyuracak, laboratuvar, zengin kitaplık, farklı etkinlikler için şart araç, gereç ve olanaklar sağlanabilir
- 3) İhtiyaç duydukları eğitim ile öğretimin en mühim desteği psikolojik ve rehberlik hizmetleri en uygun ve iyi biçimde sağlanabilir.
- 4) Becerileri düzey ve yönünden gelişimleri desteklenebilir.
- 5) Çağdaş öğrenim ihtiyaçları anında sağlanarak eğitim ile öğretimleri çağın ilerleyişine ve şartlarına uydurulabilir.

- 6) Daha kırsal bölgelerde yaşayanlar için en uygun ve iyi eğitim alanı oluşturulabilir. Bir başka anlamda ülkenin tüm bireylerine hizmet sağlayan bir kurum olabilir.
- 7) Olağan yeteneklerinin yanı sıra özel becerilerinin geliştirilmesine yönelik uygun eğitim ortamı yaratılabilir.
- 8) Ülkenin problemlerinin çözümü açısından erken bir yönlendirme yapılabilir

2.5.1 Üstün ve özel yetenekli öğrencilere yönelik yapılan uygulamalar: TEVİTÖL-ÜYEP-BİLSEM.

2.5.1.1 Tevitöl. Ülkemizde üstün potansiyele sahip kişilerin eğitimine yönelik gereksinim duydukları özel eğitimin ülkemizde tam anlamıyla yeterli olmamasına karşı bu eğitimin arttırılması desteklenmesi aynı zaman da yetişkin eğimi için farklı bir bakış açısıyla ülke eğitim modelleri ek katkı sunarak bu eğitimi alan bireylere destek olmak için İnanç Lisesi Projesi olarak başlatılmıştır.

- Yetenekli olup aynı zamanda ekonomik açıdan yetersiz bireyler içinden WISC-R testi neticesine göre ilk kez 2004- 2003 senelerinde dışardan öğrenci başvurusu onaylanmış ve istenen kriterlere uygun 24 öğrenci burslu, 7 öğrenci ücretli olmak üzere bu öğrencilerle beraber eğitim-öğrenim başlamıştır.
- Öğrenciler ileri seviyede Almanca ve İngilizce öğrenme yine isteğe bağlı boş zamanlarında Fransızca dersleri alabilmektedirler.
- Öğrencilere farklı alanlarda mümkün mertebe görev verilmektedir. Santralde görev verilmesi, bahçe tanziminde yardımcı olmak için görevlendirilmeleri gibi işlerle okulun günlük işleyişine katkı sağlamaları koordine edilir. Öğrencilerin tuttıkları nöbetler okulda kütüphanenin işleyişini sağlamaktadır. Ödünç alma-verme işlemleri, kitapların düzenlenmesi, kütüphanenin kapatılması, açılması da kütüphane nöbetçisinin asli görevleridir. Ve ayrıca öğrenciler oluşturdukları küçük komitelerde, eğitim ile ilgili problemleri tartışmakta, okulun işleyişi ve uygun çözüm odaklı tavsiyeleri üreterek uygulanması adına idareye sunmakta, uygulamaya sokmakta aynı zamanda takibini yürütmektedirler. Bu komitelerin kimisi; yatakhane komitesi, yemek

komitesi, parti komitesi, öğrenci komitesidir. Hele ki öğrenci komitesi, aktif şekilde pek çok hususta öğretmen ve öğrenci ile diyalog halindedir.

- Öğrenciler okula gelen konukların ağırlanması, karşılanması, tören vb. etkinliklerde teknik meselelerin yürütülmesi, bilgisayar odasının devamlı açık olması adına nöbetlerin ayarlanması ve aynı zamanda tutulması gibi meselelerde aktif rol alır.
- Okulda sık sık pek çok alanlardan kişilerle mesleki bilgilendirme ve sohbet toplantıları yapılmaktadır.
- Öğrenciler her bir çalışma için, karar verilen uygun çalışma ortamına gitmektedir. Okulda sabit olarak bir sınıf kavramı söz konusu değildir. Öğrenciler her bir ders için ilgili ortama veya öğretmenlerinin sınıflarına girmektedir. Bir aile olarak okul; (inanç Ailesi şeklinde) kabul edilmekle beraber tüm öğrencilere tamda bu duygu verilmesi hedeflenmiştir. Okuldaki her birey (öğrenci, öğretmen, idareci ve diğer okul personeli)'de aileden biri yerine sahiptir. Bireylerden beklenen bir takım nitelikler ve bunlara uygun uygulamalar aşağıda belirtilmiştir.
- Güven: Okulda pek çok yerde kilitli dolap veya kapı bulunmamaktadır. Okul eşyalarının kullanımından iletişim ve ilişkiler de güvene dayanmalıdır.
- Öz disiplin: Eğitim ve çevresindeki yaşamla alakalı herkesin üzerine düşen sorumlulukları uyarıya gerek kalmadan yapması beklenmektedir. Ve derslere giriş-çıkış vaktinde zil yoktur aynı zamanda yatakhanelerde oda nöbetçileri tarafından oda düzeni kontrol edilir, etüt saatlerinde ise sınıfların başında bir öğretmen yoktur, yalnızca tek bir öğretmen koridor veya katta bulunur, şayet gerekirse öğrencilere düzenin sağlanması konusunda yardımcı olur. Öğrencilerin, %70inin planlanan programlar, %30un ise bağımsız karara vardıkları konular üzerinde çalışma yürütmeleri düşünülmüştür. Dersler 15.00'e doğru bitmekte ve sonra 17.00'ye kadar bazı etkinlikler yapılmaktadır. Etkinliklerin bazılarını öğretmenler belirlerken bazılarını öğrenciler şekillendirmektedir. Eğitim yılının başında bu etkinliklere karar verilir. Bu sene (2003-2004 öğretim senesinde) mezun öğrencilerden devamlı olarak gelen ve bu öğrencilerden

diğer öğrencilere etkinlik yaptırılar olmuştur. Etkinliklerden kimi örnekler aşağıda gösterildiği şekilde verilmiştir (Tokay, 2003).

- Sinema kulübü
- Çevre (SEMEP, Çevrenin Genç Sözcüleri)
- Astronomi
- AB Comenius çalışmaları
- Kostüm tasarım
- Gazete çıkarılması
- Toplumsal duyarlılık
- Spor
- Edebiyat müzesi kurulması
- Model Birleşmiş Milletler
- Heykel-seramik

Okul, 2003-2004 öğretim senesi sonunda 5. Mezuniyetlerini gerçekleştirmişlerdir. Ne olursa olsun projenin tüm hedefleri planlandığı şekilde olmasa da, mezunların ülke içinde kazandıkları üniversitelere ve yine yurtdışında tam burslu şekilde gittikleri üniversitelere göz atıldığında, uygulanabildiğince hedeflerin en azından bazılarına ulaşıldığı sonucuna varılmaktadır. İnanc Vakfı, Sezai Türkes'in ölümünden sonra, çeşitli sebeplerden ötürü Türk Eğitim Vakfı'na (TEV) devredilmiştir ve bu devir aşamasında yine sonraki akreditasyon çalışmalarında Prof. Dr. Füsün Akarsu'nun ve Boğaziçi Üniversitesi'nin okula destekleri söz konusudur (Tokay, 2003). Okulun masrafları 2001-2002 öğretim senesinden bugüne TEV tarafından sağlanmaktadır.

2.5.1.2 ÜYEP. ÜYEP bünyesinde üstün yetenekli bireylerin eğitimlerine evrensel çerçevede yeni açılım getirmek ve Türkiye'de örnek bir model yaratmak hedefiyle araştırma bulguları ve çağdaş modeller dikkate alınarak geliştirilmiştir. ÜYEP program modeli, ileri zekâlı bireylere yönelik olarak geliştirilmiş nitelikte hem kazanım modellerinin hem de çerçeve modellerinin bir sentezi şeklinde ortaya çıktığından yukarıda isim vermeksizin eleştiride bulunduğum modellerin zayıflıklarından çoğunlukla arındırılmış program modelidir. Üstün zekâlı bireylerin eğitimleri temel anlamdaki müfredatın kazanımlarının yanında başka ne tür kazanımları içermeli, bu kazanımlar neden ve nasıl öğretilmeli yine temel müfredat

ne şekilde farklılaştırılmalı biçiminde soruların cevapları ÜYEP modelinde bulunabilir (Sak,2004). Hem temel müfredatı çeşitlendirmek amacıyla hem de tek başına müfredat modeli olarak ÜYEP modeli kullanılabilir. Diğer yandan Türkiye’de bulunan üstün zekâlı bireylerin eğitimlerinde model olabilecek kalitede bir program modeline gereken ihtiyaç, bu konuyla ilgilenen uzmanlar içinde de zaman zaman vurgulanmaktadır. Bahsi geçen modelin, gerek Türk Eğitim Sistemi’nin yapısına ve işleyiş şekline uygun olması gerekse üstün zekâlı bireylerin hızlandırma ve zenginleştirme gibi öğrenme ihtiyaçlarını giderebilecek nitelikleri taşıması gerekmektedir(Sak,2009).

2.5.1.3 Bilim - sanat merkezleri (BİLSEM). Özel eğitim dahilinde kabul edilen fakat programlı bir eğitim içine alınmayan üstün bireylere verilen eğitimlere 1993 yılında ilk kez Bilim- Sanat Merkezlerinin aktivasyonu ile başlanmıştır (Dönmez, 2004). “Bilim-Sanat Merkezi; ilköğretim okul öncesi ve ortaöğretim düzeyindeki üstün yetenekli bireylerin bireysel becerilerinin farkında olmalarını ayrıca bu becerileri geliştirerek oldukça üst seviyede kullanmalarına destek olmak amacıyla açılmış olmakla beraber bağımsız bir özel eğitim kurumudur” (BİLSEM Yönerge, Md. 21). Türkiye’de üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili uygulanan araştırmalar içerisinde en kapsamlı proje Millî Eğitim Bakanlığının Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet göstermekte olan merkezlerdir (Dönmez, 2004: 69). Başlangıçta Ek Ders Uygulama Okulu daha sonra Bilim ve Sanat Merkezi olarak adlandırılan bu proje; ilk olarak 1993 yılında Ankara’da açılan Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi ile başlamıştır. Sonrasında İstanbul, İzmir, Bayburt ve Denizli’de yapılan pilot uygulamalar ile devam ettirilmiştir (Dönmez, 2004). İkinci BİLSEM ise İstanbul’da kurulmuştur. 2022 yılı itibarıyla Türkiye’de 279 Bilim ve Sanat Merkezi bulunmaktadır. Son dönemde MEB’in her il merkezinde BİLSEM açılmasına yönelik çalışmaları devam etmektedir. Mili Eğitim Bakanlığı Bilim ve sanat Merkezi Yönergesinin 2. Bölümünün 6. Maddesinde merkezlerin amaçları aşağıda şu şekilde belirtilmiştir:

“a) Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsetme; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na ve demokrasinin ilkelerine, insan hakları, çocuk hakları ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanma, başkalarının haklarına saygı duyma, görevini yapma ve sorumluluk yüklenebilen birey olma bilincinin kazandırılmasını,

b) Ulusal ve evrensel değerleri tanımlarını, benimsemelerini, geliştirmelerini ve bu değerlere saygı duymalarını, liderlik, yaratıcı ve üretici düşünce yeteneklerini ulusal ve toplumsal bir anlayışla ÷lke kalkınmasına katkıda bulunacak şekilde geliştirmelerini,

c) Yetenek alanı/alanlarının geliştirilmesinin yanı sıra, sosyal ve duygusal gelişimlerinin de sağlanarak bütünlük içinde değerlendirilmesini,

ç) Yeteneklerinin ve yaratıcılıklarının erken yaşta fark edilerek geliştirilmesini,

d) Bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını,

e) Bilimsel düşünce ve davranışlarla estetik değerleri birleştiren, üretken, sorun çözen kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak yetişmelerini,

f) İş alanlarındaki ihtiyaca yönelik yeni düşünceler önerebilmelerini, teknik buluş ve çağdaş araçlar geliştirebilmelerini, g) Üstün yetenekleri doğrultusunda bilimsel çalışma disiplini edinmelerine imkân sağlayan şartların, ortam ve fırsatların oluşturularak disiplinler arası çalışmalardaki kazanımlarla sorunları çözmeye ya da ihtiyacı karşılamaya yönelik çeşitli projeler gerçekleştirmelerini, ğ) Yaşam projelerini gerçekleştirme fırsat ve imkânlarının verilmesini sağlamaktır.” (BİLSEM Yönerge, 2007). BİLSEM Yönergesinin 2. Bölüm 7. Maddesinde ise Merkezlerdeki eğitim-öğretim etkinliklerinin aşağıda belirtilen ilkelere uygun olarak düzenlendiği ve yürütüldüğü belirtilmektedir:

“a) Bireysel eğitim-öğretim yapılması ve çocuk/öğrencilerin ihtiyacına göre hazırlanmış Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının geliştirilmesine çalışılır.

b) Üstün yetenekli çocuk/öğrencilerin eğitim-öğretiminde bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve sosyal gelişimleri bir bütünlük içerisinde ele alınır.

c) Eğitim-öğretim etkinlikleri, çocuk/öğrencilerin devam ettikleri öğün eğitim kurumları ile bütünlük oluşturacak şekilde plânlanır ve yürüt÷lür.

ç) Çocuk/ öğrencilerin öğün eğitim kurumlarında izledikleri programlar ile merkezlerde yapacakları çalışmalar arasında işbirliği sağlanır.

d) Çocuk/ öğrencilere benlik algısı ve iletişim becerileri kazandırılır.

e) Eğitim-öğretim etkinlikleri, çocuk/öğrencileri dıştan yönelimli ve yönetimli bir disiplin ve denetim yerine, içten odaklı disiplin ve denetim anlayışını geliştirmeye yönelik olarak düzenlenir.

f) Çocuk/ öğrencilerin geleceğe yönelik düşünceleri, tahminlerde bulunmaları ve bunları tartışarak çalışmalarına yansıtmaları sağlanır.

g) Çocuk/ öğrencilerin, Türkçe'yi doğru, güzel ve etkin kullanan bireyler olarak yetişmeleri sağlanır.

ğ) Eğitim-öğretim sürecinin; çocuk/öğrenci, örgün eğitim kurumu, veli ve merkez ile iş birliğinde devam ettirilmesine çalışılır.” (BİLSEM Yönerge, 2007).

2.6 İlgili Araştırmalar

Bu kısımda yurt dışında ve Türkiye’de üstün yetenekli yetişkin bireylerin eğitimi ve üstün yetenekli bireyler ile ilgili yürütülmüş çalışmalara yer verilmiştir. Üstün potansiyelli bireylerin eğitimi, yaşadıkları sorunlar, sosyolojik etkilerin üstün potansiyelli bireylere etkisine üstün potansiyelli bireyi tanılama üzerine çeşitli araştırma ve çalışmalara yer verilmiştir.

Üstün potansiyelli bireylerin yaşadıkları sorunlardan biri çevresel faktörlerden kaynaklanan sorunlar olduğu literatürde görülmektedir. Bu çalışmalardan bir tanesi De Candello (1873) tarafından ele alınmış “Çevre-Kalıtım” problemini aydınlatmak gayesi ile De Candolle Paris-Fen Akademisi’de olan, 100 kişiden oluşan farklı milletlere mensup fahri üyesi katkısı ile onlar üzerinden inceleme yapmıştır. Ve bunlardan 41 kişinin zengin ve soylu ailelerden geldiğini, 52kişinin de orta sınıf çocukları olmakla beraber 7kişinin de köklerinin işçi ailelere dayandığı gözlemlenmektedir. De Candello yürüttüğü çalışmasının neticesinde elverişli bir çevre faktörünün üstün başarı performansında kısmi ve etkili bir etkinin olduğu neticesine ulaşmıştır (Enç, 1979). Başka bir çevresel faktör çalışması Cattale (1921) açısından yapılmıştır. Amerika’nın ünlü 1000 fen adamı hakkında inceleme yapılmıştır. Bu kişiler için; kırsal bölgelerden çok doğu bölgesinde yaşam merkezleri kurdukları ve yoğun bir yerleşme içinde oldukları saptanmıştır. En seçkin bireylerin ise bahsi edilen fen adamlarına ait köklerden olduğunu görmüştür. Bu sonuçlara dayanarak bireyin hangi seviyeye kadar gelişebileceğine dair kalıtsal ve gizil kuvvetinin belirlediğini, ama gerçekten nereye kadar ve ne kadar gelişebildiğini çevre şartlarının etkilediğini öne sürmüştür (Dağlıoğlu, 1995).

Üstün potansiyelli bireylerin yaşadığı diğer bir sorun olan eğitsel sorunlarla ilgili araştırmalarda bulunmaktadır. Bu araştırmalardan biri Ataman (1976) açısından; “Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitsel Sorunları” adlı çalışmadır. Fen

Lisesinin kurulduğu günde itibaren ilk üç sene Fen lisesine girmeye hak kazanan ve 286 kişiliden oluşan deneme grubu dahil aynı senelerde (1966-1965-1964) Fen lisesi ikinci kademe eleme Sınavına girip başarıya ulaşamayan, İzmir, İstanbul ve Ankara illerinde eğitimlerini sürdürmüş 360 kişiden oluşan Kontrol grubu içinde bitirilen ortaokul çeşitleri, orta okulda teşekkür takdir belgesi hakkı kazanma, orta okul dönemlerinde bütünleme sınavlarına kalmış ya da kalmamış olma gibi durumların fen lisesine hak kazanma durumuyla alakası incelenmiş ve anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Başka bir eğitim çalışmasında Enç (1979) açısından ele alınmıştır.

“Özel Eğitimin Tarihçesi” adlı çalışmasının neticesinde Türkiye’de ve dünyada üstün yetenekli bireylerin eğitimiyle alakalı uygulamaları Özel Sınıf, Hızlandırma, Program Zenginleştirme, Türdeş Kümeleri ve Yetenek Sınıfları, Özel Okul, Bireysel Öğretim olarak özetlenmiştir. Diğer üstün yetenekli bireylerle ilgili başka bir çalışmada Özsoy ve diğerleri’e göre (1991) “Üstün Yetenekli Bireyler ve Eğitimleri” adlı çalışmalarının neticesinde üstün zekalı kişiler, özel ve üstün yeteneklilerin eğitimi önem bakımından ülke çıkarları noktasında mühimdir. Günümüzde buna benzer eğitimin yürütülmesine yönelik mevzuat hükümleri yeterli olmamakla beraber dağınık vaziyette olduğuna dair tespitte bulunmuşlardır.

Bozoğlu ve Yılmaz (2009) açısından; “Sanat ve Bilim Merkezlerinde Eğitim Alan Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitim Programlarına Aktif Şekilde Devam Etmeme Sebepleri ‘Amasya Örneği’” çalışmasının neticelerine göre üstün yetenekli bireylerin özel eğitimi sürdürmeme sebepleri belirlenmiştir. Neticelerden, öğrencilerin ayrıyeten okula gitmeyerek tüm eğitimlerini BİLSEM’den almak istemeleri varılan dikkat çekici bir sonuçta üstün potansiyelli bireylerin eğitimi üzerine yapılmış bir başka çalışmadır. Üstün potansiyelli bireylerin eğitiminde öğretmen rolü ile ilgili yapılan bir çalışmada Çepni ve Gökdere (2003) ye ait bir çalışmadır. “Üstün Yetenekli Bireylere Verilen Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen Rolü” isimli çalışmasının neticesinde üstün yetenekli bireylerin eğitim sürecinde görev alan öğretmenlere, değer eğitimini konu edinen bir hizmetçi çalışmasının yürütülmesinde üstün yetenekli bireylerin değer eğitimi hususunda destek sağlayacağına dikkat çekmiştir. Öğretmenlerin önemi ile ilgili başka bir çalışmada Dağlıoğlu ve Metin (2004) açısından ele alınan; “Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitiminde Öğretmen Rolü” adlı çalışmadır, bu çalışmanın neticesinde üstün yetenekli bireylerin sahip oldukları öğrenme hızı, derinlik ve ilgiler açısından

diğer çocuklara nazaran daha farklı olduğu ve bu hususta sınıf ortamında uygulama, program planlama ve değerlendirmede bir takım önlemler alınması gerektiği yine üstün yetenekli bireylere öğretilenlik edecek kişinin bazı öğretilenlik ve mesleki davranışlarına hakim olmasının şart olduğu dile getirilmiştir

Üstün potansiyelli bireylerin tanılanması ve üstün zekalılar ile ilgili farklı çalışmalarda literatürde yer almaktadır. Bu çalışmalardan Akkanat (1999) “Özel ve Üstün Yetenekliler” isimli çalışmasında özel ve üstün yetenekli bireyler, tanılama ve tarama yöntemleri ile tayin edilmiş olduğunu belirterek tayin edilen bu belirlemelerde ebeveynlerin belirlemede isabet yüzdesinin düşük olduğunu ve bu noktada öğretilenlerin daha tutarlı tahminlere ulaştığından bahsetmiştir. Taramada konusunda en isabetli seçenek olarak yaş bakımından küçük olan fakat başarı açısından sınıf ortalamasında olan bireylerin önemsenmesinin mühim olduğu vurgulanmaktadır. Ersoy ve Avcı açısından (2004) ele alınan diğer bir çalışma; “Üstün Yetenekliler ve Üstün Zekalılar” isimli çalışmadır tanılama erken davranılmasının üstün yetenekli bireylerin keşfi bakımından önemine dikkat çekmiş Edison, Churchill ve Galton örnekleri öne sürülerek bu mevcut dehanın daha sonradan keşfedildiğine vurgu yapmaktadır.

Ercan (2004) açısından ele alınan çalışmada; “Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimi Adına Kullanılan Teknikler ve Temel Prensipler” adlı çalışmasının neticesinde ülkemize üstün bireylerin eğitimi adına dünyadaki çeşitli teknik ve yöntemleri sentezlenmenin peşi sıra geliştirmenin, kendi eğitim ve kültür sistemimize entegre, fakat evrensel nitelikler taşıyan orijinal ve özgün yöntemlerin daha da üretilerek hayata geçmesi gerekliliğinden söz etmiştir. Farklı çalışma olarak Serin ve diğerleri (2009) tarafından ele alınan çalışmadır; “Üstün Yetenekli Bireylerin İçinde Bulunduğu Çatışmalar ve Yaşanan Çatışmaların Çözümüne Bağlı Gözlem, Düşünce ve Deneyimleri” adlı araştırma neticesinde üstün yetenekli bireylerin çatışmalarını çözüme kavuşturmak adına çoğunlukla barışçıl ve yapıcı çatışma çözme teknik ve stratejilerini kullandıklarını tespit etmiştir. Üstün yetenekli bireyler, en fazla sözlü kavga gibi çatışmalar yaşamaktadır ve bunun en temel sebebi rekabetçi olmaları olarak gösterilebilir. Yaşadıkları anlaşmazlıkları çoğunlukla karşılıklı konuşarak ve anlaşarak çözüme kavuşturdıkları ve bu vaziyetin arkadaşlık ilişkilerini ve derslerini etkilemediği öne sürülmektedir.

Üstün yetenekli yetişkinler farklı bir grup olsa da (Gross, 2009), onlar tipik olarak birkaç psikolojik özelliği paylaşır (Silverman, 2013). Örneğin, Fiedler (2015), yeteneklileri şu şekilde; duygusal olarak yoğun, son derece hassas ve üst bilişte usta tanımlamıştır. Diğer özellik ise Roeper'ın (1995) yetenekli yetişkinler listesi özellikleridir. Fiedler'inkinden daha kapsamlıdır.

Mevcut araştırmaların eksikliklerinden bağımsız olarak, üstün zekalı yetişkinlerin incelenmesi, çeşitli nedenlerle üstün yetenekliler ve yetenekliler eğitimi alanında önemlidir.

İlk olarak, üstün zekalı çocuklara hizmet veren mevcut programların doğrudan bir faydası vardır. Üstün yetenekli yetişkinlerin sonuçları ve deneyimleri, üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim programlarının başarıları veya başarısızlıkları hakkında fikir verir ve mevcut ve gelecekteki uygulamaları bilgilendirebilir (Subotnik & Olszewski-Kubilius, 1997).

İkincisi, faydacı bir bakış açısıyla, insanların çoğunluğunun yetişkinlikte en üretken olduğu söylenebileceğinden, aynı şey yetenekli insanlar için de söylenebilir. Üstün zekalı ve yetenekliler eğitiminin nihai amacı saygınlık ve yenilikçi ürünler üretmekse (Subotnik & Rickoff, 2010), o zaman yetişkinlik üstün yetenekliler ve yetenekliler eğitiminin meyvelerini verdiği dönemdir (Simonton, 2008).

Üçüncüsü ve belki de en temelinde, Üstün yeteneklilik, bütünsel olarak devam eden bir deneyim olarak kabul edilmelidir. Tüm yaşam süresi boyunca (Keating, 2009). Çocukluk döneminin, ortalama yaşamın dörtte birinden biraz fazlasını oluşturduğu düşünülürse, üstün yetenekli bir kişinin yaşamının geri kalan dörtte üçü zamanında ilgisiz bırakılmamalıdır. Yetenekleri doğrultusunda yönlendirilerek uygun eğitimler almaları sağlanmalıdır.

Araştırmalar çoğunlukla üstün zekalı çocuklara odaklanır. Öğretmenler ve uzmanlar, üstün zekalı çocukların bilişsel ve sosyal ihtiyaçlarını ve eğitimlerini planlamaya yoğunlaşmışlardır. (Rinn & Plucker, 2004) Ancak, ne olursa olsun mevcut araştırmaların eksiklikleri olsa da, üstün zekalı yetişkinlerle ilgili çalışmaların eğitimde önemli olmasının birçok nedeni vardır. Üstün zekalıların eğitimi analiz etmek mevcut ve gelecekteki uygulamalara rehberlik edecektir (Rinn & Bishop, 2015). Çalışmalar, üstün zekalı insanların benzersiz durumlarla karşı karşıya kaldığını göstermiştir. Toplumsal beklentiler olarak yetenekli insanlar belirli

meslekleri seçerler ve genellikle diğerlerini önemli bulurlar (Delisle & Squires, 1989).

Bölüm 3

Yöntem

Bu başlık altında araştırmanın amacı, kullanılan yöntem, görüşme formunun hazırlanması, görüşmelerin gerçekleştirilmesinde izlenen prosedür, çalışmanın inandırıcılık ve tutarlılığını arttırmak için alınan önlemlerden söz edilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan üstün potansiyelli bireylerin demografik özelliklerine yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Nitel desen araştırmalarındaki asıl amaç betimlemelerin ve anlamların derinlemesine incelenmesidir. Büyük çalışma gruplarında derinlemesine inceleme yapmak çok mümkün olmadığı için küçük grup çalışmalarının daha iyi detay verebileceği ifade edilmektedir (Büyüköztürk vd., 2008). Nitel araştırmalar kültür analizi, kuram analizi, eylem araştırmaları, olgubilim (fenomonolojik), durum çalışması gibi desenlerden oluşmaktadır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desene uygun bir çalışmadır. Bu desende amaç yaşanan deneyimlerin doğası ve anlamı hakkında detaylı bilgi sunabilmektir (Patton, 2014). Bu bağlamda üstün potansiyelli bireylerin üstün potansiyellik konusunda yaşadığı deneyimler ve bu deneyimlerin doğası hakkında bilgiler elde edilmiştir. Bu sebeple çalışmada fenomenolojik desenin kullanımı uygun görülmüştür.

3.2 Çalışma Grubu

Araştırma örneklemin seçiminde, nitel araştırma geleneği ile ortaya çıkan amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örneklemin gücü derinlemesine anlama üzerine yapmış olduğu vurgudan ileri gelir (Patton, 2014). Amaçlı örnekleme yönteminde, araştırmacı kimlerin çalışma grubuna dahil edileceği konusunda kendisi değerlendirme yapmakta ve araştırmanın amacına en uygun, araştırma konusuna ilişkin zengin tecrübeye ve bilgiye sahip olduğunu öngördüğü/düşündüğü katılımcıları tespit etmektedir (Balcı, 2007).

Bu çalışmada üstün potansiyelli yetişkinlerin seçilmesi, cinsiyet, genel ve özel yetenek, eğitim durumları çalışma grubunun seçilmesinde amaç olarak belirlenmiş ve amaçlı örneklem yöntemi bu şekilde kullanılmıştır. Çalışma grubuna

ulaşılırken kartopu örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Kartopu örnekleme yönteminde çalışmanın konusu ile ilgili olarak seçilen bir ya da birkaç kişi aracılığıyla diğer kişilere ulaşılmaktadır. Genellikle bir olaydan dolayı damgalanmış ya da muzdarip kişilere ulaşmak amacıyla kullanılmaktadır (Biernacki ve Waldorf, 1981). Bu doğrultuda araştırmaya üstün potansiyelli 12 kadın ve üstün potansiyelli 12 erkek yetişkin dahil edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu toplamda üstün zekalı tanısı almış 24 katılımcıdır. Bu yetişkinler tanıyı çocukluk dönemlerinde almışlardır. Cinsiyet faktörünün eşit tutulmasının sebebi, üstün potansiyelli yetişkinlerin psikolojik ve sosyal açıdan zorluk olarak tanımladıkları olguların cinsiyetle ilişkili olarak değişme ihtimalini göz önünde bulundurmadır. Elbette 24 kişiden oluşan katılımcı grubuyla tüm üstün potansiyelli yetişkinlere genellemek yapmak mümkün değildir, ancak araştırmanın amacı genellemeden ziyade olguyu derinlemesine incelemektir. Zira, üstün yetenekli bireylerle ilgili alan yazındaki nicel, onların yaşadıkları zorlukların genel çerçevesini sunmaktadır.

Araştırmaya 12 kadın (Yaş Ort.=25,75) 12 erkek (Yaş Ort.=30,75) olmak üzere toplam 24 üstün potansiyelli yetişkin birey dahil edilmiştir. Katılımcıların demografik bilgileri “Kendinizi biraz tanıtabilir misiniz? (Meslek, yaş, eğitim durumu)” sorusuyla tespit edilmiştir. Katılımcılara yönelik bazı demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan üstün Potansiyelli Bireylerin Demografik Özellikleri

Kod	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Lisans Öncesi	Lisans ve Sonrası
K1	Kadın	23	Bilg. ve Ekonomi	Özel Lise	Lisans
K2	Kadın	23	Makine Mühendisi. (Öğrenci)	Özel Lise	Lisans
K3	Kadın	27	Kamu Politikaları Danışmanı	Özel Lise	Yüksek lisans
K4	Kadın	23	Makine Mühendisi	Özel Lise	Lisans
K5	Kadın	26	Araştırma Analisti	Özel Lise	Yüksek lisans
K6	Kadın	28	Makine Mühendisi	Özel Lise	Yüksek Lisans
K7	Kadın	23	Psikolog	Özel Lise	Yüksek Lisans devam
K8	Kadın	39	Metin Yazarı	Özel Lise	Lisans
K9	Kadın	20	Kimya ve Mühendislik (Öğrenci)	Özel Lise	Lisans devam ediyor

Tablo 1 (devam)

Kod	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Lisans Öncesi	Lisans ve Sonrası
K10	Kadın	24	Product Manager	Özel Lise	Lisans devam ediyor
K11	Kadın	24	İşletme ve Ekonomi	Özel Lise	Lisans
K12	Kadın	29	Hukuk Müşaviri	Özel Lise	Lisans
E1	Erkek	25	Avukat	Özel Lise	Lisans
E2	Erkek	25	Matematik	Özel Lise	Doktora devam ediyor
E3	Erkek	25	İletişim Tasarımı (Öğrenci)	Özel Lise	Lisans devam ediyor
E4	Erkek	27	Doktor	Özel Lise	Yüksek Lisans devam
E5	Erkek	35	Rehber öğretmen	Özel Lise	Lisans
E6	Erkek	25	İnşaat Mühendisi (Öğrenci)	Özel Lise	Lisans devam ediyor
E7	Erkek	40	Rehberlik Koordinatörü	Özel Lise	Lisans
E8	Erkek	29	Moleküler biyoloji ve genetik	Özel Lise	Lisans
E9	Erkek	35	Psikolog	Özel Lise	Doktora
E10	Erkek	30	Makine Mühendisi	Özel Lise	Yüksek Lisans devam
E11	Erkek	38	Elektrik mühendisi	Özel Lise	Lisans
E12	Erkek	35	Bilgi Sistemleri Direktörü	Özel Lise	Lisans
			Kadın	Erkek	Toplam
Ortalama Yaş			25,75	30,75	28,25
Medyan Yaş			24,00	29,50	26,50
En Genç Katılımcı			20	25	20
En Yaşlı Katılımcı			39	40	40

Araştırmaya katılan bireylerin yaş ortalaması 28,25; medyan yaş 26,50'dir. En genç katılımcı 20; en yaşlı katılımcı ise 40 yaşındadır. Kadın katılımcılar arasındaki en genç katılımcı 20 yaşında, en yaşlı katılımcı ise 39 yaşındadır. Kadınların yaş ortalaması 25,75 iken; medyan yaşı 24,00'dır. Erkeklerin yaş ortalaması 30,75'dir. Bu katılımcıların medyan yaşı 29,50'dir. En genç erkek katılımcı 25 yaşında iken en yaşlısı 40 yaşındadır.

Tablo 2'de çalışma grubunun bazı demografik özelliklerinin yüzde ve frekansları verilmiştir.

Tablo 2

Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Frekans ve Yüzde Dağılımı

		F	%
Cinsiyet	Kadın	12	50.00
	Erkek	12	50.00
Eğitim	Lisans devam ediyor	4	16.67
	Lisans mezunu	12	50.00
	Yüksek lisans devam ediyor	3	12.50
	Yüksek lisans Mezun	3	12.50
	Dr. ya da doktora devam ediyor	2	8.33
Meslek	Araştırma Analisti	1	4.17
	İşletme-Ekonomi	2	8.33
	Bilgi Sistemleri Direktörü	1	4.17
	Doktor	1	4.17
	Mühendis (Elektrik-İnşaat-Kimya-Makine)	7	29.17
	Hukuk Müşaviri	2	8.33
	İletişim-Psikoloji-Rehberlik	5	20.83
	Kamu Politikaları Danışmanı	1	4.17
	Matematik	1	4.17
	Metin Yazarı	1	4.17
	Moleküler biyoloji ve genetik	1	4.17
	Proje Yöneticisi	1	4.17
	Toplam	24	100.00

Katılımcıların %50'si kadın, %50'si erkektir. %16,67'si lise mezunudur ve lisans eğitimine devam etmektedir. %50'si lisans mezunudur. %12,50'si yüksek lisans mezunudur. %12,50'si yüksek lisans eğitime devam etmektedir. %8,33'ü doktora mezunu ya da devam eden katılımcılardır. Katılımcıların %29,17'si mühendistir (elektrik-İnşaat-Kimya-Makine). %20,83'ü iletişim, psikoloji, rehberlik alanlarından birinde çalışmaktadır. %8,33'ü hukuk müşaviridir. %8,33 işletme veya ekonomi alanlarında çalışmaktadır.

3.3 Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı olarak 17 sorudan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler, bilgisayar programına işlenerek analiz edilmiştir. Araştırmada verilerin toplanmasında nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Üstün potansiyelli bireyler, araştırmacı ile aynı yerleşim biriminde ikamet etmediğinden görüşmeler çevirim-içi olarak yürütülmüş ve katılımcının bilgisi dahilinde kayıt altına alınmıştır.

3.3.1 Görüşme sorularının hazırlık süreci. Araştırma, yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile yürütülmüştür. Bunun sebebi araştırma tasarımı yapılmadan önce gerçekleştirilen literatür taramasında üstün potansiyelli yetişkinlere yönelik bilimsel yayınlara pek az rastlanmış olmasıdır. Bu durumda yapılandırılmış görüşme yöntemini kullanmanın avantajları yerine sınırlıkları ile karşılaşma ihtimali yüksek ve fakat hiç yapılandırılmamış bir görüşmenin sadece anekdotlardan oluşma riski bulunduğundan yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi tercih edilmiştir (Karasar, 2005).

Yapılandırılmış görüşme sürecinde yapılandırılmış soru formatı kullanılır ve görüşmeciler, tüm soruları katılımcılara yöneltmekle yükümlüdür. Buradaki mantık, elbette, sorulara verilen yanıtların ideal olarak karşılaştırılabilir olması için her bir deneğe yaklaşık olarak aynı uyarıcıyı sunmaktır. Bu tekniğinin kullanılabilmesi için araştırmacıların odaklandıkları problem hakkında ve irdeledikleri, gün yüzüne çıkarmak istedikleri şeyler hakkında oldukça sağlam bilgiye sahip olmalıdır. Başka bir ifadeyle araştırma probleminin her yönüyle ilgili yeterli donanıma sahip olmalıdır. Ayrıca, tüm sorular, katılımcıların kendilerine ne sorulduğunu net bir şekilde anlamalarını sağlayacak şekilde ifade edilmelidir (Flick, 2022).

Yapılandırılmış görüşmelerin katılığının aksine, bu görüşmelerde yapılandırılmış sorular kullanılmaz. Doğal olarak, bu görüşmeler farklı bir dizi varsayımdan hareket eder. İlk olarak görüşmecilerin katılımcılara sorması gerektiği tüm soruları tespit edemeyeceği varsayılır. Sonuç olarak tam bir soru listesi belirleyemezler. Yapılandırılmamış bir görüşmede görüşmeciler, görüşmedeki mevcut duruma ve araştırmanın temel amacına uygun sorular üretmelidir. Tamamen standartlaştırılmış ve tamamen standart olmayan görüşme yapılarının uç noktaları arasında bir yerde bulunan yarı yapılandırılmış görüşmeler bulunmaktadır. Bu tür görüşmeler önceden belirlenmiş bir dizi soru veya konu başlığı bulunmaktadır. Bu sorular, tipik olarak her görüşülen kişiye sistematik ve tutarlı bir sırayla sorulur, ancak görüşmecilere konunun dışına çıkma özgürlüğü verilir. Bu özgürlük alanı katılımcı cevaplarının çok ötesini sorgulama olanağı verir (Berg, 2001: 70).

Bu çalışmaya katılan üstün potansiyelli bireylere beş sosyo-demografik soru ve 17 yarı yapılandırılmış soru yöneltilmiştir. Hazırlanan sorular uzman görüşlerinin de alınmasıyla birlikte son hali verilerek uygulanmıştır. Ayrıca herhangi bir görüşme esnasında katılımcının cevabının yeni bir soruya işaret etmesi durumunda, soru

katılımcıya yöneltilmiş ve not edilmiştir. Bu tip sorular geri kalan katılımcılara da yöneltilmiştir (Ek A). Yarı yapılandırılmış soruların katılımcılara sorulmasının amaçları aşağıda sıralanmıştır. Bireylerin;

- Çocukluğu hakkındaki tutumlarının bilişsel ve duygusal alt boyutlarını irdelemek,
- Çocukluk döneminden itibaren yüksek performans gösterme zorunluluğu ve bunun yarattığı kaygıyı irdelemek ve kaygı yönünden sosyal çevre etkileşiminin izlerini aramak,
- Üstün potansiyelli olmanın olumlu ve olumsuz yanları hakkındaki bakış açısını irdelemek,
- Üstün potansiyelli birey olmakla sosyal ilişkiler geliştirme arasındaki ilişkiyi görmek
- Üstün potansiyelli birey olmakla duygu durumu, duygusal gelişim ilişkisini görmek
- Kendisini başarısız hissettiği durumları tespit etmek ve bu hissin sosyal çevre tarafından tetiklenip tetiklenmediğini görmek,
- Sosyal çevresinden dolayı potansiyelini gizleyip gizlemediğini, gizlediyse hangi durumlarda gizlemeyi tercih ettiğini öğrenmek,
- Yukarıdaki konu başlıkları özelinde bireyin deneyimlediği olumlu olumsuz yaşanmışlıkları tespit etmek,
- Yukarıdaki konu başlıkları özelinde sosyal çevre etkileşiminin izlerini aramak.

3.3.2 Görüşmelerin uygulanması. Katılımcıların her birine yöneltilen sorular anlaşılabilir, net ve açık bir şekilde hazırlanmıştır. Ancak sorunun soruluş amacını katılımcıya hissettirecek yönlendirmelerden kaçınılmıştır. Çünkü sorunun amacını içeren ve keskin bir çerçeve çizen sorular, katılımcıların soru amacı ve çerçevesinde takılı kalmasına ve kendi düşünce, duygu ve deneyimleri derinlemesine aktaramamasında neden olabileceği, istemli ya da istemsiz bir şekilde araştırma sonucunu etkilemeye yönelik bir hal alabilir (Makatouni, 2002).

Görüşmeleri araştırmacının kendisi uygulamıştır. Tüm yapılandırılmış sorular, katılımcılara aynı sıra ile sorulmuştur. Fakat katılımcının verdiği cevaplara göre konuyu irdeleyecek ek sorular eklenmiştir. Eklenen her soru, bir sonraki katılımcıya

da yöneltmiştir. Görüşmeler, katılımcının anlatım hızı ve tarzına bağlı olarak 40 dakika ila 90 dakika arasında sürmüştür. Görüşmeler çevrimiçi yapılmış ve görüşmeler yapılmadan önce kayıt altına alınacağı bilgisi katılımcılara verilmiştir. Araştırmacı, katılımcıların cevaplarını yönlendirmemek için katılımcıların cevaplarına yorumda bulunmamış, katılımcının söylemek istediği ifadeyle ilgili tahminlerini dile getirmemiştir. Sadece katılımcıyı motive edebilmek ve onu dinlediğini göstermek için “anlıyorum”, “peki”, “evet” gibi genel ifadeler kullanmıştır.

3.4 Veri Analizi

3.4.1 Görüşme kayıtlarının deşifresi. Ses kayıtları, bilgisayar ortamındaki bir multimedya programı ve kulaklık yardımıyla metin haline dönüştürülmüştür. Her katılımcının görüşmesi metin haline dönüştürüldükten sonra metin, ses kaydı tekrar dinlenerek kontrol edilmiş ve varsa hatalar düzeltilmiştir.

3.4.2 Verilerin kodlanması. Ses kayıtlarının metne aktarılma işlemi bittikten sonra metin dosyaları Maxqda 2022 paket programına aktarılmıştır. Katılımcıların demografik bilgileri de aynı programa aktarıldıktan sonra her katılımcı bir vaka olarak tanımlanmıştır. Ardından tüm görüşme soruları ayrı birer kod olarak tanımlanmıştır. Böylece metinler, katılımcı ölçeğinde değil, soru ölçeğinde okunmuş, böylece tema ve alt temalar oluşturulurken aynı konu üzerinde durulmasına rağmen farklı kod atanması ihtimali kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

3.4.2 Verilerin analizi. Tüm katılımcıların görüşmeleri kodlanmadan önce, rastgele üç kadın ve üç erkek katılımcı seçilmiştir. Bunların kodlamaları araştırmacı ve daha önce yarı yapılandırılmış görüşme verisi analiz tecrübesi bir kişi tarafından bağımsız olarak kodlanmış ve daha sonra kodlar karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonrasında kod kitapçığı oluşturulmuş ve kodlamalar bu kod kitapçığı baz alınarak tamamlanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Belirli bir düzen içerisinde yapılan kodlamalar doğrultusunda metinler içerisinde yer alan konuların ve daha küçük sözcüklerin kategorilerle sistematik bir biçimde özetlenmesi ve elde edilen verilerin belirli sınıflara ayrılması durumu içerik analizi olarak ifade edilmektedir (Sönmez ve Alacapınar, 2011).

3.5. İnandırıcılık ve Tutarlılık

Yapılan çalışmaların ilgili alanyazında kabul edilebilmesi için asgari düzeyde güvenilir ve geçerli olması beklenmektedir. Nicel desende planlanan çalışmalar için çeşitli güvenilirlik ve geçerlilik yöntemleri yer almasına karşın nitel desende planlanan çalışmalar için kesin bir değer bulunmamaktadır (Shenton, 2004). Bu sebeple nitel desende planlanmış çalışmaların ayrıntılarıyla ifade edilmesi inandırıcılığı ve tutarlılığı arttırmaktadır. “İç geçerlik” kavramı “inandırıcılık” olarak kullanılmış, “dış geçerlik” kavramı ise “aktarılabirlik” olarak kullanılmıştır. İç geçerliği güçlendirmek amacıyla Merriam (2013)’ün önerisi dikkate alınarak katılımcı sayısı yükseltilmiştir. Verilerin toplanılması sürecinde 24 katılımcı kullanılmıştır. Aktarılabirlik açısından ise Erlandson vd., (1993), (akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008) değindiği gibi görüşmeden elde edilen veriler üzerinde yazım hataları ve katılımcıların kimliklerini belli edebilecek bilgiler dışında herhangi bir kısaltma ya da düzeltme işlemi yapılmamış ve doğrudan alıntılar yapılarak katılımcı görüşleri paylaşılmıştır.

Araştırmacı, her görüşme sonunda, görüşme kaydını dinleyerek süreci gözden geçirmiş; güvenilirliğe tehdit oluşturacak bir unsur olup olmadığını kontrol etmiştir. Çalışmanın inandırıcılık ve tutarlılığını artırmak amacıyla çeşitli yöntemler kullanılmıştır. Şimşek ve Yıldırım (2011) nitel araştırma desenlerinde araştırmacıların farklı görüşlerde olabilmesi sebebiyle elde edilen sonuçların da farklı olmasının muhtemel olabileceğini belirtmişlerdir. Bu sebeple verilerin tamamının kodlanmasından önce, kadın ve erkek katılımcılardan rastgele seçim yapılarak yarı yapılandırılmış görüşme tecrübesi olan fakat araştırmadan bağımsız bir uzmana daha kodlatılmıştır. Araştırmacı ve uzmanın kodlarının tutarlılığı %85’dir. Bu oran, araştırmanın güvenilirliği için önerilen en düşük %70’in üzerindedir (Hall ve Houten, 1983 akt. Gökaydın, 2017). Yapılan kodlamalar sonrasında ortak bir kod kitapçığı oluşturularak kodlayıcılar arası uyumun olması sağlanmıştır.

3.6 Sınırlılıklar

24 kişi ile sınırlandırılmış görüşmede, araştırmaya katılan bireyler 12 erkek ve 12 kadın birey şeklinde sınırlandırılmıştır. Veri toplama kısmında veriler araştırma soruları ile kısıtlıdır. Araştırmaya yalnızca üstün potansiyelli olan bireyler dahil edilmiştir. Araştırma pandemi zamanında yapılmış ve pandemi gereğince görüşmeler

Çevrimiçi g r   me ile sınırlı kalmıştır. Katılımcıların verdikleri yanıtlarda samimi oldukları varsayılmıştır. Araştırmanın bulguları yapılan veri analizleri ile sınırlıdır.

Bölüm 4

Bulgular

Bu başlık altında, yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla katılımcılardan elde edilen hususlara yer verilmiştir. Katılımcıların görüşleri frekans tablolarıyla sunulmuş ve kendi ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Doğrudan ifadelerde katılımcıların kişisel bilgilerini ve katılımcı gizliliğini zedeleyecek tüm detaylar, sembollerle kodlanmıştır. Aynı şekilde ifadenin sahibi katılımcı kadın ise “K”, erkek ise “E” harfi yanında birden 12’ye kadar rastgele sayı ile kodlanmıştır. Doğrudan ifadelerde katılımcı gizliliğini sağlama amacıyla yapılanlar dışında bir değişikliğe gidilmemiştir.

4.1 Üstün Potansiyelli Olarak Yaşamak Temasında Üstün Potansiyelli Bireylerin Görüşleri

Bu bölümde Üstün Potansiyelli Olarak Yaşamak teması içerisinde yer alan görüşler analiz edilmiştir. Tablo 3’te Üstün Potansiyelli Olarak Yaşamak temasının kod frekansları verilmiştir.

Tablo 3

Üstün Potansiyelli Olarak Yaşamak Temasının Kod Frekansları

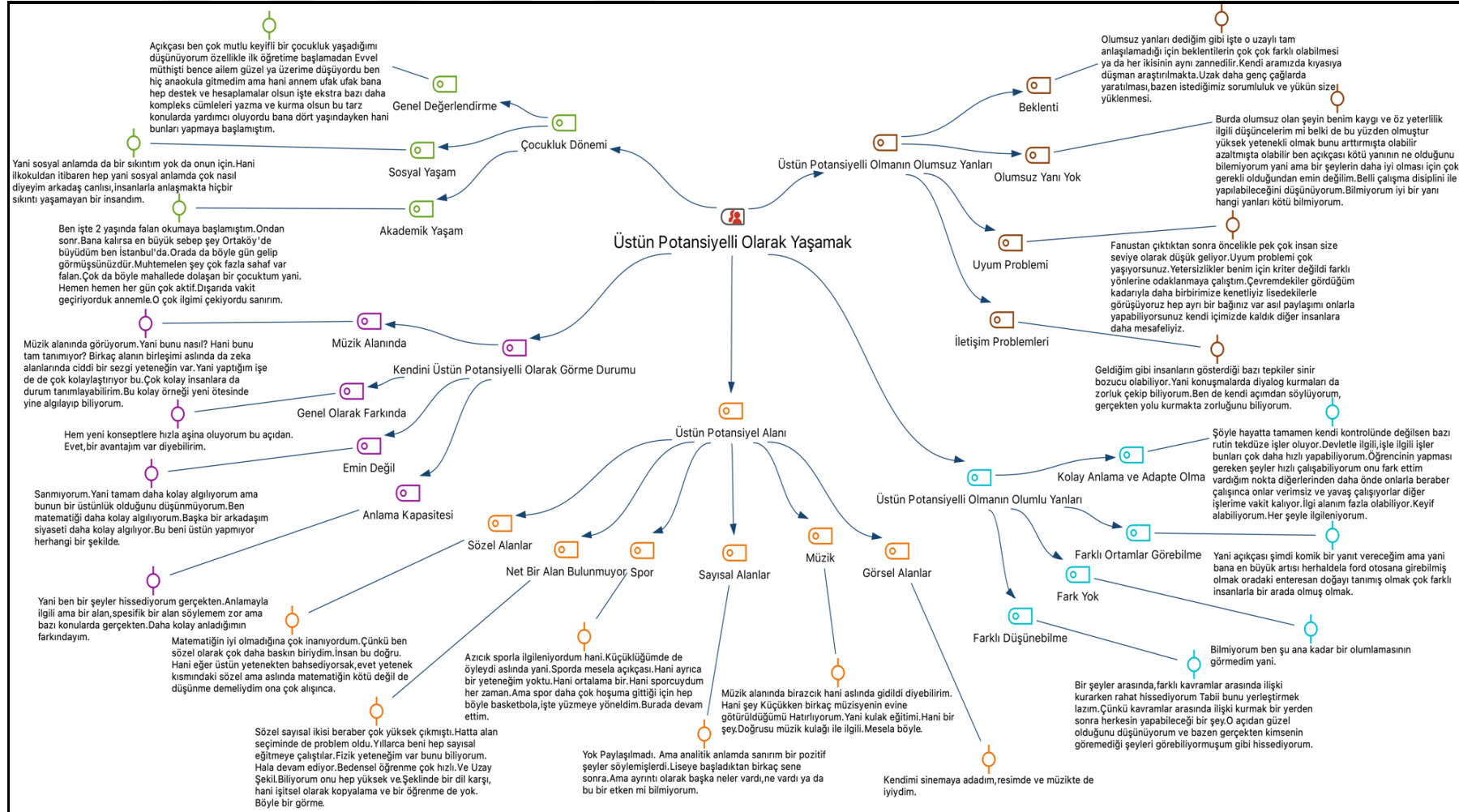
	Üstün Potansiyelli Olarak Yaşamak	<i>f</i>	Yüzde
Alt Temalar	Kendini Üstün Potansiyelli Olarak Görme Durumu	20	15,50
	Çocukluk Dönemi	37	28,68
	Üstün Potansiyel Alanı	23	17,83
	Üstün Potansiyelli Olmanın Olumlu Yanları	25	19,38
	Üstün Potansiyelli Olmanın Olumsuz Yanları	24	18,60
	TOPLAM	129	100,00
Kodlar	Kendini Üstün Potansiyelli Olarak Görme Durumu	<i>f</i>	Yüzde
	Anlama Kapasitesi	3	15,00
	Emin Değil	4	20,00
	Genel Olarak Farkında	12	60,00
	Müzik Alanında	1	5,00
	TOPLAM	20	100,00

Tablo 3 (devam)

	Çocukluk Dönemi	<i>f</i>	Yüzde
	Akademik Yaşam	20	54,05
Kodlar	Genel Değerlendirme	11	29,73
	Sosyal Yaşam	6	16,22
	TOPLAM	37	100,00
	Üstün Potansiyel Alanı	<i>f</i>	Yüzde
	Görsel Alanlar	2	8,70
	Müzik	1	4,35
	Net Bir Alan Bulunmuyor	11	47,83
Kodlar	Sayısal Alanlar	6	26,09
	Spor	1	4,35
	Sözel Alanlar	2	8,70
	TOPLAM	23	100,00
	Üstün Potansiyelli Olmanın Olumlu Yanları	<i>f</i>	Yüzde
	Fark Yok	2	8,00
	Farklı Düşünebilme	6	24,00
Kodlar	Farklı Ortamlar Görebilme	1	4,00
	Kolay Anlama ve Adapte Olma	16	64,00
	TOPLAM	25	100,00
	Üstün Potansiyelli Olmanın Olumsuz Yanları	<i>f</i>	Yüzde
	Beklenti	8	33,33
	Olumsuz Yanı Yok	2	8,33
Kodlar	Uyum Problemi	10	41,67
	İletişim Problemleri	4	16,67
	TOPLAM	24	100,00

Üstün potansiyelli bireylerin üstün potansiyelli olarak yaşadıkları deneyimler derinlemesine incelenmiştir. Bu bağlamda Üstün Potansiyelli Olarak Yaşamak ana teması içerisinde *Kendini Üstün Potansiyelli Olarak Görme Durumu*, *Çocukluk Dönemi*, *Üstün Potansiyel Alanı*, *Üstün Potansiyelli Olmanın Olumlu Yanları* ve *Üstün Potansiyelli Olmanın Olumsuz Yanları* beş alt tema elde edilmiştir.

Şekil 1’de Katılımcıların Üstün Potansiyelli Olarak Yaşamak teması içerisinde ortaya çıkan kod ve alt temaların kavram haritası verilmiştir.

Şekil 1. Üstün Potansiyelli Olarak Yaşamak Temasının İncelenmesi

Şekil 1’de üstün potansiyelli bireylerin üstün potansiyelli olmanın yaşamlarındaki yeri incelenmiştir. Kendini Üstün Potansiyelli Olarak Görme Durumu, Çocukluk Dönemi, Üstün Potansiyel Alanı, Üstün Potansiyelli Olmanın Olumlu Yanları ve Üstün Potansiyelli Olmanın Olumsuz Yanları olmak üzere beş alt tema elde edilmiştir.

Yapılan incelemeler doğrultusunda üstün yetenekli bireylerin çeşitli olaylar yaşadığı görülmektedir. Çocukluk döneminden başlayarak üstün yetenekli olmanın getirdiği olumlu ve olumsuz yanların olmasıyla birlikte kendilerinde hissettikleri üstün potansiyel durumu ve alanı hakkında görüşlerinde farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda alt temalar incelenmiştir.

4.1.1 Kendini üstün potansiyelli olarak görme durumu. Kendini Üstün Potansiyelli Olarak Görme Durumu incelendiğinde dört farklı kodlamanın yer aldığı görülmektedir. Kodlara bakıldığında Anlama Kapasitesi, Emin Değil, Genel Olarak Farkında ve Müzik Alanında şeklinde olduğu elde edilmiştir.

Anlama kapasitesi noktasında üstün potansiyelli bireylerin görüşleri incelendiğinde katılımcılardan K6 *“Ya bu dediğim gibi insanın her şeyde yetenekli olması zaten mümkün değil. Yani üstün potansiyel diyor. Hani bazı şeylerde daha yani ortalamaya göre iyi yapabildim. Farkındayım daha çabuk anladığımın farkındayım. Genelde bir konu olduğunda daha çabuk pratiğe dökemediğim farkındayım. Ama herkesin artıları, eksileri var. Benim de mesela sosyal yönünde eksiklerim vardı mesela. O konuda çok üstün yetenekli olduğumu düşünüyorum gibi şeyler yani. Hani bazı konularda fark ediyorum, bazı konularda da kesinlikle hiç yetenekli hissetmiyorum yani”* şeklinde ifade etmiştir. Bir başka katılımcı olan K9 ise *“Hangi alanda yani çocukken daha çok görüyordum onu söyleyeyim. Çocukken böyle. Çünkü çok ama anlaşılamıyor olmuşum gibi düşünüyordum çünkü. Hani benim belki hızında diyeyim. Ne kadar? Şey duyulur bilmem nasıl duyulur bilmem ama hani benim hızımda düşünen veya işte benim ilgilendiğim şeylerle o kadar derinlemesine ilgilenen insanlar bulamamıştım. O yüzden işte çocukken biraz da bu hani tam tanılamamanın belki de farkını hissettim. İşte şey işte. Çocukken daha çok görüyordum kendimi. Şu an biraz daha. Hani belki geldiğim üniversitenin de bir farkı vardır çünkü hani üstün zekalı falan bir şey yok. Ama yine şey seçici ve uluslararası bir üniversite olduğu için biraz daha etrafımdaki insanlar buna yönelik,*

hani yine belirli bir akademik başarı seviyesi var ve belirli bir düşünme seviyesi de var. Hani ben diğer arkadaşlarımdan daha çok şey diyorum hani. Ama benim buradaki insanlar işte çok zorlanıyor şu noktalarda. İşte ne bileyim düzgün makale yazarken, argüman kurarken çok zorlanıyorlar ama bence biraz da şey. Hani. Tamam, eğitimsel noktada farklılık var çünkü bizim eğitimimiz biraz daha. Hani ben başka insanların alabildiğine göre çok daha yüksek bir seviyedeydi işte. Hani en baştan biraz daha yüksek olsaydı belki şu an bir farkını görürdüm ama şu an sadece hani daha iyi bir eğitime sahip olmuş bir insan gibi hissediyorum. Belki biraz daha kolay. İşte konseptleri anlıyorum fizikte vesaire ama onun dışında böyle” şeklinde anlama kapasitesinin iyi olduğu belirtmiştir.

Emin Değil kodu incelendiğinde katılımcılardan K4 “Sanmıyorum. Yani tamam daha kolay algılıyorum ama bunun bir üstünlük olduğunu düşünmüyorum. Ben matematiği daha kolay algılıyorum. Başka bir arkadaşım siyaseti daha kolay algılıyor. Bu beni üstün yapmıyor herhangi bir şekilde” diyerek üstün potansiyelli olma durumundan emin olmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde E10 da “Bilemiyorum ama mesela şey hani bu bununla mı alakalı yoksa yapıyla mı alakalı emin değilim. Ben bir şey kafaya koydum zaman onu bir şekilde gerçekleştiriyorum. Bu işle alakalı bir şey olabilir ama hayata dair bir şey olabilir fark etmez. Ben hayata geçiririm o başarılı sonuçlanır Bu konuda birazcık inatçı, iş yerine yükselmenin sebeplerinden bir tanesi de bu mesela yani. Makinenin üzerindeki Ar-Ge çalışmalarını benden yıllar öncesinden kurmuş. Firma ilk Ar-Ge çalışmaları ben yaptım bakıyordum. Çünkü bir şeyde iyileşmesi gerektiğini gördüm. Bir şey düzeltmemiz gerektiğini gördüm ve eksik kaldıklarını gördüm. Sadece aynı şeyleri tekrarlayarak devam ediyor. Birkaç çalışmanın ben de haber yapmaya başladı ve devam etti. Yani bir şeyi yapmak istiyorsam da onu yapıyorum. Hani belki de mühendislik alanında diyebiliriz buna. Çünkü gayet de herhalde hayatımı bu şekilde yön verdiğim için bilmiyorum” cümleleriyle emin olmadığını ifade etmiştir.

Genel Olarak Farkında kodu incelendiğinde katılımcılardan E12 “Bu. İşte şimdi böyle bir resmileşti için yıllarca hep öyle hissettim, üstün olmalıyım. Zaten okulda da yani hani üstünlerin arasında bir hiyerarşiye giriyorsunuz, orada da kendimi böyle işte göre hep konumlandırmaya çalıştım. Hep kendimi daha üstün gördüğüm yerler vardı arkadaşlarımdan. Çevremdeki göre bizim aramızda yıllardır devam eden gizli bir savaş. En yakın arkadaşlarımızla bile böyle saman altından şey yarışıp bir oyun

oyinarsak kim daha üstün çıkacak işte ne bileyim sohbet ediyoruz. Yani bir felsefeci tartışırız bir şey hep böyle. Aramızda bir şey oluyor yani. İşte bu daha zeki, düşündüğü bir şey. Düşündük devamlı gizli konuşulmayan tartışmalar ve bu yani hep bir istediğim gibi iyi yanları da olan, kötü yanları da olan bir şey” diyerek K7 de “Evet, çünkü yani artık bu bir kişisel üretimin bir parçası oldu. Yani çok olmaması mümkün değildi artık. Ama aynı yani görüyorum. Ama ben ne ilgili, neye varıyor dersiniz. Şey gibi sadece kendimle ilgili örüntüleri anlar. Kendi netleştirelim bir şey ya da kendi çevremdekilere. Yani işte partnerim ve çok yakın bütün arkadaşlarım. Hepimiz farklı şekillerde tanım almışız ve herkesin hikayesi var mesela. Şeyi keşfetmek. Tabii biraz da aynı gelecekte akademisyen olarak onunla ilgili çalışacağım için daha heyecanlı geliyor yani. Mesela açacakmış. Onun ve benim tanımlamamız bambaşka süreçler. Ve zaten Talut yani hayata karşı duruşumuz da çok farklı. Bu kez arkadaşlar yakın arkadaşlarımızı daha ezer geçerdı hani. O yüzden böyle onlara bakmayı seviyorum yani. Çünkü hepimizin gerçekten çok farklı yönlerde öne çıktığını görüyorum. Yani o öyle bir komitenin içinde de yaşadım uzun bir süre. Yani öyle bir durum var yanı” ifade etmiştir.

Müzik Alanında kodu içerisinde yalnızca bir katılımcının olduğu görülmektedir. Katılımcılardan E5 “Müzik alanında görüyorum. Yani bunu nasıl? Hani bunu tam tanımıyor? Birkaç alanın birleşimi aslında da zeka alanlarında ciddi bir sezgi yeteneğin var. Yani yaptığım işe de de çok kolaylaştırıyor bu. Çok kolay insanlara da durum tanımlayabilirim. Bu kolay örneği yeni ötesinde yine algılayıp biliyorum. Bu alanda ciddi bir eğitimin olduğunu fark ettim diyorum. Doğru meslekler aldım. Mesleki sebebi de bu ikisi beraber geliyor zaten konularda ve hızlı öğrenme hala devam ediyor. Yani bir şeyi bir kere duymam, bir kere görmem. Çoğu zaman yetiyor ya ilgileniyordum” şeklinde olduğunu belirtmiştir.

4.1.2 Çocukluk dönemi. Çocukluk Dönemi alt teması incelendiğinde üç farklı kodlamanın yer aldığı görülmektedir. Kodlara bakıldığında Akademik Yaşam, Genel Değerlendirme ve Sosyal Yaşam şeklinde olduğu elde edilmiştir.

Çocukluk dönemindeki Akademik Yaşam kodu incelendiğinde E4 akademik yaşamında olan farkındalıkları “Bana çok büyük bir potansiyelim olduğuna dair bir şey söylenmemişti. Ama ya da öyle bir ima olduğunu hissetmedim. Ama şu şunu hissediyordum bu arka planda hep. Yapabileceğinden, daha fazlasından korktuğumu.

Evet söylüyorlardı. Hem hocalar hem annem babam. Yani yapamayacağımı düşündüğüm yeri aslında yapabildiğimi ama görmediğim çok sık seferler söylüyorlardı. Kaygılı bir yapım vardı çocukken daha fazlaca ama hani hiç pohpohlandığımı kullandığımı ya yani ben kendimi ikna edemediğim için onların beni ikna etmesi gerekiyordu. Bir şeyleri yapabileceğime dair bunu hatırlıyorum. Akademik anlamda da hani. Yani dağılmaya müsait bir çocuktum. O yüzden toparlanmam gerekiyordu. Annem babam yoğun çabalar sarf ettiler. Hatırlıyorum. Hatta bazı ilkokul öğretmenlerim de özellikle uğraştıklarını hatırlıyorum açıkçası” şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde E8 de “Akademik olarak okulda başarılıyım. Çok fazla ders çalışmadan iyi notlar alabiliyordum ve annem de bir noktada götürüp beni testlere soktu. Belki dokuz yaşındaydım ve oradan üstün zekalı ya da yetenekli bir şeyler çıktı” bu durumu cümleleriyle ifade etmiştir. Yine bir başka katılımcı olan K7 de akademik anlamda farkındalığı “Ben işte 2 yaşında falan okumaya başlamıştım. Ondan sonra. Bana kalırsa en büyük sebep şey Ortaköy’de büyüdüüm ben İstanbul’da. Orada da böyle gün gelip görmüşsünüzdür. Muhtemelen şey çok fazla sahaf var falan. Çok da böyle mahallede dolaşan bir çocuktum yani. Hemen hemen her gün çok aktif. Dışarıda vakit geçiriyorduk annemle. O çok ilgimi çekiyordu sanırım. Bir de böyle çok yetişkin vardı etrafımda. Benim dışında pek çocuk yoktu. Evin içinde ablam benden 20 yaş büyük çünkü. Öyle olduğu için aynı şey arkadaşlarım vardı. Ama bir yandan öyle evde böyle çok büyüklerle vakit geçiriyordum diye mümkün oldu galiba ve bir şekilde öğrenmiştim kendi kendime öğrendiğim söylüyorlar. Sonuçta annem o dönem bu AÇEV’in seminerlerine gidiyor. Diyor ki yani benim böyle bir çocuğum var ama ne yapayım yani acaba bana onlar da diyorlar ki yani yapabileceğiniz çok bir şey yok ama ne kadar ilgi gösterirseniz kardır falan. Ama sonra işte ben mahalledeki devlet okulunun ana sınıfına başlıyorum meslek lisesinin. Oranın müdürü böyle bir gazete kupürü getiriyor işte. Diyor ki böyle bir okul var Beyazıt’ta daha yeni açılmış sayılır falan. Göndermek ister misiniz öyle? Sonra ben sekiz sene Ortaköy’den Beyazıt’a gittim” cümleleriyle belirtmiştir.

Genel Değerlendirme kodu incelendiğinde üstün potansiyelli bireylerin çocukluk dönemlerini genel olarak değerlendirdikleri yorumlara yer verilmiştir. Buna göre katılımcılardan E9 “Yani çocuk olarak bunu ne zaman fark ettiğimi yani retrospektif bir şekilde söyleyebiliyorum. Yani o zamanlar hani çocuk kafasıyla

herkesi kendin gibi görüyorsun, hani bir şey sana kolay geliyor, herkese kolay geliyordu falan gibi oluyor. Ama böyle bir yani etrafımdaki kişileri kendi çocuk tanımımda sıkıcı bulduğum, yani o sıkıcı anladığım kadarıyla hani. Benim yapabildiklerini yapamıyorlar ya da ilgi alanlarına sahip çıkmıyorlar gibi. Sıkıcı diyorum. Daha anaokulundan beri vardı aslında bu. Ben de şöyle bir olay vardı sorunlu çocuk denen çocuklardandım” şeklinde genel bir değerlendirme yapmıştır. Bir başka katılımcı olan K11 de “Tabii çocukluğumda genel olarak böyle derslerini yapan, hani mülayim diyebileceğimiz kurallara uyan bir çocuktum. Okulda bir başarıım vardı. İlkokulda böyle okul birincisi olarak bitirip bir liseye geçtim. O sırada da hani üstün zekalı olduğumu tabi etiket olarak bilmiyordum. Çünkü küçük bir yerde yaşıyordum ben. Aydın'ın küçük bir ilçesinde yaşadığım test yapılabilecek yerler yoktu özel liseye gittiğim zaman üstün olduğumu öğrendim” diyerek genel bir değerlendirme yapmıştır.

Sosyal Yaşam kodu incelendiğinde katılımcılardan E9 çocukluğundaki sosyal yaşamını “Arkadaşlarım arasında popülerdim. Komik bir çocuktum. Zaten onu böyle bir silah gibi kullanabildiğini fark ettim. Bir yerden sonra mesela mizah anlayışım çok gelişmişti. O biraz da böyle. Benden yaşça büyük iki tane ablam vardı. 8 yaş büyük olan ablam eve. Leman dergisi, mizah dergisi bunları alıyordu. Onlar okumayı çok seviyordum. Dolayısıyla mizahı bir silah olarak kinayeli mizahı, insanları güldürmeyi, böyle bir. Hem dersi kaynatmak için hem sıkıntımı atmak için hem de canımı sıkan kişilere mizahı kullanarak seni psikolojik olarak şey yapabilirim. Yani etrafındakileri sana güldürerek gibi böyle bir tehdit olarak da kullanmıştım. Şu an dediğim gibi retrospektif olarak düşünün bunları. Bir çocuk bunları böyle bir şekilde bunları kullanıyor falan diyemiyor” diyerek ifade etmiştir. Bir başka katılımcı olan K9 da sosyal deneyimlerini “Hani insanların sonradan takip edilmesi, araştırmalar vesaire ama biraz hani anlayabiliyor olmanız biraz daha şeyden, hani insanların. İlgi alanlarının konusunda ne kadar bilgili olduğu ne kadar bilgi edinme istekleri olduğu veya bence biraz daha kapasite ölçümü olabilir. Çünkü her türlü çalışarak daha iyi bir seviyeye gelebilirsiniz. Yani bu biraz daha kolaylaştıran bir şey sadece. Hani ne bileyim bütün fizik derslerinde uyuyup da fizikten sürekli 100 olan çok arkadaşım vardı ama liseye geçmek benim için biraz daha. Biz sosyal açıdan çok güzel bir deneyimdi. Çünkü yatılı kaldığım için hani hem daha iyi arkadaşlıklar kurma. Alma şansım oldu. Hem de işte kendime daha düşünce

yeteneği, düşünce tarzımı daha benzer insanlar buldum. Hani şey ne bileyim işte ben mesela çok şey yapardım. İşte bu bir fikir olduktan sonra ah bu ne olsun, sonra bu da olsun. Sonra şey hani mesela matematikte bir yöntemi tam yazıp denemeden direkt kafadan şey yapıp işte bu yöntemi kullanabilir miyiz? Yok orada şunu yoksa şunu kullanalım, bu olur tarzı şeyler yapabilmek bence biraz daha şey. Bunu tanımlayabilirim. Öyle işte o açıdan bence daha güzeldi. Sosyal açıdan lise beni çok geliştirdi. Sonra da buradayım” diyerek belirtmiştir.

4.1.3 Üstün potansiyel alanı. Üstün Potansiyel Alanı alt teması incelendiğinde altı farklı kodlamanın yer aldığı görülmektedir. Kodlara bakıldığında Görsel Alanlar, Müzik, Net Bir Alan Bulunmuyor, Sayısal Alanlar, Spor ve Sözel Alanlar şeklinde olduğu elde edilmiştir.

Görsel Alanlar kodu incelendiğinde katılımcılardan E3 “*Görsel zekamın iyi olduğunu biliyordum ama o hani çok kaçılabilircek bir şey değildi. Onun dışında hayır ya benle herhangi bir şey paylaşım paylaştım. Oradan sormadım açıkçası. Yani basında bir şeyler çıkıyordu. Aaaa bir sınıf arkadaşımızı kızın IQ’su yüz altmış falan diye böyle dev şeyleri çıktı mesela. Aaaaaa. Yani hatırladığım birçok şey var ama hiçbirini hocalardan direkt olarak duyduğumu hatırlamıyorum”* şeklinde görsel anlamda iyi olduğunu ifade etmiştir. Bir başka katılımcı olan K5 “*Resim dersinde iyiydim”* diyerek görsel anlamda iyi olduğunu belirtmiştir.

Müzik kodu incelendiğinde yalnızca bir katılımcının olduğu görülmektedir. Buna göre E1 “*Müzik alanında birazcık hani yeteneğimin üzerine aslında gidildi diyebilirim. Hani şey küçükken birkaç müzisyenin evine götürüldüğümü hatırlıyorum. Yani kulak eğitimi. Hani bir şey. Doğrusu müzik kulağı ile ilgili. Mesela böyle. Bana işte tonlama nasıl diyeyim. Kulak ölçme böyle şeyler yapmışlardı. Nasıl diyeyim? Eğitim değil de böyle birazcık deneme gibi, hatırlıyorum hani gittiğim insanların işte. Hani bu çocuğun kulağı iyi işte ya, müzik şeyi müziğe yönlendirebilir misiniz? Gibisinden daha çok şeyler duyuyordum. Evet, öyle. Girerken de daha ilk girdiğimde işte müzik gruplarının herkesin müzik hocasını karşısına çıkartıyorlar. Zaten kontrolü falan yapıyorlardı ve. Orada yine açıkçası beğenmişlerdi Hani benim verdiğim tepkileri, hani müziğe davet etmişlerdi müzik bölümüne sana enstrüman öğretelim falan diye”* müzik alanında iyi olduğunu belirtmiştir.

Net Bir Alan Bulunmuyor kodlaması incelendiğinde E8 “Küçükken girdiğim sınavdan sadece şeyi hatırlıyorum. Belli küp gibi, üçgen prizma gibi şeyler veriliyordu bunları. Resimde görünen şekli dizin derlerdi. Sanırım onu bayağı iyi yapmıştım. Koordinat sistemi matematikte çok mesela iyi değilim kesinlikle söyleyebilirim ama üç boyutlu sistemler çok daha kolay gözünde canlandığını biliyorum matematiğin. O yüzden o konularında iyiydim. Bunun dışında sanırım dil ya da herhangi bir kodlama, sembolik şeyleri çözme konusunda hem iyi olabilirim hem bundan keyif alıyorum. Yani kelimelerin kökenleri, etimoloji gibi şeyleri hala düşüncelerim arada ve iyi hissedirim. Yani farklı iki nokta arasında bağlantı kurduğunda. Müzik. Le ilgilendim. Korodaydım, piyano çalmaya çalıştım. Kendi grubumuz vardı, Zeka yani yetenek olarak tiyatrodıydım. Belki yine biraz benzerdir. Onun dışında bizde hani birileri girdiğimiz sınavların özellikle lisede şöyle şöyle sonuçlar aldınız gibi şeyler söylemedi, ben de kendi deneyimlerimi üzerinden yorum yapıyorum. Peki çok ama hani genel olarak kendimi çok farklı hissetmiyorum. Benim de içime. Genel geçer bir şey yok bence.” diyerek keskin çizgilerle üstün potansiyel alanının farklılaşmadığını belirtmiştir. Bir başka katılımcı olan K3 de benzer olarak “Yani böyle bir şey ben bilmiyorum. En azından benimle paylaşılmadı. Yani derslere falan. Yani şey işte. Liselere giriş sınavına göre ders şey 4 tane kur vardı öyle söyleyeyim. Hani genel derslere ve İngilizce ayrıca bir test olmuştuk. İngilizce sınıflarına o yaptığımız yani kendi çözdüğümüz sınavlara göre vesaire girmiştik. Yani orada da herkes bilmiyorum. Hani özel olarak herhangi bir derste böyle teşvik edilmedim. Ya da bana kimse böyle bir şey söylemedi. Sadece şey. Ya mesela müzik alanında yani şey de düşünelim. Yani kampta falan bunu ölçebilecek. Bence bir şey yoktu yani şey müzik dersi sanırım almıştık ama yani benim kimsenin değerlendirep Aaa Burcu'nun da müziğe yeteneği varmış falan dediğini zannetmiyorum. Ama sanırım okulun ilk haftasında müzik bölümünün seçmeleri vardı. Ben ona girip sonra o zamanki müzik öğretmenine gidip yahu ben gerçekten bir enstrüman çalmayı denemek istiyorum falan diyerek onunla böyle kapı kapı dolaşıp en son klarnette boş yer olduğunu görüp o şekilde klarnette başlamıştım mesela ve sonra da çokta başarılı olmuştum bence hani ama bu hani benim teşvikimle ve talebim de olan bir şeydi onun dışında bilmiyorum” cümleleriyle tam bir alanının olmadığını belirtmiştir.

Sayısal Alanlar kodlaması incelendiğinde emin olmamakla birlikte E2 “Yani şöyle tam hatırlamamakla beraber sanki matematikle ilgili bir şeyler söylemişti yani”

demıştır. Bir başka katılımcı olan K9 da “*Ya ben hep matematikte falan iyi olduğumu düşünmüştüm ama bilmiyorum yani gerçekten iyi miydim yoksa işte şey sadece normal bir seviyede miydim? Kesinlikle beden eğitimi tarzı bir şey değil yani. Kinestetik açıdan bir şey yapabileceğimi düşünmüyorum. Evet. Yani sanatsal açıdan bence lisede geliştirebilir kendimi. Ama analitik belki olabilir veya kritik düşünme tercih eder*” şeklinde analitik bir zekasının olduğunu düşünmektedir.

Spor kodu incelendiğinde yalnızca bir katılımcının olduğu görülmektedir. Katılımcılardan E1 “*Azıcık sporla ilgileniyordum hani. Küçüklüğümde de öyleydi aslında yani. Sporda mesela açıkçası. Hani ayrıca bir yeteneğim yoktu. Hani ortalama bir. Hani sporcuydum her zaman. Ama spor daha çok hoşuma gittiği için hep böyle basketbola, işte yüzmeye yöneldim. Burada devam ettim. Yani motivasyonum birazcık bu yönde olduğu için aslında ailem de desteklediler. Yani hobi seviyesinde kalacak şekilde orada birazcık. Hani benim mesela seçimim oldu yani. Hani daha başka bir alanda. Evet, hani iyisin deniyordu ama hani benim zaten sevdiğim bir alan var. Yani hobim olan bir alan var onun için. Hani ben birazcık sevdiğim şeylerin peşinden gidiyordum açıkçası. Böyle şeyler çok benim için bir anlam ifade etmiyordu. Hani sen şunu iyi yaparsın, bunu iyi yaparsın, hani çok merakımı çekmiyordu. Ben onun dışında merak ettiğim şeylerin peşinden gidiyordum hep yani*” şeklinde belirtmiştir.

Sözel Alanlar kodlamasında da iki katılımcının iyi olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcılardan K7 “*Matematiğin iyi olmadığına çok inanıyordum. Çünkü ben sözel olarak çok daha baskın biriydim. İnsan bu doğru. Hani eğer üstün yetenekten bahsediyorsak, evet yetenek kısmındaki sözel ama aslında matematiğin kötü değil de düşünme demeliydim ona çok alışınca*” diyerek sözel zekasının daha iyi olduğunu belirtmiştir. Bir diğer katılımcı olan K12 “*Kendi deneyimlerinden şunu söyleyebiliyorum edebiyat çok seviyorum yarışmalarında birinciliğim vardı vardı ilkokul yıllarından beşe kadar tiyatroyu çok seviyordum kendimi ifade vücut dili ifade edebilmeyi de beceriyorum zaten kafamda her şey bir neden sonuç ilişkisi şekiller işte düşünme yapılmış çok sözelci bir insan değilim de bunları düşündüğüm zamanlarda bir rehberlik öğretmenine gittiğim bir şey olmalı diye düşünüyorum dil öğrenmeye de çok yatkın öğrenmeyi de çok yatkın olduğunu görüyorum hani şekilleri birleştirerek bir iletişim kurma anlamında ama hafızam o kadar güçlü değişik mesela şey yani hani şey diyebilirim daha görsel zekam güçlü işte daha analitik düşünme*

yeteneği güçlü matematiksel yönüm güçlüdür diyebilirim bir şey diyemiyorum” şeklinde ifade etmiştir.

4.1.4 Üstün potansiyelli olmanın olumlu yanları. Üstün Potansiyelli Olmanın Olumlu Yanları alt teması incelendiğinde dört farklı kodlamanın yer aldığı görülmektedir. Kodlara bakıldığında Fark Yok, Farklı Düşünebilme, Farklı Ortamlar Görebilme ve Kolay Anlama ve Adapte Olma şeklinde olduğu elde edilmiştir.

Fark Yok kodlaması incelendiğinde katılımcılardan iki kişi üstün potansiyelli olmanın olumlu ya da olumsuz bir farkının olmadığını ifade etmiştir. Bu durumu E10 *“Bilmiyorum ben şu ana kadar bir olumlamaşının görmedim yani hani ayda 12 bin liraya çalışan makine mühendisi bilmem de fazla bir artış yok ki. Demek ki hala ayda 12 bin lira çalışan makineleri iki arkadaşlarımda da aşağı yukarı durum bu yani diye konuştu. Bu şartları size göre sunduk bazılarıyla. Hani varsa biz de olması gerekiyor bir farkın ama benim gördüğüm kadarıyla yok zaten. Yani hepimiz iş hayatına bir şekilde girmiş, belli miktarlarda az gıda, çok parasını kazana hayatını idame ettirmeye çalışan insanlarız”* şeklinde ifade ederken E12 de *“Yani bu dar bakış açısına göre anlatmak lazım. Bence yani şey cahillik mutluluktur. Mutluluk tur derler ya ben bazen arkadaşlarıma hep şunu söylüyorum hani normal bir şekilde dünyaya gelip. Böyle bir kendi doğduğumuz, büyüdüğümüz ortamda işte beklentilerimizin küçük olduğu, daha az bildiğimiz bir dünyada yaşasaydı muhtemelen daha mutlu olurduk. İşte böyle üstün yetenekli diye etiketle hep ondan sonra işte daha böyle iyi bir eğitim sisteminden geçip dünyaya açılıp daha fazla şey öğrendikçe daha böyle karamsar bir şey. Dünyaya doğru gittiğimizi düşünüyorum yani. Ben böyle genel anlamda böyle bir hayat görüşü olarak bir olumlu bir yanı yok gibi geliyor”* şeklinde ifade etmiştir.

Farklı Düşünebilme kodu incelendiğinde ise katılımcılardan E4 *“Yani ben bunun. Bana atfedilen üstün yetenekli birey olma meselesiyle ilişkili olup olmadığını bilmiyorum ama. Eee açıkçası. İyi yaptığımı düşündüğüm ve daha da geliştirmeye çalıştığım şeyin empati olduğunu düşünüyorum. Eeee. Birisini dinlerken. Kendimi tamamen o kişinin kafasına koyarak ya da onun baktığı açıdan bakarak dinlemeyi hem keyif aldığım hem de nispeten iyi yaptığımı düşünüyorum. Sosyal ortamlarda da genelde bir şekilde insanlara anlayış gösterdiğim ve çoğu zaman iyi hissetmelerini sağladım, biliyorum. Zaten sanırım bu yüzden de seçtim. Psikiyatr diye anlamaya*

çalışmak hoşuma gidiyor ve daha. Yani daha hızlı anladığımı, daha tarafsız olduğumu düşündüğüm yerler oluyor. Açıkçası onu söyleyebilirim. İşimi yaparken evet, seni az önce sizin de dediğiniz gibi hani birlikte geldiğim insanlar çok donanımlı insanlar. Yüksek ihtimalle birçoğu onların da oldukça yani başarılı ve şey olarak da potansiyel olarak da öyleler. Ama gördüm tabii ki doktorlar içerisinde de ben nispeten daha kolay anlayabildiğim ve bazı şeyleri text olarak söyleyeyim. Ya da anlatılan bir şey olarak daha kolay bağlamlarda, farklı farklı bağlamlarda birbirine gel. Ne denir ona? Ya da farklı konuları birbirine bağlayıp kendi kendime ilişkileri keşfetmekten keyif aldığımı hissediyorum. Ama bu bir tür oyunu da olabilir beyinde. Ama çoğu zaman tıp içerisinde dahiliye de falan da. Yani diğer insanların çok yaptığını görmediğim, yapan hocaları denk geldiğimde bayılarak dinlediğim bir şeydir böyle. Yani çağrışımlarımı Konuyu kapsayacak şekilde yönetip bildiğim zamanlar olduğunda çok keyifli olabiliyor gerçekten. Bunun da bununla ilgili olduğunu düşünüyorum. Ama genel olarak hani aslında bence sosyal becerilerine daha çok yansıdığını düşünüyorum ben” diyerek farklı düşünebildiğini belirtmiştir. Bir diğer katılımcı olan K10 da farklı düşünebildiğini “Ben sistemsel düşünmekten çok keyif alıyorum. Yani çok alakasız yerlerde alakasız şeyler okuyup bunları bir anda bağlayabiliyorum mesela. Bu benim için çok keyifli bir durum. Mesela şu an araştırma uğraşıyorum. Hı ya, o çalıştığımız konu normalde aile içi çalışanlarının motivasyonları ile ilgili. Ve bu böyle direkt görünür olmayan bağlantıları görmek benim çok keyif aldığım bir şey. Bir de süreçler düşünmek, sistemsel süreçler düşünmek de benim bana çok keyif veriyor. Eh, hani örüntüleri rahat görmek de o kısa zamanda öğrenmemi kolaylaştırıyor. Buna en geliyor. Bir de yalnızken sıkılmıyorum yani. Çevremdekiler ben onu çok görüyorum, ben yalnız kalamıyorum insanı. Ben yalnız kalmayı çok severim ve bunu pozitif bir şey olarak görüyorum. Yani yaşarım. Hiç sorun değil diye düşünüyorum. Yani bu. Şimdi yapabilirler duygusu bence güzel bir şey. Hani iş dünyasında başarılı olmak vesaire gibi bir yaklaşım asla değil. Ama tek başına var olabilmek bence önemli bir meziyet. Sanırım bunu bir tık daha fazla görüyorum. Çevremdeki teşhisli veya teşhis, teşhis potansiyelli insanlarda” diyerek ifade etmiştir.

Farklı Ortamlar Görebilme kodu incelendiğinde yalnızca bir katılımcının olduğu görülmektedir. Buna göre E2 “Yani açıkçası şimdi komik bir yanıt vereceğim ama yani bana en büyük artısı herhâlde proje okuluna girebilmiş olmak oradaki

enteresan doğayı tanımış olmak çok farklı insanlarla bir arada olmuş olmak ve güzel programlar yetenekli çocuklar kongresine katılmak çok hoş bir deneyim diyen çok bambaşka bir deneyim 2-3 gün kalmak aileden uzaksın tamamen kendi başına müthiş bir soru konferanslara gidiyorsun konuşmaları katılaştır kitaplar var ya çok çok keyifliydi onun dışında ben başka artısını görmüyorum hiç inanmadım için hani bir artısı yok zaten yani öyle değilim ki zaten biraz öyle görüyorum” diyerek belirtmiştir.

Kolay Anlama ve Adapte Olma kodlaması incelendiğinde katılımcılardan E6 kolay anlama yeteneğini “Ben bunu düşündüm aslında ama hep şeyi düşünmüşümdür, acaba bende ne farklı diye düşünüyorum ama kıyas demiyorum çünkü hiç başka bir insanın kafasından düşünmedim bugüne kadar içinden. Yani şeyi söyleyebilirim. Mesela şöyle bir örnek hatırlıyorum. Ben ikinci sınıftan üçüncü sınıf birincisi birinci sınıfa, 2. Sınıfta 3'ü bir yaş büyük, 2 yaş büyük bir komşumuz vardı, ikimiz aynı evde ders çalışıyorduk. Ödev yapacaktık, onlara çarpma işlemi öğretilmişti. Bize öğretin demişti. Ben daha sadece toplama işlemi biliyordum. Mesela annem de öğretmen olduğu için biz yani şöyle bir yardım ediyordu ödevlerde. Benim mesela 7 tane 4 kaçtır? Mesela arkadaşım 7 kere dördü ezberden 28 diye bilirken ben mesela daha hızlı bir şekilde yedi tane dördü toplayabiliyordum. Bir insan yedi kere, dördü ezberden yirmi sekiz demesinden önce diğer insan dört tane yedi ya yedi tane dördü toplaması da daha hızlı olması iyi bir avantaj yani. Hani belki hızlı öğrenmek gibi bir artısı olabilir diye düşünüyorum” diyerek ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı olan E11 “Daha hızlı öğreniyorum şu. Yani o daha bir şey daha öğrendik. Zaten bu devrin en önemli şeyi. Hani hani eskiden Rönesans insanları varmış. Sonra işte uzman insanlar önemli. Şimdi gene böyle hızla öğrenenler önemli oldu.” diyerek hızlı öğrendiğini belirtmiştir. Bir diğer katılımcı olan K11 de “Dünyayı genel olarak daha hızlı ve kolay kavramak hayatı biraz daha kolaylaştırıyor. Yani zor bir konseptle karşılaştığınızda mesela daha kısa sürede daha derinlikli bilgiye ulaşabiliyorsunuz. Ya da eğer o tarafta mesela bir yeteneğiniz varsa soyut kavramları çok daha hızlı kapatabiliyorsunuz illa elle tutulan bir şeyler olması gerek olmayabiliyor” diyerek kolay adapte olduğunu belirtmiştir.

4.1.5 Üstün potansiyelli olmanın olumsuz yanları. Üstün Potansiyelli Olmanın Olumsuz Yanları alt teması incelendiğinde dört farklı kodlamanın yer aldığı

görülmektedir. Kodlara bakıldığında Beklenti, Olumsuz Yanı Yok, Uyum Problemi ve İletişim Problemleri şeklinde elde edilmiştir.

Beklenti kodlaması incelendiğinde katılımcılardan E3 “*Şöyle yani insanın kendisini üstün görme hali zaten nispeten var. En mütevazı insanda bile oluyor. Çünkü çocukken o fark biraz daha belli. Yani gerçekten etrafımdaki insanlar benden daha yavaş çalışıyor falan. Ya da biz dershaneye gittiğimde iyice yüzüme vurulmuştu çünkü. Hani lise sonda olanlardan bazı şey yapabiliyordu mesela. Bazı işlemleri yapabiliyorum. Gelip bana soru çöz duruyorlar. Çok saçma. Böyle bir şey vardı. Yani öyle bir şey görme durumu oluyor ya ben bunu hallettik de SBS'yi halledelim, öyle olmuyormuş dedi. Ya sahte bir üstünlük duygusu oluyor. Aslında hani üstün olma durumu yok. Tümüyle nasıl değerlendirmeye alakalı, insanın öyle kötü bir yönü olarak kesinlikle söylüyorum. Çünkü zaten sağlıklı bir ruh halidir. Gerçekten de o kalırsa yani. Onun dışında çevredekilerin bu çocuğun kafası çalışıyor işte. Bu çocuk çok zeki demesinin getirdiği bir baskı zaten var. Bir o kadar da böyle. Ya bilmiyorum. Çok kötü bir şey olarak görmüyorum. Çünkü ailem nispeten beni ondan koruyabiliyor. Yani ailemden o baskıyı görmediğim sürece etraftakilerin ne dediğini çok umursamıyorum açıkçası. Yani. Evet o kadarda şey yapmamıştır. Bir baskı görüyorum gibi hissettirmesi işte bundan ötürü baskı görüyorum gibi daha böyle insanın kendisini yukarıda görmesi ya da belli bir grubu yukarıda görmesi durumu çok büyük bir dezavantaj”* diyerek kendisinde olan beklentileri ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı olan K5 de çevresinin beklentide olduğunu “*Bir kere çok beklenti olması, sonra bazı şeylerin gerçekten başka insanlara göre çok daha farkında olduğumu hissediyorum. Çünkü belki her şey biraz daha farklı. Tabii ki işin duygusal olarak. Hani kavramı, kısmı, hani orada bazı insanlar kadar kavrayamadığım zamanlar da oluyor. Belki duygusal şeyi benim etrafımdaki. Ama genel olarak hani bir şeyler olduğu zaman daha farkında olduğumu hissediyorum ve bu her zaman hani daha da bana iyi gelmiyor. Daha az farkında olsam daha mutlu olabilirim. Ya da böyle bazı yaptığım çıkarsamalar alay ya da düşünce gücüm mesela çok böyle. Peki rasyonel basamaklar ile ama çok da rasyonel olmayan duygusal sonuçlara götürebiliyor beni. Hani bu Bunlar çok da iyi değil”* cümleleriyle ifade etmiştir.

Olumsuz Yanı Yok kodlaması içerisinde iki katılımcının yer aldığı görülmektedir. Buna göre katılımcılardan E4 “*Burada olumsuz olan şeyin benim kaygı ve öz yeterlilik ilgili düşüncelerim mi belki de bu yüzden olmuştur yüksek*

yetenekli olmak bunu arttırmışta olabilir azaltmışta olabilir ben açıkçası kötü yanının ne olduğunu bilemiyorum yani ama bir şeylerin daha iyi olması için çok gerekli olduğundan emin değilim. Belli çalışma disiplini ile yapılabileceğini düşünüyorum. Bilmiyorum iyi bir yanı hangi yanları kötü bilmiyorum” diyerek E6 da “Sosyal anlamda hani ne kadar az şey bilersen o kadar mutlu olursun fazla sorgulamaya itebilir belki insanları diye düşünüyorum ama çok olumsuz bir yanı olduğunu düşünmüyorum. Ya iyi kanalize edildiği zaman yine dediğim gibi olumsuz yanına gitmeyeceğini düşünüyorum” diyerek olumsuz yanlarının olmadığını belirtmiştir.

Uyum Problemi kodlaması incelendiğinde katılımcıların üstün potansiyelli olmanın getirdiği uyum sorunları hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Buna göre katılımcılardan K2 yaşadığı uyum problemlerini “Liseye ilk geçtiğim sene bir zorlandım çünkü. Yani oradaki öğretmenler bunun farkındaydı ve artık buna göre eğitim veriyordu. Böylece ben dersten ve 5 dakika kopsam bile çok fazla şey işlenmiş oluyordu. Ve Ben onu yakalayamıyordum O yüzden böyle bir arada kopukluk ve kendi kendime çözmemiz gereken bir şeyi yaşadım, ilkokulda bunun eksikliği olduğu ilkokulda bana deselerdi ki evet sen daha hızlı anlıyorsun, daha az biliyorsun. O yüzden sen ders konunu kendince bitirdikten sonra al sana ödev. Geri kalan süreçte otur bunu yap deselerdi ben. Odaklanma sürem belki daha iyi ayarlayabilir. Ama mesela ben şu anda odaklanma diyorum. Yani sizle konuşurken bile böyle. Beş dakika sonra arada bir ışık görüyorum, bir şey görüyorum ve dikkatim dağılıyor. Yani ders çalışırken daha çok yaşıyorum bunu. Daha kötü oluyor. Yani tamamıyla böyle beni engelleyecek bir yerde olmam lazım. Ya da canımın sıkılmasını engellemek gerekiyor. Bu yüzden de mesela ders çalışırken yan taraftan bir dizi açık oluyor. Daha önceden izlediğim bir diziyi açmak zorunda kalıyorum ki sen 45 dakika dizi 45 dakika boyunca başka bir şeyi yapmadan oturup ders çalışayım. Yoksa beş dakika içinde canım sıkılıyor. Telefona bakıyorum, kalkıp gidiyorum. Yani konuda böyle bir odaklanma sıkıntısı yaşadım. Zamanında ona göre bir eğitim, bir alıştırma yapılmadığı için bana” cümleleriyle ifade ederken K10 da “Topluma ayak uyduran ama benim için zor. Mesela sen sistemde var olmak, benim eğitim sisteminde var olmak benim için çok zordu. Şimdi de hayatıma devam ediyorum. İş hayatında var olmak da daha da zor. Yani eşit miktarda zor. Sosyal hayatta. Ben var olabiliyorsun ama Keyif alamadığım çok oluyor zaten. Yani konu ilgimi çekmeye biliyor ya da bir

düşüncem oluyor. Çok uç oluyor. Ya karşımdaki anlamıyor. Ben kendimi garip hissediyorum mesela. Acaba yanlış mı düşünüyorum? Çok mu idealist düşünüyorum? İdeal tarım toplum değerleriyle çok çatışıyor. Yani bu aile mesela dediğim gibi ben küçük bir şehirden geldiğim için daha geleneksel değerlerle çatışmakla başladı. Bu öncelikle çocukluğumdan, yani ergenlik falan değil. 7 8 yaşlarından itibaren bir sorgulama ile başladı sanırım. Ve hep böyle bir şeyleri bir düzen sorgulama olduğu için bir ayak uyduran olma. Toplumun dışında kalmayı çok hissettim” diyerek ifade etmiştir.

İletişim Problemleri kodlaması incelendiğinde de katılımcılardan K7 “İşte olumsuz yanları az önce dediğim ilişkiler, yani özellikle kendi başına kötü bir şey olması için bir sebep yok ama muhtemelen bazı şeylerin çok iyi olduğu için birileri sizi tam olduğunuzdan daha rahat bir şeylerle baş ettiğinizi düşünebilir. O da size yalnız desteksiz bırakabilir. O çok büyük bir risk araçta, yani mental sağlığımız açısından bir risk barındırıyor” diyerek iletişimde yaşadığı sorunları belirtmiştir” bir diğer katılımcı olan K8 de iletişim noktasındaki yaşadığı sorunu “Uyum sağlayamama gibi. Yani tam oturmamak hissiyatı böyle. Arkada hep duruyor yani. Mesela işte şey. Ya da kendinize uygun arkadaş bulmanız falan. Kendinizi geri çekmeyi tercih edebiliyorsunuz. Bir de böyle şey oluyor. Zamanla kafanızı uçuruyor insan. Az oldukça da işi düşünürsünüz. En çok da artık aramaya gerek yok. Olduğu kadar falan filan. Böyle bir sosyal içe dönüklük oluyor yani. Ama aslında bu çalışılsa çocuklarla belki daha iyi sonuçlar elde edilebilir. Yani bu şey de değildir yani. Mesela. E Aman, Asosyal falan işte kimseyle konuşmuyoruz, denecek biri de değildir bu arada ama böyle bir hissiyat var. Tam bir oturmadığını hissediyorsunuz” şeklinde ifade etmiştir. E10 da yaşadığı iletişim problemlerini “Geldiğim gibi insanların gösterdiği bazı tepkiler sinir bozucu olabiliyor. Yani konuşmalarda diyalog kurmaları da zorluk çekip biliyorum. Ben de kendi açımdan söylüyorum, gerçekten yolu kurmakta zorluğunu biliyorum. Bu belki aynı ahlak ve kültür seviyesiyle kadar alakalıdır. Bilmiyorum ama bununla da alakalı olabilir diyorum. Ben diyalog kurmada bazı insanlarla gerçekten zorlanıyorum. Ama diyalog kurmayı başardığını insanlarla da gerçekten bu diyalog uzun yıllar devam edebiliyor. Ne bir çizgim, arkadaşlığımız yoktur neredeyse. Yani bir şekilde biz o elektriği yakalım, duysak da devam etmiştir bizim arkadaşlığımız ama olmuyorsa da olmuyor. Kötü yanları hayatımız boyunca maalesef diyalog kurmayı başardık.

İnsanlarla uzun yıllar boyunca aynı ortamda bulunmak zorunda kalabiliriz. İşte o kısır oluyor, işte o da iş hayatı. Mecbur o da biraz mecbur. Maalesef” diyerek belirtmiştir.

4.2 Çevre Desteği/Etkisi Temasında Üstün Potansiyelli Bireylerin Görüşleri

Bu bölümde Çevre Desteği/Etkisi teması içerisinde yer alan görüşler analiz edilmiştir. Tablo 4’te Çevre Desteği/Etkisi temasının kod frekansları verilmiştir.

Tablo 4

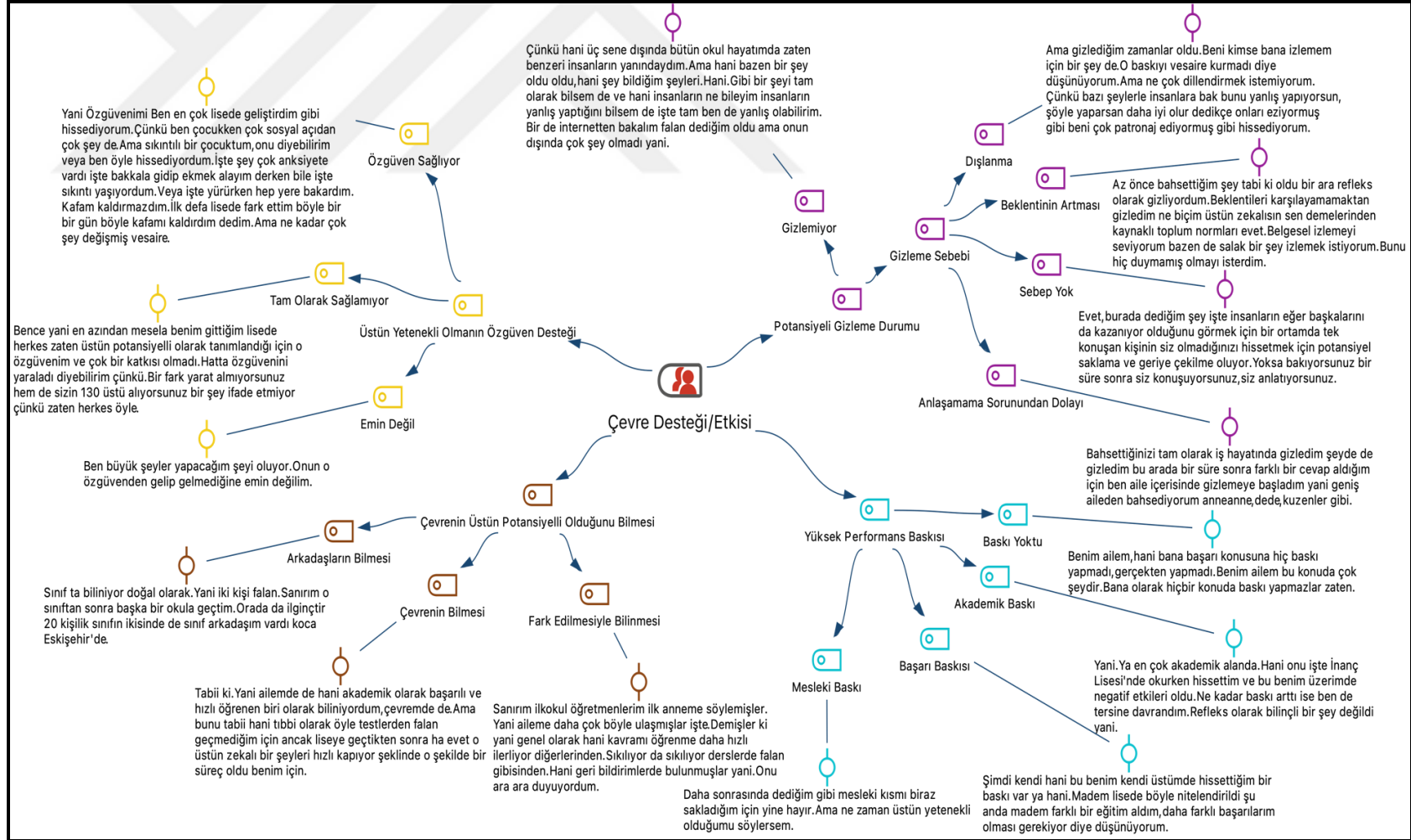
Çevre Desteği/Etkisi Temasının Kod Frekansları

	Çevre Desteği/Etkisi	<i>f</i>	Yüzde
Alt Temalar	Potansiyeli Gizleme Durumu	4	4,71
	Yüksek Performans Baskısı	31	36,47
	Çevrenin Üstün Potansiyelli Olduğunu Bilmesi	27	31,76
	Üstün Yetenekli Olmanın Özgüven Desteği	23	27,06
	TOPLAM	85	100,00
Kodlar	Potansiyeli Gizleme Durumu	<i>f</i>	Yüzde
	Gizleme Sebebi	20	83,33
	Gizlemiyor	4	16,67
	TOPLAM	24	100,00
Kodlar	Yüksek Performans Baskısı	<i>f</i>	Yüzde
	Akademik Baskı	12	38,71
	Baskı Yoktu	10	32,26
	Başarı Baskısı	7	22,58
	Mesleki Baskı	2	6,45
	TOPLAM	31	100,00
Kodlar	Çevrenin Üstün Potansiyelli Olduğunu Bilmesi	<i>f</i>	Yüzde
	Arkadaşların Bilmesi	6	22,22
	Fark Edilmesiyle Bilinmesi	9	33,33
	Çevrenin Bilmesi	12	44,44
	TOPLAM	27	100,00
Kodlar	Üstün Yetenekli Olmanın Özgüven Desteği	<i>f</i>	Yüzde
	Emin Değil	5	21,74
	Tam Olarak Sağlamıyor	6	26,09
	Özgüven Sağlıyor	12	52,17
	TOPLAM	23	100,00

Üstün potansiyelli bireylerin çevrelerinden etkilenmesi ve gördükleri destekler derinlemesine incelenmiştir. Bu bağlamda Çevrenin Desteği/Etkisi ana teması içerisinde *Potansiyeli Gizleme Durumu*, *Yüksek Performans Baskısı*, *Çevrenin Üstün Potansiyelli Olduğunu Bilmesi* ve *Üstün Yetenekli Olmanın Özgüven Desteği* dört alt tema elde edilmiştir.

Şekil 2’de Çevre Desteği/Etkisi teması içerisinde ortaya çıkan kod ve alt temaların kavram haritası verilmiştir.

Şekil 2. Çevre Desteği/Etkisi Temasının İncelenmesi

Şekil 2’de üstün potansiyelli bireylerin yaşamlarındaki çevreden aldıkları destekler ve etkilendikleri durumlar incelenmiştir. *Potansiyeli Gizleme Durumu, Yüksek Performans Baskısı, Çevrenin Üstün Potansiyelli Olduğunu Bilmesi ve Üstün Yetenekli Olmanın Özgüven Desteği* olmak üzere dört alt tema elde edilmiştir.

Yapılan incelemeler doğrultusunda üstün yetenekli bireylerin çevrelerinden hem destek aldıkları hem de çeşitli nedenlerden dolayı etkilendikleri görülmektedir. Çevrelerinde üstün potansiyelli olmalarından dolayı çeşitli baskılara maruz kaldıkları görülmektedir. Bu sebeple bazı durumlarda gizledikleri bazı durumlarda ise mecburen üstün potansiyelli olduklarını belirttikleri görülmektedir. Bu bağlamda alt temalar incelenmiştir.

4.2.1 Potansiyeli gizleme durumu. Potansiyeli Gizleme alt teması incelendiğinde bir tane alt tema daha ve bir tane de kodlamanın yer aldığı görülmektedir. Gizleme Sebebi alt teması incelendiğinde Dışlanma, Beklentinin Artması, Anlaşamama Sorunundan Dolayı ve Sebebi Yok kodlamalarının olduğu görülmektedir. Potansiyeli Gizleme Durumu alt teması içinde ayrıca Gizlemiyor şeklinde de bir kodlama yer almaktadır.

Gizlemiyor kodu içerisinde katılımcılardan E2 “*Zorunda kalmadım açıkçası yani ne biliyorsam onu hep ortaya koydum yani derslerde olsun dershanede falan keşke hissediyordum yani. Yani içimden ya geçelim bunları demek istiyorum içinde ayıp olacak yani herkes gelmiş oraya bir şey öğrenmek istiyor bir şey çalışmış diyor bunu işte ilkokulda ilkokulu ilk iki ayında yaşamıştım onun dışında ortada sen de bu tarz bir şey yaşamadım. Derslerinde de böyle bir şey hiç yaşamadım*” şeklinde diyerek üstün potansiyelli olduğunu gizlemediğini ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı olan E7 de “*Yani öyle çok potansiyelimiz başkalarından daha farklı bir şekilde öne çıkardım ya da gizlediğim bir zaman olmadı. Ama aynı şey hani biraz önce Doğu kültürlerinin verdiği bir şeyle hani herhalde. Hani çok telaffuz etmeyi sevmediğim bir şeydi. Üstün yetenekli idim, şu okuldan mezunum falan. Hani böyle ince ince sorulmadı. Hacca falan pek şey yapmam yani. Hani laf oralara gitsin istemem yani. Yani uğruna çalıştığım hani gurur duyduğum başka şeyler ifade bulsa daha mutlu olurum yani*” şeklinde ifade etmiştir.

Gizleme Sebebi alt teması içinde yer alan kodlamalardan Dışlanma kodu incelendiğinde katılımcılardan E6 dışlanmamak için üstün potansiyelli olduğunu

gizlemesini “Gizlediğim zamanlar oluyor. O oldu değil oluyor yani. Yani bu şimdi özellikle iş hayatı ve sosyal hayatta farklı bir durum. Yani zaten sosyal hayatta gelip de ben üstün potansiyelli dersiniz sosyal anlamda tam tersi düşük potansiyelli bir hareket yapmış olursunuz. Hani ben bu arada üyepteki çocuklar için de genellikle söylüyorum. Bizim bu üstün potansiyelli insanların genellikle sosyal yeteneklerine biraz büyük önem vermeleri gerekiyor. Sosyal yetenek de mühendislik için de bu şekilde. Yani aslında mühendislik biraz benziyor. Akademik anlamda zeki anlamında iyiyiz ama hani sosyal yeteneklerimiz zayıf ve mesela bunlar hem özel hayatta hem iş hayatında negatif etkiler doğuruyor bana kalırsa. O yüzden hani gelip de her ortamda bunu paylaşmak zaten negatif bir doğru. Ama şöyle olabilir şimdi bakıldığı zaman sonuçta eğer kesin böyle bir şey olduğu düşünülüyorsa ve kabul görüyorsa elbette bunu da bazı yerlerde gösterip paylaşmak gerektiğini düşünüyorum ben. Ben mesela evrim ağacında yazarlık yaptım. Meşhur bir internet sitesi. Evet fizik alanında yapıyordum orada. Mesela kurucusu o zamanlar daha az meşhur bu konuştuğum zamanlardı mesela demiştin. Niye? Çünkü ben daha altıncı sınıftan itibaren daha üst düzey bir matematik fizik eğitimi alarak, bir hani devletin de belli bir ölçekte kabul ettiği bir tescilde çizin. Devam ettim eğitim hayatımı. Bunu da bir şekilde göstermek zorundayım. Bunun burada paylaşmanız gerekiyor. Yer yer mesela başvurularda, mülakatlarda hani sorun olsa cevap veriyorum. Yani Anadolu Üniversitesi diye görüşün. Hani böyle bir program, bilenler biliyor, bilmeyenler bilmiyor. Sosyal hayatta sıklıkla yapmayın. Bazen arkadaşlarıma şaka yapıyorum. Bilenler aman bak ben biliyorsun senden daha zekiyim hiç hoş sonuçlar da vermiyor. Kızıyorlar. Sonra bana böyle söyle ama benim dediğim bir insan sosyal özelliklerine dikkat etmesi lazım bence” cümleleriyle ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı olan K10 da “Yani potansiyel gizlemek değil de fikirlerimden bahsetmediğim zamanlar oluyor. Yani bu ayrı fikirlerin açık açık genelde söyleyen biriyim ama garip kalabiliyor. Bazen çok yani yüzeysel iletişim kurmakta zorlanıyorum ben böyle. Dolayısıyla birileriyle konuşurken konu bir yanda derinleşir. Biliyorum her ortamda bu rahat olmuyor açıkçası. Öyle olunca daha bir geride duruyorum genelde. Sosyal hayatımda öyle. İş hayatında daha kariyerimin başında olduğum için daha Junior pozisyonlara dahiyorum. Kendimden daha yukarıda insanlarla çalışıyorum. Yani profesyonel olarak yukarıdan insanlarla çalışıyorum. Mesela bir süreçte bir hatayı tespit ettiğimde, bunu erken söylediğimde çok fazla problemle karşılaştım daha önce.

Yani ben çok yerde çalıştım baya. Hep çalıştım mecburen. Dolayısıyla çok fazla yerde çalıştım ve deneyimlerim bana biraz geride durmayı öğretti. Biraz bekliyorum hakikaten. İnsanlara sorunu görene kadar hep sorunu her zaman parmakla göstermiyorum. Çünkü gösterdiğim de insanın otoritesini sorguluyorum gibi bir hal alabiliyor. Daha temkinli yaklaşıyorum yani. Memnun olduğum bir şey değil ama. Var olma kaygısı haline geldi şu anda” şeklinde ifade etmiştir.

Beklentinin Artması kodlamasında ise üstün potansiyelli bireylerin bu durumu dile getirmesi sonrasında çevresindekilerin beklentilerinin arttığını ifade ettikleri görülmektedir. Buna göre katılımcılardan E5 “*Hep beklenti sonucunda karşı tarafın hayal kırıklığını görmek, özellikle duygusal ilişkilerde bu yüzden hep sakladım. Başlangıçta çünkü başka konularda da sorumluluk konusunda da çok büyük yük bindiriliyor. Sen yaparsın, sen çözersiniz, sen benden daha zeki misin? Sen daha akıllı sınıf yeteneğim var, sen yap falan gibi. Ve hani bu al ver dengesinin bozulduğu durumlarda ya da bunu hissetti. Endişeli endişe durumları da izledim. Şu anda bile. Yani yeri gelmediğinde ben şunu yaparım, ben bunu yaparım. İşte burada okuduğum gibi falan değil mi? Yok. Hı hı gizleme durumu da yok eskisi gibi ama bunun ön plana çıkma şeyi yok. Çünkü bunun bir yerli olmak gibi. Ben İzmirliyim deyince yani Türk’üm, Aleviyim diyor. Önyargıdan bir farkı olmadığını fark edince hani uçuşta olan ya da azınlık görünen bir şeyi yaşamak gibi şu an benim için” bir diğer katılımcı olan K6 da beklentinin artmasını “*Bu iş hayatımda oluyor. Özellikle Türkiye’deki iş hayatında çok oluyor. Çünkü sen yaptıkça yaptırıyorlar, yaptıkça yaptırıyorlar. Çalıştım 2 sene çalıştım. Sen bir şey yaptıkça yaptırıyorlar. Özellikle Türkiye’de bilinmeyi öğreniyorsun öyle diyorsun yani. Bazen ben bilmiyorum deyip salağa yatmayı öğrenmek zorunda kalıyorsun”* cümleleriyle ifade etmiştir.*

Anlaşamama Sorunundan Dolayı kodlaması incelendiğinde E10 insanlarla anlaşamadığı için gizlemesini “*Yani potansiyeli gizlemek ya bilmiyorum bir potansiyelin var mı ama bazen salak rolü yaptığım oluyor gerçekten. Özellikle sanayi insanıyla muhatap ortaklığında kaldığın zaman ha öyle takipte. Evet gerçek de ölü taklidi çünkü. Gergin ve sinirli bir insanımdır ben. Hani bazı şeylere tahammül sınırımız gerçekten? Mesela sanayide bir ustaya gidip de abicim bak bu parçayı şöyle şöyle istiyorum, bunu böyle böyle yürüteceğiz, kıstas denmez bunlar malzeme şu olacak ki şöyle ısıtacak, böyle satacağız falan da adamın bütün doneleri veriyor. Yapacağı şey söylüyorum. Yani tesis benim olsa ben kendim yapabilecek derecede*

her şeyi Bilal'e anlatır gibi anlatıyorum. Ya da sonrasında saçma sapan bir soruyla karşılaştım. Tamam benim tansiyon yükseliyor, bu bir süre bu şekilde devam etti. Baktım kendime zarar veriyorum. Botanikçi, salak rolü yok yani. Ya seviyeyi düşürmeye çalışıyorum gittikçe. Hani buna IQ mu denir? Nedenini bilmiyorum yani. Ne ile alakası yok gerçekten bilmiyorum ama gerçekten hani onun gibi düşünmeye çalışıyorum, onun gibi onunla beraber adım atıp basitleştirme dönem. Evet yani sinirleniyorum kendimi. Off moduna alıyorum. Evet öyledir ha tamam tamam şeklinde bir şekilde işlerimi halletmeye çalışıyorum. Yani de bu şekilde o oluyor” şeklinde anlatmıştır. Bir diğer katılımcı olan K2 anlaşılmadığını “İşte bazı konularda. Genç sınıftan daha hızlı ya da gruptan daha hızlı anlatsam daha hızlı bir çözüm yoluna ulaşmış da olsam benim ona hemen o sırada söylemem biraz şey gözüküyor. Nasıl desem? İşte kendini göstermeye çalışıyor ya da hani kendimi ortaya atıyorum, diğerlerinin anlamasına izin vermiyor muyum gibi gözükten durumlar olduğu için. Hani mesela bana zaman kaybı gibi geliyor, sonra da insanların onu anlamasını, şey yapmasını, herkesin üzerine düşünmesini beklemek kendimi geriye almam gereken kısımlar oldu. Mesela ben bu yüzden çoğu topluluk çalışmasından çoğu böyle grup çalışmasına ama çıktım zaten. O yüzden çok grup çalışmalarından hoşlanmıyorum kendi başıma. Çünkü o işi ben kendi başıma bir gün de halledebilirim. Grup çalışması onu benim iki günde 3 günde uzatmama aynı şey yapmamız sağlayacağı için çok hoşlanmıyorum öyle şeylerden” cümleleriyle belirtmiştir.

Sebepe Yok kodu incelendiğinde de katılımcılardan E12 tam anlamıyla bir sebebinin olmadığını “Evet hani. Bir yapılacak bir iş varsa ve ben o iş bana heyecan veriyorsa elimden gelen en iyi şekilde saldırıp yapmaya çalışıyorum. Her zaman ister akademik olsun ister iş dünyasında olsun ama üstün yetenekli etiketini gizledin mi dersiniz evet gizledim. Yani onu mesela işte böyle bazen heyecanlanıp anlatmak istediğim ortamlar da oluyor. Bazen de hiçbir şekilde belirtmek istemediğim çevrelerde de oluyorum ve izliyorum yani. Hatta olay bizim okula kadar gelip o kadar, hani böyle yakın temasta bulunsalar bile hiç bahsetmeden geçtiğim oluyor. Onu izliyorum bazen” şeklinde belirtmiştir. Bir diğer katılımcı olan K11 de “Evet oldu çünkü hani şöyle belirtmediğim zamanlar oldu. Çünkü eğer pragmatik olarak herhangi bir insana böyle bir yarar sağlamayacaksa hadi aksın gitsin bakalım ne olacak şeklinde dediğim ortamlarda çok oluyor” şeklinde ifade etmiştir.

4.2.2 Yüksek performans baskısı. Yüksek Performans Baskısı alt teması incelendiğinde dört farklı kodlamanın yer aldığı görülmektedir. Kodlara bakıldığında Akademik Baskı, Baskı Yoktu, Başarı Baskısı ve Mesleki Baskı şeklinde olduğu elde edilmiştir.

Akademik Baskı kodlaması incelendiğinde katılımcılardan E4 yaşadığı akademik baskıyı “*Biraz daha farklı bir şekilde şunu hatırlayabiliyorum. Küçük yaşlardan beri yeterli performans gösteremediğime dair düşüncelerim vardı. Ama bu üstün değil. Herkesin yapıyor olması gereken seviyeye getirmek şeklinde bir şeydi. Çünkü küçük yaşlarda üstün yetenek, üstün zeka. Artık ne olduğunu tam bilmiyorum ama bunun etiketi üzerimde değil de lisede de herkes öyleydi. O yüzden yani aslında içinde bulunduğum ben üniversiteyi saymıyorum ama lise ve ilkokul ve liseyi düşündüğümde zaten. Herkes ile birlikte olduğum. Duruma yetememe ya da o duruma yettiğimi hissetme zorunluluğun vardı. Yani hiçbir zaman ben kendimden bekleneni yapamıyordum, gidemiyordum*” cümleleriyle ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı olan K2 de yaşadığı akademik baskıyı “*Tabi benim ailem genel olarak başarılı imiş. Kendi alanlarında lisedeyken, üniversitedeyken. Annem falan çok ders çalışır ama benden de benzer bir şey beklediler bu. Hani daha herhangi bir sınava girmeden önce ilk notlarım da çok yüksek geldi. O zamanlar işte bu. Ne neydi onu da TEOG dan önce SBS vardı. Üç tane sınava giriyorduk. O dönemde falan bir de deneme sınavları çok erken başladı, benim de notlarım çok yüksekti, ilk sınavlara girdiğimde ilk notlarım çok yüksek olunca ilerleyen notlarının da çok yüksek olması konusunda bir annemden diyeyim bir baskı hissettim yani. İşte mesela 98 aldığım zaman 2 puanının nereden kaybettim? Niye 100 değil bu tarz baskılar? Çok oldu bir süre. Ama daha sonra yavaş yavaş tabii. Özellikle lisede hani notlarım yüzlerden 98’lerden artık işte 60'lara, 70'lere indi. Çünkü artık sınavlar herkese açık. Benim seviyemde olanlara göre hazırlanıyordu. Hani ilkokuldayken ben not ortalaması açısından da seviye olarak da diğerlerinden daha yüksek notlar alıyordum. Ama artık liseye geçtiğimde herkes aynı kriterlere seçildiği için notlarımda da bir düşüş yaşandı. Hani ortalamayı buldum diyeyim. O noktada o baskı kalktı. Yani ailem durumu anlayınca o baskı biraz kalktı*” diyerek belirtmiştir.

Baskı Yoktu kodu incelendiğinde kendisinden beklenenden fazla performans sergilemesine yönelik baskının olmadığı düşüncelerinin yer olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcılardan E2 kendisine baskı yapılmadığını “*Şimdi bizimkiler*

açıkçası annem babam aşırı baskılayan insanlar değildi. Yani şöyle işte ilköğretim başlamadan hemen tabi küçüklükte ben iyi bir disiplini bir eğitim aldığını düşünüyorum. Onlar yani en azından ödev ahlakı, ne deyim yani sorumluluk bilinci konusunda üzerime düşmüşlerdi o açıdan kendi işlerimi yapma açısından ya da kendi düşüncelerimi belirttim” cümleleriyle ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı olan K7 de “Ay çok şükür hiç hissetmedim ama niye? Niye? Çünkü işte annem sağ olsun ya da bizimkiler şeydi. Akademik olarak çok beklentileri yoktu ama yapamayacağını düşündükleri için değil. O zaten yapıyor diyorlardı ya, ilk yapması gerekenleri yapıyor. Öğretmenine soruyoruz. Öğretmenim diyor ki iyi yapıyor, ilke evde değil sürekli okulda ya görüyor ya zaten bir problem olmadığını da görüyor. Yani çok güzel bir temenni. Açıkçası hiç hissetmedim ya deyim yapmam gerekeni yaptığım sürece istediğim yerlere geliyor. Yani böyle bir sınıf öğrencisi olma hırsım hiç yoktu. Ama onun dışında psikoloji okumak istiyorum. Yetiyor bana yani. Bunu yapabilecek kaynaklarım da vardı yani. O konuda da şanslıyım tabii yani” diyerek ifade etmiştir.

Başarı Baskısı kodlaması incelendiğinde başarı anlamında hissedilen baskıların olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcılardan E10 yaşadığı baskıyı “Eyvah, annemden her zaman her konuda baskı hissettim her zaman. Evet, evet, annem her zaman her konuda en üst olmamı istemişti. Her zaman için. Ya ben pek bir şey yapmamış mıdır? Ama bir şekilde olmuşumdur da yani. Hem de nasıl bunu başardığını. Daha gerçekten fikrim yok. Sadece bunu lisede göstermedim başarıımı. Ama onun dışında annemi her zaman istedi. Her konuda en iyisi ben olayım ve annemin yanında kaldıkça da bunu gerçekten başarmıştım yani. Ve o döneme gerçekten baskılı bu dönemde. Hani hadi ders çalış oğlum, sen bunu yapabilirsin sen bunu başarırsın şeklinde. Hani belki de şu anda ders çalışmakta zorlandığım sebeplerinden bir tanesi de budur. Bilemiyorum yani gerçekten masa başına oturmak bana büyük bir sıkıntı olarak geliyor” cümleleriyle anlatmıştır. Bir başka katılımcı olan K10 ise baskıyı içsel olarak hissettiğini “İçsel olarak hep bir tatmin olmama oldu. Ama belki ya yanlış şeyleri sevdiğimden ya beğenmediğim işler genelde yaptım. Ben hiçbir zaman beğenmedim ya da başarılı da görmedim. Dolayısıyla belki bir içsel baskı olmuştur ama sebebi ya yanlış şeyleri seçmek olabilir ya hakikaten yüksek beklenti olabilir emin değilim ondan” şeklinde ifade etmiştir.

Mesleki Baskı kodlaması incelendiğinde iki katılımcının mesleki anlamda baskı yaşadığı görülmektedir. Buna göre katılımcılardan E5 “Daha sonrasında

dediğim gibi mesleki kısmı biraz sakladım. Ama ne zaman üstün yetenekli olduğumu söylersem. Evet bu algı maalesef bu ruh tam bir yarı tanrısal şeklinde olduğu için” şeklinde ifade ederken E12 de “Ama mesela. Yani iş ortamına girdikten sonra kimi insanlar içinde. Hani okuduğunuz okulu diyor. Aha işte sizin okul, süperlerin okulu falan. Bir beklenti içerisine belki onlar girmiyor ama hani siz bir şey oluyor ya bilin. Çevrenizdeki insanlar birinci bilindik şey etkisi oluyor biraz içinde. O zaman ben hani birazcık daha şeyi göstermediğini kendimi kanıtlamalıyım. Şimdi bu insanlar bana böyle bakıyor. Bu şu çalışmada şey durmamalı. Benim aptal durmayım işte. Performansım düşük gitmesin diye biraz kendi içimizde, benim içimde yani böyle şeyler yaşadım” şeklinde ifade etmiştir.

4.2.3 Çevrenin üstün potansiyelli olduğunu bilmesi. Çevrenin Üstün Potansiyelli Olduğunu Bilmesi alt teması incelendiğinde üç farklı kodlamanın yer aldığı görülmektedir. Kodlara bakıldığında Arkadaşların Bilmesi, Fark Edilmesiyle Bilinmesi ve Çevrenin Bilmesi şeklinde olduğu elde edilmiştir.

Arkadaşların Bilmesi kodlaması incelendiğinde katılımcılardan E2 çevresindeki arkadaşlarından az sayıda kişinin üstün potansiyelli olduğunu bildiğini “*Ama ben arkadaşlarım, yani genel çevreme hiç anlatmadım. Bu işte hani çok çok çok yakın arkadaşlarım 1-2 yakın arkadaşım biliyor. İşte altı yıldır kız arkadaşım var o biliyor yani onun dışında benim bahsettiğim bir şey değil bahseden sevdiğim bir şey de değil”* cümleleriyle anlatmıştır. Bir başka katılımcı olan K3 ise arkadaşlarının bildiğini “*Yani dediğim gibi özel lise öncesi. Yani herkes işte O tamam zeki kızdır falan. Hani o şekilde biliniyordu yani hani çalışkan, çok iyi, zeki, akıllı işte. Hani o sınav sonuçları? İşte onun test sonuçları iyi geliyor falan. Hani bu şey seviye tespit sınavları olsaydı, işte dersane de nitekim. Hani o onlardan dolayı evet. Yani çevremde böyle bir şey vardı. Evet ya O akıllı kızdır falan gibi bir imaj vardı zaten. Özel liseye girmekle sanırım bu daha şey oldu. Bilmiyorum yani eski arkadaşlarımla çok da irtibatta kalmadım açıkçası ya da en azından onlarla aramızda böyle bir konu geçmedi. Aile içerisinde de yani zaten dediğim gibi yani benden beklentileri yüksek olduğu ve benim zaten işte çalışkan bir öğrenci olduğumu vesaire bildikleri için çok da bir şey değişmedi bence”* cümleleriyle ifade etmiştir.

Fark Edilmesiyle Bilinmesi kodu içerisinde ise katılımcıların etrafındaki kişilerin fark etmesiyle üstün potansiyelli olduklarının ortaya çıktığı görüşleri yer

almaktadır. Buna göre katılımcılardan E12 fark edildiği durumu “*Ben küçükken şöyle bir şey var aklımda şöyle bir anı var. Bu inanç lisesi olaylarından daha önce olmuştu. İlkokuldayken bir gün öğretmen evi aradı ve şey dedi. Bu çocuğu bu okuldan alın dedi. İşte annemle babam da şaşırdılar, neden işte biz çok memnunuz, hani neden alalım? Neden istemiyorsunuz? Falan. O da şey dedi. Adana'da daha iyi okullara göndermeniz tavsiye ediyorum demiş. Yani ben de aslında üzülüp ağlamıştım. Hani öğretmeni çok seviyordum ama okulda daha ikinci sınıfta falan. Ve işte hani şey yani istememiştım, kabul etmemiştim ve devam da ettim yani okula gerçekten bence hani çok güzel insanlar yetiştiren birisiydi o yüzden. İyi ki de devam etmişim*” cümleleriyle anlatmıştır. Bir diğer katılımcı olan K10 da fark edildiğini “*Yani lise başlayana kadar daha böyle değişik, garip vesaire gibi plastik tepkiler alıyordum. Ama öyle aman üstün yetenekli falan denmedi. Hani öyle bir yaklaşımları yoktu. Ben küçük bir şehirden geliyorum zaten. Liseden sonra da böyle bir teşhis olunca hani bilindi sadece ama hayatımda bir etken değildi*” cümleleriyle anlatmıştır.

Çevrenin Bilmesi kodlaması incelendiğinde ise katılımcıların çevresine üstün potansiyelli olduğunun bilinmesinin yorumları görülmektedir. Buna göre katılımcılardan E6 çevresinin bildiğini “*Yani ailem tabii ki biliyordu ondan sonra. Çoğu buradaki yani ben Ankara'ya, ODTÜ'ye gitmeden önceki çoğu arkadaşım o zamandan beri tanıdıklarım biliyordu*” cümleleriyle ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı olan K2 çevresindeki birçok kişinin bildiğini “*Yani tabii liseye başladığım zaman öyle yani etrafımdaki çoğu insan öğrendi. Aileler de biraz şey yapıyorlar, herhalde bununla gurur duyuyor oluyorlar. O yüzden genelde insanlara övünüyor. Evet işte benim kızım da şurada okuyor, benim yeğenim burada gibi. Ama o yüzden çevremde çok fazla duyan bilen oldu. Yani daha okuldayken de işte notlarım yüksek diye. Hani işte A sınıfındaydım işte. Ne bileyim üst çalışma gruplarındaydım. Hani bunu biliyorlardı. Bunu ben saklamıyor da notlarım da yüksek geldi ve ailemde genel olarak başarılı bir aileden geldiğim için beklenti bu yöndeydi. Çok bir farklılık olmadı yani*” cümleleriyle ifade etmiştir. Fakat bir diğer katılımcı olan K11 “*Tabii ki. Yani ailemde de hani akademik olarak başarılı ve hızlı öğrenen biri olarak biliniyordum, çevremde de. Ama bunu tabii hani tıbbi olarak öyle testlerden falan geçmediğim için ancak liseye geçtikten sonra ha evet O üstün zekalı bir şeyleri hızlı kapıyor şeklinde o şekilde bir süreç oldu benim için*” şeklinde ifade etmiştir.

4.2.4 Üstün yetenekli olmanın özgüven desteği. Üstün Yetenekli Olmanın Özgüven Desteği alt teması incelendiğinde üç farklı kodlamanın yer aldığı görülmektedir. Kodlara bakıldığında Emin Değil, Tam Olarak Sağlamıyor ve Özgüven Sağlıyor şeklinde olduğu elde edilmiştir.

Emin Değil kodu incelendiğinde katılımcıların üstün potansiyelli olmalarının tam olarak özgüven sağlayıp sağlamadığından emin olup olmadıklarına yönelik görüşleri yer almaktadır. Buna göre katılımcılardan E3 “Ben büyük şeyler yapacağım şeyi oluyor. Onun o özgüvendeki gelip gelmediğine emin değilim. Şöyle bir zam, herhangi bir şey, varsayım olduğu durumda öyle bir şeyler yapabileceğimi düşünüyordum. Aaaaaa. Ona göre plan yapmaya çalıştım. Hatta çok da tabii Türk eğitim şeyinde çok mantıklı değilmiş. Yani o özgüven durumu biraz farklı tezahürleri oldu yani bizim. Benim için de bizim sınıflar için de” şeklinde bir yorumda bulunmuştur. Bir diğer katılımcı olan E4 ise “Öz güven ile ilgili. Özgüven bence kaygan bir zemin yani. Özgüvenin fazlalığı ve eksikliği arasında aslında ruhsal olarak bir fark yok. İkisi de eksiklikten kaynaklanıyor bence. Birçok teorisyenler de öyle söylüyor. Gerçekten eksik olduğunda dışarıya yansıyan eksiklik bazen çok fazlaymış gibi olabiliyor. Ama bizim yani bu konuda özgüven konuşulacaksa eğer üstün zekalı çocuklar meselesinde bence iki uç var. Yani bazen söylenmesi bu tarz şeylerin çocuklara özgüvenlerini. Yani gereksiz yere arttırabilecek olduğunu düşünüyorum. Öyle ya o tarz durumlar yaşayan arkadaşlarım da oldu işin çalışma bölümünü. Bir iş yaparken çalışmak gerekliliğini unutturacak düzeyde. Ya da ikinci plana atacak düzeyde bir özgüven hali yaratabiliyor. Bazen de. Aslında. Bilmiyorum. Yani bir kendine yetememek hissi de yarattığını düşünüyorum bazı insanlarda bu tarz şeylerin söylendiğinde çünkü ben üstün zekalıyım ama hala işte kimyadan 50 alıyorum devamlı gibi şeyler de oluyordu insanlarda” şeklinde ifade etmiştir.

Tam Olarak Sağlamıyor kodlaması incelendiğinde ise üstün potansiyelli olmanın özgüveni tamamen sağladığının düşünülmediği görülmektedir Buna göre katılımcılardan K5 durumun farklılıklar gösterdiğini “Ben çocukken çok özgüvenliydim ama yetişkinlikte bunu hala. Bu biraz da özgüven görünebilir ama başkaları ne düşündüğünü vesaire çok düşünen biriyim. Hani bu ise özgürlüğüme etkiliyor. Ama mesela küçükken de düşünürdüm ama umurumda olmazdı. Mesela çocukken herkes derdi. O çok özgüvenli. Şey sunuculuk yaptım. Daha küçükken dans şeylerin hiçbir zaman da korktuğumu hatırlamıyorum. Heyecanlandım, strese girdim

ama yetişkin olarak aynı özgüvene sahip değilim” cümleleriyle ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı olan K6 ise bu durumu “Ya bence tabii bu şey. Ya bu çok kişisel bir soru. Çünkü herkesin özgüven. Benim özgüvenim aşırı yüksek değildir ama bence bu benim kendi gözlemim. Bence zaten hani kafası biraz çalışan çoğu insanın özgüveni aşırı yüksek değil çünkü. Yani kafam biraz çalışıp da bir şey bildiğimi biliyorsan her zaman senden daha çok bilen biri olduğunu da biliyorsun yani. O yüzden özgüven o kadar. Her şeyi ben bilirim, bir şeyi çok. Benim tanıdığım arkadaşlarımda falan da yok. Yani genel olarak benim de çok yüksek değildi” şeklinde ifade etmiştir.

Özgüven Sağlıyor kodlaması incelendiğinde katılımcıların üstün potansiyelli olmanın özgüven sağladığını ifade ettikleri görülmektedir. Buna göre katılımcılardan E1 sağlanan özgüveni “Yani dediğim gibi aslında özgüven. Kendi içinde hani. Kendi içinde belirli bir özgüven seviyesi. Sağlıyor Dediğim gibi hani bu yani eğitimimiz işte. Yani böyle sınıflandırılmış olmamız, zamanında buna göre bir eğitim verilmiş olması. Daha kalifiye bir düzenden en azından geçerek eğitimimizi tamamlamış olmamız. Belli bir özgüven veriyor” şeklinde anlatırken E11 de “Yani saçma sapan bir özgüvenim oluyor bazen. Yani şey diyor ya illaki yaparım ya falan hani. Sonuçta işi yapamıyoruz. Ben ise kendi işimi ilgili genelde kendim tanımıyorum. Ben de olsun diye yaptım işte. Elektrik mühendisliği kesin bir şeydir. Yani roket gönderme diyorum işte bir şeyler yapamıyorum. Ve diyorum ki yani hani illaki yaparım diyorum ama günün sonunda olmuyorsa yapamıyorum, bir şey öderim ya da başka bir diyeceğim falan. Her iş sonucu diyorum ki gereksiz, kendine güven bir şimdi kendimi rezil ettin falan filan diye böyle şeyler düşünüyorum dedi. Ve olmazsa da olmaz tabi ki mesleğimin başında bayağı şey yaptım, hani biraz hızlı yükseldim, küçük yaşta belli noktaya geldim. Bu duyuş kimse için şaşırtıcı değil işte. Annem babam için falan filan. Ama şimdi mesela yani hani şef de bir şef de diyelim artık bir şey mi düştü yani mesela? Şimdi bana bu çok normal geliyor, biraz dinlendirici geliyor ama insanlar anlamıyor” şeklinde anlatmıştır. Benzer şekilde K7 de “Özgüven evet yani yanlışsa şunu söyleyeyim. Ben problemlerine rağmen Beyazıt'a gitmiş olmam bayağı hatta pozitif oldu benim için. Bence özgüven konusuyla ilgili. Çünkü şimdi orada bazı şeyler çok kontrolsüz yaptılar belki yeniydi diye. Yani direk böyle yani çocukları çat diye gruplara ayırmak işte böyle. Çocukların birbirini alt ve üst grup demesine izin vermek ya da işte yani. Ya bazen? Hani prosedürel şeyler de zordu ama genel olarak sonuçta karma olması bile çok standart. Devlet okulu

ortamında olması sizi hayattan koparmış. Gerçek hayatın içerisinde kendi benzer ekranlarınıza da beraber olma şansınız olmuş. Dolayısıyla daha genel olarak sağlıklı özgüven gelişimi de söz konusu. Yani ben diyorum ki şu anda bunda iyiyim. Tamam işte atıyorum başka bir arkadaşım da ömürlerinde iyi. Hani biz böyle beraber iyiyiz yani? Hani farkındalık, eksiler ve artılar aynen farklı. Farkındalığı çok arttırıyor” diyerek özgüveninin yüksekliğini ifade etmiştir. Özgüvenini gittiği okul sayesinde arttırdığını ise K9 “Yani özgüvenimi ben en çok lisede geliştirdim gibi hissediyorum. Çünkü ben çocukken çok sosyal açıdan çok şey de. Ama sıkıntılı bir çocuktum, onu diyebilirim veya ben öyle hissediyordum. İşte şey çok anksiyete vardı işte bakkala gidip ekmek alayım derken bile işte sıkıntı yaşıyordum. Veya işte yürürken hep yere bakardım. Kafam kaldırmazdım. İlk defa lisede fark ettim böyle bir gün böyle kafamı kaldırdım dedim. Ama ne kadar çok şey değişmiş vesaire. Ama gerçekten şey işte. Küçükken sosyal açıdan sıkıntı çekiyordum. Belki bir şeydi, ondan olabilir. Hani çok farklı hissetmeme nedeni de onun olabilir. Çünkü şey işte. Hani benim için insanlarla kısa sohbetler kurmak o kadar kolay değildi. Veya işte şey. Hani şakaları anlamak, kendim şaka yapmak hiç kolay değildi. Bu yüzden beni o noktada liseye gitmek geliştirdi. Bunu söyleyebilirim. Hani lisem baya sosyal bir ortamdır. Onun dışında. Hani öz güvenimi orada geliştirmeye başladım. Bir de üniversite geçiş döneminde de şu an artık normal bir insan oldum. Normal sosyal hayatım olduğunu hissediyorum. O yüzden daha güzel” cümleleriyle belirtmiştir.

4.3 Sosyal Duygusal Gelişim Süreçlerine Yönelik Görüşleri

Bu bölümde Sosyal Duygusal Gelişim Süreçleri teması içerisinde yer alan görüşler analiz edilmiştir. Tablo 5’te Sosyal Duygusal Gelişim Süreçleri temasının kod frekansları verilmiştir.

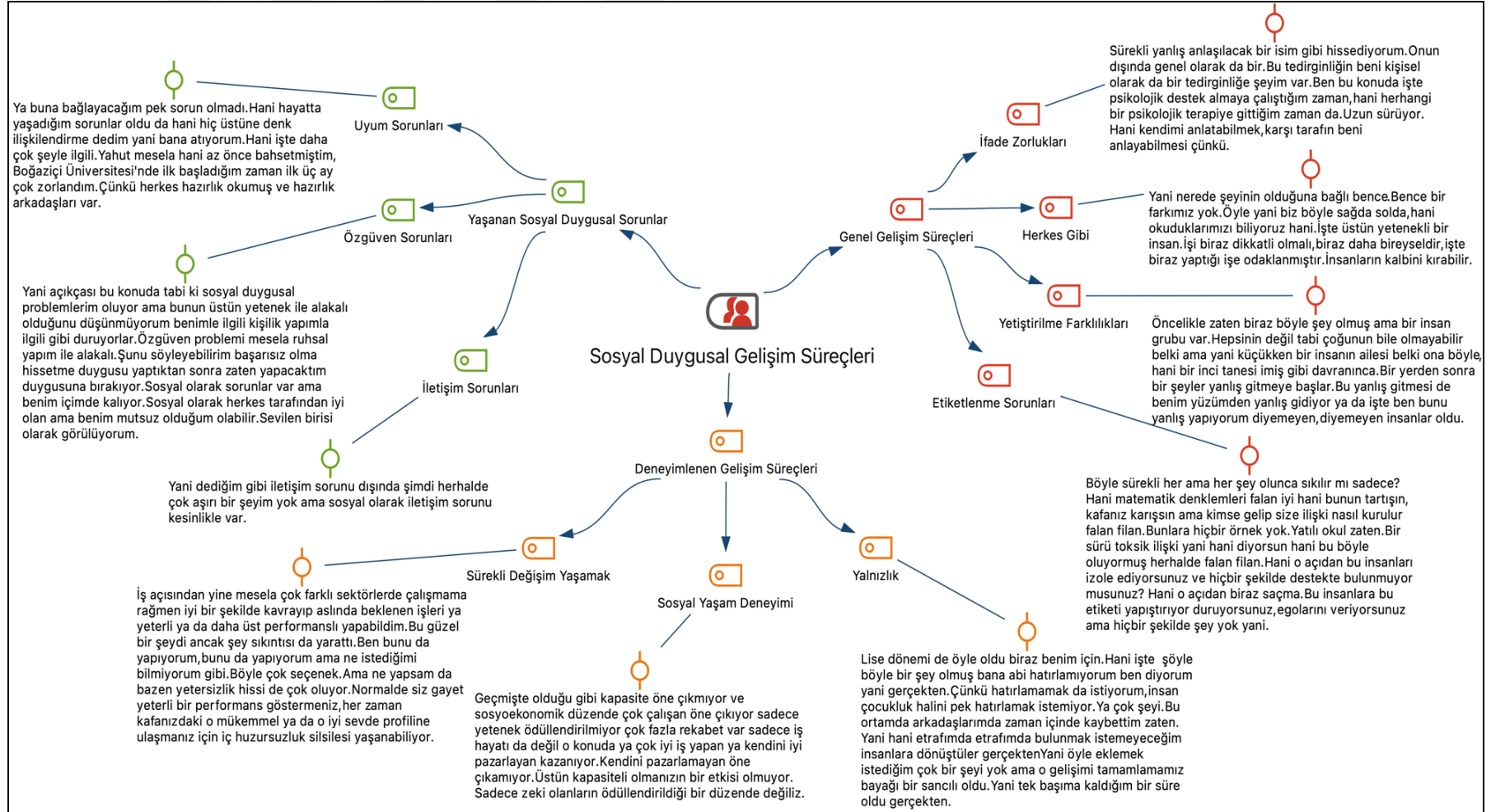
Tablo 5

Sosyal Duygusal Gelişim Süreçleri Temasının Kod Frekansları

	Sosyal Duygusal Gelişim Süreçleri	<i>f</i>	Yüzde
Alt Temalar	Deneyimlenen Gelişim Süreçleri	11	20,75
	Genel Gelişim Süreçleri	22	41,51
	Yaşanan Sosyal Duygusal Sorunlar	20	37,74
	TOPLAM	53	100,00
	Deneyimlenen Gelişim Süreçleri	<i>f</i>	Yüzde
Kodlar	Sosyal Yaşam Deneyimi	6	54,55
	Sürekli Değişim Yaşamak	4	36,36
	Yalnızlık	1	9,09
	TOPLAM	11	100,00
	Genel Gelişim Süreçleri	<i>f</i>	Yüzde
Kodlar	Etiketleme Sorunları	8	36,36
	Herkes Gibi	3	13,64
	Yetiştirilme Farklılıkları	6	27,27
	İfade Zorlukları	5	22,73
	TOPLAM	22	100,00
	Yaşanan Sosyal Duygusal Sorunlar	<i>f</i>	Yüzde
Kodlar	Uyum Sorunları	11	55,00
	Özgüven Sorunları	1	5,00
	İletişim Sorunları	8	40,00
	TOPLAM	20	100,00

Üstün potansiyelli bireylerin sosyal duygusal olarak yaşadığı değişimler derinlemesine incelenmiştir. Bu bağlamda Sosyal Duygusal Gelişim Süreçleri ana teması içerisinde *Deneyimlenen Gelişim Süreçleri*, *Genel Gelişim Süreçleri* ve *Yaşanan Sosyal Duygusal Sorunlar* üç alt tema elde edilmiştir.

Şekil 3'te Sosyal Duygusal Gelişim Süreçleri teması içerisinde ortaya çıkan kod ve alt temaların kavram haritası verilmiştir.

Şekil 3. Sosyal Duygusal Gelişim Süreçleri Temasının İncelenmesi

Şekil 3’te üstün potansiyelli bireylerin sosyal duygusal durumlarının etkilediği durumlar incelenmiştir. *Deneyimlenen Gelişim Süreçleri, Genel Gelişim Süreçleri ve Yaşanan Sosyal Duygusal Sorunlar* olmak üzere üç alt tema elde edilmiştir.

Yapılan incelemeler doğrultusunda üstün yetenekli bireylerin sosyal duygusal gelişimlerinin hangi yönde etkilendiği görülmektedir. Sosyal duygusal olarak kendi deneyimledikleri süreçler, yaşadıkları sorunlar ve genel olarak üstün potansiyelli olmanın gelişimi etkilemesi süreçlerinin değişkenlik gösterdiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda alt temalar incelenmiştir.

4.3.1 Deneyimlenen gelişim süreçleri. Deneyimlenen Gelişim Süreçleri alt teması incelendiğinde üç farklı kodlamanın yer aldığı görülmektedir. Kodlara bakıldığında Sosyal Yaşam Deneyimi, Sürekli Değişim Yaşamak ve Yalnızlık şeklinde olduğu elde edilmiştir.

Sosyal Yaşam Deneyimi kodlaması incelendiğinde katılımcılardan E6 sosyal yaşamını “*Yani genel olarak gerçekten çok sosyal bir insandım her zaman. Bu romantik ilişkilerde de olsun, arkadaş ilişkilerinde de olsun oldukça sosyal bir insandım. Ama o açıdan fena olmadığımı düşünüyorum. Yani hem mühendislere göre hem de sayısal olarak hem de üstün şeylere göre ortalamanın çok üstündeyimdir. Yani ne onun adı? O yüzden hani benim özelinde çok ihtiyacını hissetmedim yani. Geçen seneye kadar bölüm temsilciliği yapıyordum. Hani oldukça fazla insanla kontak halindeydi. Hala da öyle. O yüzden hani ama genel olarak biraz daha hani sosyal gelişimlerine ön plan verilmesi gerekiyor bana kalırsa genç yaşta çocukla sonradan nasıl eklenir bu bilmiyorum zaten. Yani ben liseden beridir belki ortaokuldan beridir konuşkan insanım*” şeklinde anlatmıştır. Yine benzer şekilde sosyal yaşamındaki değişimi katılımcılardan K10 “*Çocukluğumla şu an çok farklı aslında. Çocukken daha bir zoraki ve dışa dönüklük vardı çünkü benim. Mesela ilkokuldaki sınıfın 55 kişiydi. Çok insanlık yani. Orada herhangi bir şeyi başarabilmek için ister istemez biraz dikkat çekmek gerekiyordu. Ve aslında benim çok rahat ettiğim bir şey değil o. Yani yapabildiğim ama enerjimi tüketen bir şey. Evet, son 5 6 senedir sanırım ilk girdiğim ortamlarda kendi ortamımız da daha gözlemleyici durumda olurum bir süre. Bir biraz insanları anlamaya çalışıyorum genelde. Nasıl davranmam gerektiğinden, nasıl bir ortam olduğu ya da bulunup bulunmak istemediğim, kiminle kullanmak istediğim falan anlamak adına o. Onu,*

ikili ilişkilerimizi de dediğim gibi o yüzeysel de kalamıyorum. Dolayısıyla bir anda insanların bütün her şeyini öğrendiğim bir konuşma haline geliyor. Yani çok derinleşiyor. Ay iyi kötü de yine bilemeyeceğim. Daha dün dinleyen konumunda oluyorum ama dinlediğimi çok çaktırmıyorum. Yorumcu gibi dediğim, hani böyle hiç konuşmuyorum gibi durmuyor aslında. Sorsanız kimse demez senin hep dinliyor diye. Ama hep dinle bildiklerini de bir yandan bilirler dikkatim. Ne hatırlarım? Yani değer verdiğim insanların hayatındaki şeyleri genelde hatırlarım, dolayısıyla da anlatırlar” şeklinde ifade ederek anlatmıştır.

Sürekli Değişim Yaşamak kodu içerisinde ise katılımcılar sosyal duygusal yaşadığı değişimleri ifade etmektedirler. Buna göre katılımcılardan E5 sürekli farklı ruh haline girebildiğini “Yani üstün bireylerin, özellikle de seçkin muhabbetlerimi hatırlıyorum, yatılı okul masonları, kapalı ortam kendi aramızda hani bu işte daha soyut zeka gerektiren politika olsun, hukuk, adalet gibi konular olsun, cinsellik olsun bunlar konusunda daha önden gittiği zaten hani bariz gibi hızlı çalışıyor, daha farkında, daha uyarılar hızlı alıyor, bir iki daha çıkıp daha çok araştırıyor ve daha erken. Bunun bir kontrol mekanizması yok ya da bunu geçerli olacak bir. Farkındalık yok yani hep üstün su şunu yaparsın diye bekleniyor ama bunların daha erken olgunlaştığı göz önünde bulundurun. Ama erken zihin olgunlaşması erken duygusal olgunlaşmaya beraberinde getirmiyor. Ve bu da psikolojik sorunlara sebep oluyor. Hani bunu çok fazla ben de deneyeyim dedim. Etrafımda çok gördüm. Hani uçlara gitmeler, işte intihar girişimleri, erken cinsel deneyimler ya da iş detaylı karttır işte vesaire. Hı hı maruz kaldı. Hani onlara girmek din değişimleri gibi ya da sürekli farklı farklı yerlere gitmeye, farklı gruplara girmemek için yurt dışı deneyimleri çok hızlı yaşandığını görüyorum” cümleleriyle ifade etmiştir. Benzer şekilde yaşadığı sosyal duygusal değişimleri K12 de “Sosyal duygusal gelişim deyince ben hep böyle hem psikolojik olarak nasıl adapte oldum hem de çevremde bireysel olarak diğer bireylerin ilişki olarak ben liseye üstün olduğumu kadar fark edene kadar çok yoğun içeren duygular bana karşı edildiğini hissettim ergenlik dönemine denk geldiği için aslında çok etkiledi beni ileriki dönemlerinde ilişki kuracağım aksine erkeklerle daha iyi iletişim kurdum çünkü çok netler o şeylerden biri bu iki ben o zamanki hem eğitim hem de yaşadığım işte sosyal ilişkilerden dolayı şu anki hayatımda çok daha fazla psikolojisi kişisel gelişim çok daha fazla anne çocuk işte nesne ilişkileri psikolojik kavramları daha iyi algılamaya çalışıyorum kendimi daha iyi anlıyorum terapiye

evet başladım mesela yani zorlanıyoruz yani böyle özetleyebilirim herhalde bence” cümleleriyle ifade etmiştir.

Yalnızlık kodlaması içerisinde yalnızca bir katılımcının olduğu görülmektedir. Sosyal yaşamında yalnızlık çektiğini düşünen E3 bu durumu “*Ya şöyle benim o konudaki gelişmem. Ya biraz şöyle oldu benim AA sekizinci sınıfla 9'uncu sınıf arasındaki halim çok farklıydı ama yine büyük bir gelişme yoktu ama çok daha farklı bir davranış biçimi vardı. İkisi arasındaki dengeyi tutturana kadar. Yani eğer o noktaya erken ulaşabildiğimi düşünmüyorum. Kendi açımdan bu kabul edilebilir bir davranış biçimi. Belki 17 18 yaşında falan. Ya en azından belli bir oturaklı lığa sahip olabildim diyeyim. Önceden o yok. Onun dışında yani tabii o şey halinin gidiyor olması böyle O gifted burn out ki alt dediğim şey direkt. Lise, lise zaten bir nevi onun şeyi oldu bende. Yani lise. Aaa işte böyle değilmiş aslında. Ya onu atlatmak Varlığını unuttum. O dönemi bir de birazcık bastırmak bana daha kolay geldi. Muhtemelen çoğunu hatırlamıyorum ben. Beyazıt yıllarım hani bana arkadaşların bazı anılardan bahsediyor. Lise dönemi de öyle oldu biraz benim için. Hani işte şöyle böyle bir şey olmuş bana abi hatırlamıyorum ben diyorum yani gerçekten. Çünkü hatırlamamak da istiyorum, insan çocukluk halini pek hatırlamak istemiyor. Ya çok şeyi. Bu ortamda arkadaşlarımda zaman içinde kaybettim zaten. Yani hani etrafımda bulunmak istemeyeceğim insanlara dönüştüler gerçekten yani öyle eklemek istediğim çok bir şeyi yok ama o gelişimi tamamlamamız bayağı bir sancılı oldu. Yani tek başıma kaldığım bir süre oldu gerçekten” cümleleriyle ifade etmiştir.*

4.3.2 Genel gelişim süreçleri. Genel Gelişim Süreçleri alt teması incelendiğinde dört farklı kodlamanın yer aldığı görülmektedir. Kodlara bakıldığında Etiketlenme Sorunları, Herkes Gibi, Yetiştirilme Farklılıkları ve İfade Zorlukları şeklinde olduğu elde edilmiştir.

Etiketlenme Sorunları kodlaması incelendiğinde katılımcıların üstün potansiyelli olmanın getirdiği etiketlenme sorunlarına yönelik düşünceler yer almıştır. Buna göre katılımcılardan E5 etiketlenme durumunu “*Evet. Bence. Zihinsel olarak genelde buna bakılıyor çünkü hani az çok alanın içinde onu testereyi şunları beklentilerim biliyoruz bir insan seçmeleri falan hem genelde hem zihni odaklanıldı için duygusal kısım göz ardı ediliyor. Yani üstün potansiyeli olan zihin olarak bu kadar gelişmiş bir varlığın duygusal durumu ne durumda? Ve hani bu eğitime bu*

işte etiketi bu farklı süreci kaldırabilir mi? Konusunda pek destek sunulmuyor. Yani rehberlik alanında da bunun çok iyi bilinmediğini farkındayım. Hani özel eğitimde de aslında kaynaştırma öğrencisi lirasında üstün yetenekliler ve ona destek eğitim verilmesi gerekir ama verilmiyor çoğu yerde. Hani onlar zaten yapar, o kendi halleder ve daha küçükken hani bunun yüklenmesi, çocuğa kendi bireysel ihtiyaçlarını dillendirmek çekingenlik. İşte kendini bir uzaylı gibi hisseden, evrene dışlanmış. İyi de hani farklı aşılmış değil mi? Tam Türkçesi bilemiyorum. Şaka o kadar. Hani öyle bir duruma itiyor çocuğu ve daha o andan itibaren ben kendim olarak değil, hani kendim artı bu olarak var olacağım kabul edilmek için. Hani istesem de istemesem de buradan yaklaşanlar bana şeklinde bir baskı oluşturuyor çocuklarda. Ve bence bu duygusal gelişim ciddi şekilde baltalıyor. Özellikle ülkemizde bu konuda hani teknolojik desteğin bulunmaması bence en büyük handikap” cümleleriyle ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı olan K7 de etiketlenme sürecinde yaşadıklarını “Çok uzun konuşmam bir yere. Yani kısaca biraz şöyle. Yani çok majör fikirlerimi söylemek isterim. Bende güzel bir lütuf olabilir. Adı üstünde potansiyel olarak çok umut vadeden bir şey. Ama bu umut vadediyor olursa açıkçası her şeyin çok iyi olduğu anlamına gelmiyor. Çünkü çok büyük bir risk faktörleri doğuruyor. O risk faktörlerini anlayabilecek yetişkinler ilk yardım eder. Şanslıysanız onlar var ama genellikle yoklar. Toplumsal gelişim her zaman paralel ilerlemiyor. Onun paralel ilerlemediğini anlayacak insanlar onları. Yani çocuğun kendisinden ziyade etrafındaki karar alan yetişkinlerin asla bu konuyu ne kadar iyi anladığı ile ilgili bir şey artık. Aynı ergenliği yaşıyoruz yani aynı problemler var olasılıklı olarak onlar sanki bir kısmı kendiliğinden çözülüyormuş gibi davranıyorlar” şeklinde ifade etmiştir.

Herkes Gibi kodlaması içerisinde katılımcıların üstün potansiyelli olmanın çok büyük bir farkının olmadığını ifade ettikleri görülmektedir. Bu durumu katılımcılardan E8 “Lise göz önüne aldığımda ki üniversitede de lisem ile bayağı bağlı kaldım. Birçok liseden insanı gördüm. Şu an bile öyle diyebiliriz. Yani hala bol arkadaşım var. Liseden gördüm hala bunlara baktığımda da. Duygusu olarak bence bir farkları yok. Diğer insanlardan. Sadece belki şöyle diyebiliriz hani. Bir şeyin fanatikliğini yapmazlar, belki bu insanlar duygusal olarak bir ne bileyim maç izlerken bağırıp çağırıp bir şeyleri yıkabilir yokken belki bu bunu arkadaşlığından o kadar çok beklemem. Ama yine de bütün lise için de konuşamam. Sonuçta belli bir

kısmını görüyorum. Arkadaş seçimi buna göre yapmış olabilirim. O yüzden çok bir fark yoktur gibi geliyor bana. Duygusal olarak” şeklinde anlatmıştır. Bir başka katılımcı olan E11 de benzer olarak “Yani nerede şeyinin olduğuna bağlı bence. Bence bir farkımız yok. Öyle yani biz böyle sağda solda, hani okuduklarımızı biliyoruz hani. İşte üstün yetenekli bir insan. İş biraz dikkatli olmalı, biraz daha bireyseldir, işte biraz yaptığı işe odaklanmıştır. İnsanların kalbini kırabilir. Ben de bilmiyorum ama hani takılıyorz yani böyle. Hani benim gibi odunu da var işte. Ne bileyim çok böyle işte. Eşin dostun çok seven de var böyle yani. Bence bir şey yok. Yani normal. Onu da bilmiyorum da bir farklılık yok ya” demiştir.

Yetiştirilme Farklılıkları kodlaması incelendiğinde ise üstün potansiyelli bireylerin yetiştirilme tarzlarından dolayı farklılaştığı ifade edilmektedir. Bu durumu katılımcılardan K10 “Yani kişiden kişiye çok değiştiğini gördüm. Ya çok zeki olup sosyal anlamda yetenekleri düşük arkadaşlarım da var. Ama çok zeki olup hakikaten iletişimi çok yüksek arkadaşlarım da var. Kendi maçın açısından değerlendirecek olsam bana kalır. Yani empati yeteneğim benim de çok daha yüksek olduğumu düşünüyorum. Ama sosyal ortamlarda bulunurken mesela anksiyete bende zaman zaman yaşıyorum ama bunun sebebi yine ne tarafa vereceğim bundan emin değilim. Yani üstün zeka üstün yeteneğimi veririz, yoksa daha DEHB diye mi verebiliriz bilmiyorum. Mesela ilaçları kullanmaya başladıktan sonra ben toparladım ama dediğim gibi bunun direk çelişkisi kişiden kişiye çok değişiyor. Bazen hakikaten tamamen analitik arkadaşlarım ve onlara çok zorlanıyorlar. Sosyal ortamlarda bazıları da hiç zorlanmıyor. Değişiyor sanırım. Hani hangi tarafının daha güçlü olduğuyla ilgili. Bir etken sonuçta. Temel bir değerlendirme olmadığı için” şeklinde ifade etmiştir. Bir başka katılımcı olan K12 de benzer olarak “Yani çoğu çok sıkıntılı durumda yani şöyle örnek vereyim sosyal açıdan çok geniş arkadaş çevreleri olduğunu söyleyemem. Bizim lisemizde mezun olup yıllar sonra tekrar lisenin ortamında tanışıp evlenenler oldu bu bana şunu anımsatıyor demek ki dışarıda bulamıyor o sosyal ilişkiyi insanları bulanlar da oluyor benzer profiller yani ya çok dışavurumcu ya çok içe kapanık yani sosyal anlamda da duygusal anlamda başarılı ifade edebilen insanlar olamıyorlar kendilerine zaten biz onu hep şeyler diyoruz yani kendimiz için biz bir fanusta büyüdük ve bu fanustan çıkınca gerçek dünya nasıl bir yermiş yani hiç oraya hazırlanmadık söyleyebilirim” demiştir.

İfade Zorlukları kodlaması içerisinde üstün potansiyelli bireylerin sosyal ortamlarında yaşadıkları kendini ifade etme becerilerindeki sorunlar ortaya konmuştur. Bu durumu ise katılımcılardan E2 “*Birçok arkadaşım var gerçekten sosyal olarak sıkıntı yaşadığını güzel ifade edemediği için Ford Otosan’da da böyleydi bir ile konuşurum yani şunu da söyleyeyim; dedim ki ben hiç desen de aradım sanırım insanlardan biriyim ya bir çok arkadaşım var gerçekten sosyal olarak sıkıntı yaşadığını görebiliyorsunuz çocuk bir sürü şey düşünüyor kafasında kendini güzel ifade edemiyor güzel ifade edemediği için proje okulunda da böyleydi yani ya mesela ismini vermeyeceğim benim şu an kimseyle görüşmüyorum çok kıymet verdiğim bir arkadaşım var ama düzenli olarak senelerdir görüşürüz yani ekstra psikolojik durumlardan ötürü sosyal olarak gerçekten çok sıkıntılı durumdaydı o da istediğini kendini ifade edemiyordu biz de onun ne demeye çalıştığını anlamıyorduk sürekli bir sürtüşme yaşıyordu ben onun kalbine ve gerçekten farklı şekillerde çok saygı duyuyorduk ondan dolayı arkadaşlığımız bizim tırnak içinde diyeceğim ya onun üstüne hani biz daha da rahat iletişim kurmaya başladım şu anda hani samimi arkadaşlarımdan dost diyebileceğim insanlardan biri”* cümleleriyle anlatırken bir diğer katılımcı olan K2 de “*Sürekli yanlış anlaşılacak birisi gibi hissediyorum. Onun dışında genel olarak da bir tedirginliğin beni kişisel olarak da bir tedirginliğe şeyim var. Ben bu konuda işte psikolojik destek almaya çalıştığım zaman, hani herhangi bir psikolojik terapiye gittiğim zaman da. Uzun sürüyor. Hani kendimi anlatabilmek, karşı tarafın beni anlayabilmesi çünkü. Hani eğer gerçekten içimden geçenleri söyle söyleyecek olduğum zaman karşı taraf hani. Egoist mi yaklaşıyorum, hani karşı tarafın beni nasıl yargılayacak çok emin olamıyorum. O yüzden mesela çok uzun süredir görüştüğüm bir terapistin vardı, onu değiştirmek istemedim. Ben bu işte o üniversite hayatıma geçince o başka bir şey, bambaşka bir yerde olduğum için. O yüzden bizde çok uzun süredir terapistle herhangi bir şekilde böyle bir iletişim kurdum. Mesela depresif olduğum dönemlerde ya da benzer dönemlerde hani bazen yardım yardım almak istediğimi düşünüyorum ama bu tarz bir iletişim kurmak için, terapi için hani birisine gittiğim zaman anlaşıldı mı hissedemiyorum. İşte bu genel olarak çocuklarda işte öğrenme bozuklukları ya da bu tarz konularda uzmanlaşmış bir terapistin vardı. Yani konuştuğum psikoloğa gidiyordum. Şu anda aynı beni anladığını düşündüğüm birisi olmadığı için devam edemiyorum”* şeklinde ifade etmiştir.

4.3.3 Yaşanan sosyal duygusal sorunlar. Yaşanan Sosyal Duygusal Sorunlar alt teması incelendiğinde üç farklı kodlamanın yer aldığı görülmektedir. Kodlara bakıldığında Uyum Sorunları, Özgüven Sorunları ve İletişim Sorunları şeklinde olduğu elde edilmiştir.

Uyum Sorunları kodu incelendiğinde üstün potansiyelli bireylerin bulundukları ortama uyum sağlama noktasında sorunlar yaşadığı görülmektedir. Katılımcılardan E7 yaşadığı uyum sorununu “*Ya buna bağlayacağım pek sorun olmadı. Hani hayatta yaşadığım sorunlar oldu da hani hiç üstüne denk ilişkilendirme dedim yani bana atıyorum. Hani işte daha çok şeyle ilgili. Yahut mesela hani az önce bahsetmiştim, Boğaziçi Üniversitesinde ilk başladığım zaman ilk üç ay çok zorlandım. Çünkü herkes hazırlık okumuş ve hazırlık arkadaşları var. Ben çok iyi bir İngilizce eğitimi aldığım için özek liseden de çok iyi İngilizce konuşarak gittim Boğaziçi'ne ve yani hazırlık atlardım hani. Öyle olunca yani herkesin arkadaşı var benim yok yurttaki kalıyorum ama benim alışık olduğum yatakhane sıcaklığı olan bir yer değil. Hani üniversite yurdu, hatta böyle hafif hafif düşmanca falan bir yer işte. Şehrin zorlukları var, ekonomik zorluklar var. Bunlar üst üste binince hani o 3 ay çok şey olduğumu hatırlıyorum. Panik ve ani, zorlu ve depresif olduğumu hatırlıyorum ama üstün yetenekli olmakla alakası yoktu bunun. Sanırım 7 yıl yatılı okula gitmek, çok izole, çok farklı bir öğrencilik hayatı yaşamak. Her şeyden biraz kopuk olmak. İstanbul'u çok iyi bilmemek falan filan ile ilgiliydi. Çünkü her şeyi hatırlıyorum. Hani çok net. Hani benle aynı zeka edinme? Hani eğitim seviyesine sahip gençlerle buluştum Boğaziçi'nde. İstanbul Erkek Lisesi'nden, Avusturya Lisesi'nden. İşte İzmir'in iyi liselerinden falan gelen gençler. Şimdi onların hepsi birbirini tanıyorlar ve hani o turnak içinde ortamları biliyorlar. Ben mesela hani bir hocanın sorduğu soruya hani çok analitik ve hani bilimsel olarak çok incelikle bir yanıt verip o üzerine de bir soru sorabilir oldum. Ama hani otobüsten inmek için hangi duraktan hangi dümeni, nereye bakmam gerektiğini bilmiyordum. Hani dışarıdan bakınca belki otistik spektrum da algılanabilir yani o zaman bir bak saydı ama o daha çok deneyim eksikliği imiş. Evet o. Şimdi öyle bir sorun yaşamıyorum yani” cümleleriyle dile getirmiştir. Bir diğer katılımcı olan K2 yaşadığı uyum sorununu “*Ama işte özel lisede de o. Hani yine üstün yetenekli olan insanlarla alıştığım bir iletişim ya da belli bir. Belli bir standart vardı diyeyim. Şu anda herkesin o zaman hem ders çalışmaya hem de akademik olarak ya da kariyer olarak olan beklentilerini yapmaya ve üstüne yeni**

sanatsal sosyal faaliyet faaliyetleri aynı anda yapmaya yetecek kadar zamanı var da enerjisi var değil. Ama şu var ama şu anda yine benzer özelliklerde olan bir arkadaş grubum, iletişim kurabilen bir grup yok. Yani hem akademik olarak hem de sanatsal olarak ya da benzer sosyal yönlerden aynı anda ikisine tutunmaya çalıştığım bir arkadaş grubuna olduğu zaman ya da bir grupta olduğu zaman mutlaka birinde bir düşüklük oluyor” şeklinde ifade etmiştir. Yine benzer olarak K3 de “Ya da ben de arkadaş bulma konusunda aslında çok yaşamıyorum. Sosyallik de düşününce aklıma ilk gelen arkadaş çevresi çünkü. Ama yani hani en yakın arkadaşlarım zaten ya özel liseden ya da İtalya’da gittiğim okuldan ya üniversiteden böyle tek bir tane filan arkadaşım kaldı. Yeni arkadaşlar edinirken de işte kendi ilgi alanlarına göre o tip alanlara girip işte daha ne bileyim aktif olan insanlarla falan arkadaş olmaya çalışıyorum. Sanırım romantik ilişkiler konusunda beni çok bilmiyorum yani yine hani bu hani benim üstün potansiyelli olmam ne kadar etkilidir yoksa? Hani şu an yüksek lisansı olan? İşte beyaz yaka ve yani mesela Türkiye koşullarında çok iyi para kazanan bir kadın olmak mı daha etkilidir? Benim romantik ilişki bulmak da zorlu anlamda emin değilim ama o da oluyor yani hani. Bilmiyorum yani şeyin falan çok bilincindeyim işte. Kadınlar ne kadar çok zeki ve zengin olurlarsa mutluluk seviyeleri o kadar düşüyor. Mesela özel liseden’den dan beri bunun bilincindeyim. Yani hani şu işin içine cinsiyet de girdiği için. Bilmiyorum zorlanıyorum bazen evet, hani arkadaş ve partner ya da bilmiyorum ya iş arkadaşlarımla bir sorunum yok ama diğer iki alanda bazen evet zorlandığım olabiliyor” şeklinde ifade etmiştir.

Özgüven Sorunları kodlaması içerisinde yalnızca bir katılımcının olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda katılımcılardan E4 yaşadığı özgüven sorununu “Yani açıkçası bu konuda tabi ki sosyal duygusal problemlerim oluyor ama bunun üstün yetenek ile alakalı olduğunu düşünmüyorum benimle ilgili kişilik yapımla ilgili gibi duruyorlar. Özgüven problemi mesela ruhsal yapım ile alakalı. Şunu söyleyebilirim başarısız olma hissetme duygusu yaptıktan sonra zaten yapacaktım duygusuna bırakıyor. Sosyal olarak sorunlar var ama benim içimde kalıyor. Sosyal olarak herkes tarafından iyi olan ama benim mutsuz olduğum olabilir. Sevilen birisi olarak görüldüyorum” cümleleriyle anlatmıştır.

İletişim Sorunları kodu içerisinde ise katılımcıların yaşadıkları iletişim sorunlarına yer verilmiştir. Buna göre katılımcılardan E6 yaşadığı iletişim karmaşasını “Belki sadece şey olabilir. Mesela daha neden sonuç ilişkisi gerektiren

konularda kendinizi karşı taraftan daha zeki görüyorsanız eğer, bugün negatif bazen doğurabilir ama yani dürüst olmak gerekirse bazen mesela bir insanla bunu herhangi bir konuda bir şey tartışırken onun bir şeyleri fark etmediğini düşünüyorsunuz ve diyebiliyorsunuz içine ya ben fark ediyorum o fark etmiyor. Hani bu ilişki iletişimi çok basit konular için söylemiyorum. Bunu bir basketbol maçı için söyleyebilirim. Siyasi bir yorum için söyleyebilirim. Bir film için de söyleyebilirim. Hani bunların içindeki bir neden sonuç ilişkisini siz ondan daha iyi kurduğunuz düşünüyorsunuz belki bazen zaten öyle oluyor ama hani eğer özellikle sosyal veya romantik bir ilişkinin içerisinde iseniz sanırım kendinize eşit görmek daha iyi bir hareket olacaktır diye düşünüyorum. Bunu mesela kendim dikkat ediyorum ama içimden böyle bir dürtü de gelebiliyor bazen. Yani fark etmez işte böyle görmüyor musun? Falan da matematikte değildir, iki artı iki dört eder diyemezsiniz” cümleleriyle ifade etmiştir. Yine benzer olarak K5 de yaşadığı iletişim sorunlarını “Var mesela ben bir buçuk sene şeyde ilişki yaşamakta biraz sıkıntı yaşadım ama duygusal ilişki yaşamaktan romantik. Ama Bunun ilgisi var mı bilmiyorum ama bu biraz böyle şey. Hala öyle miyim değil miyim DEHB olduğuna dair çevremde arkadaşlarım çok böyle şey Misal şu anda bir tanı sürecindeyiz. O dönemde de hani bu bunun beni rahatsız edecek kadar şeyi oldu. Mesela konuşurken birisiyle çok çabuk, hani gerçekten dikkatimi çekmesi çok çabuk kaybettiğim oldu orada. Hani İlgimi ve o da özellikle erkek arkadaşım. Hani ilişkimde böyle. Bazen onun açısından biraz sıkıntı yarattı. Benim açımdan da yarattı. Ama o söyleyene kadar, ben o kadar yani farkında değilim ya da. Hep biraz daha şeyle ilgili sıkıntı yaşadım, anksiyete ile ilgili sıkıntı yaşadım mesela. Bir şeyleri çok çok ileri adımla kadar planlıyorum hayatımda. Ve eğer o adımlardan bir tanesi bile gitmezse çok bir şey geçiriyorum orada. Küçük bir sıkıntı dönemim. Biraz daha depresif oldum insanlarla ya da insanlarla mesela. Bu bana destek olunmaya çalışıldığı zaman duygusal olarak eğer kendi rasyonalize demiyorsun verilen hani mesela bir ise dergi olur canım geçer bu da falan. Hani eğer bana şey edemiyorsa bak sen şunu yaptın, bunu yaptın hiç. Bu böyle olacak, bu yüzden de geçecek. O zaman insanlara teşekkür edemiyorum. Ha teşekkür ederim, hani moralim düzeldi vesaire. Hani öyle sıkıntılar yaşıyorum” şeklinde ifade etmiştir.

4.4 Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçlerine Yönelik Görüşleri

Bu bölümde Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri teması içerisinde yer alan görüşler analiz edilmiştir. Tablo 6’da Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri temasının kod frekansları verilmiştir.

Tablo 6

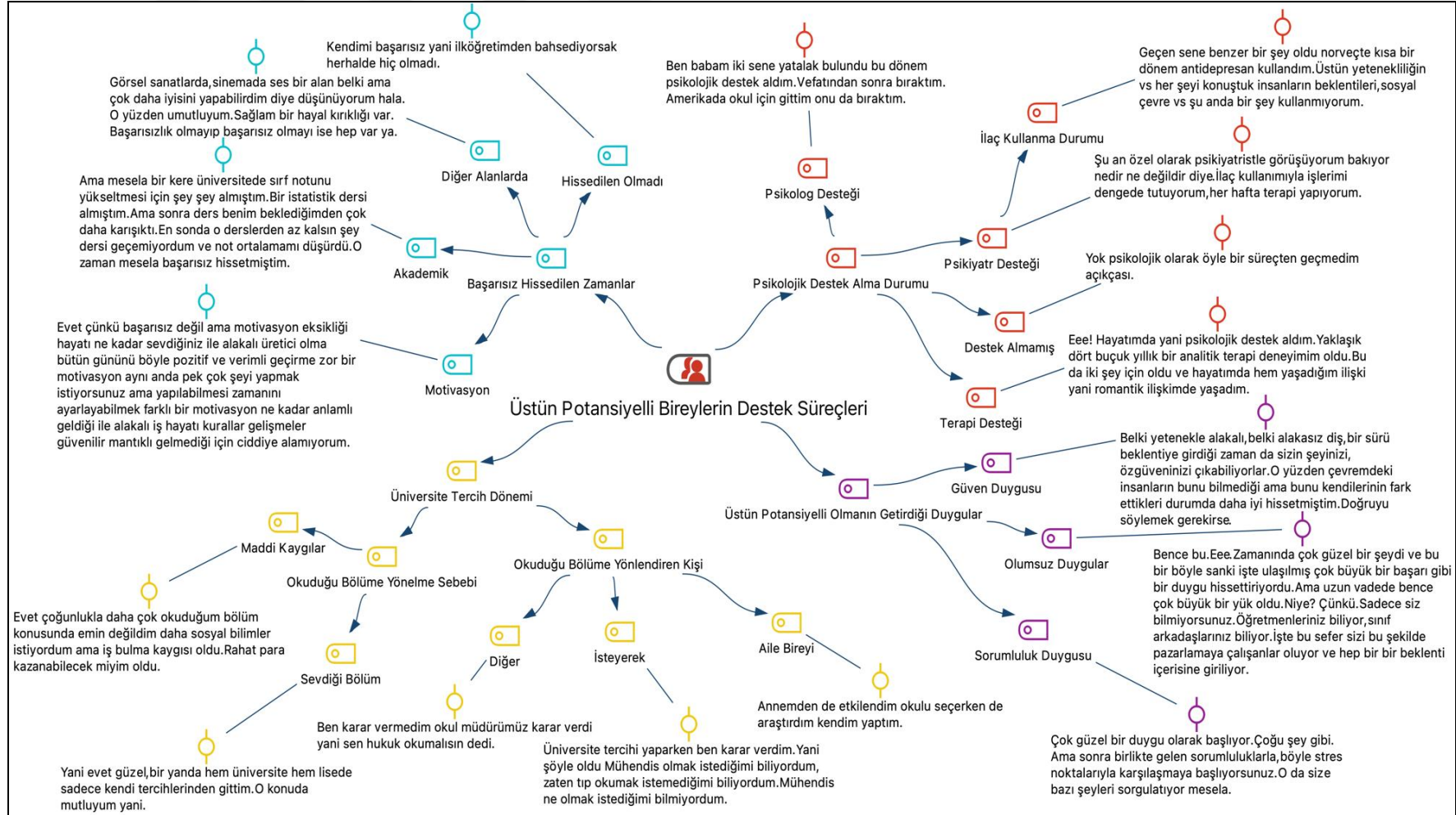
Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri Temasının Kod Frekansları

	Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri	<i>f</i>	Yüzde
Alt Temalar	Başarısız Hissedilen Zamanlar	26	20,31
	Psikolojik Destek Alma Durumu	39	30,47
	Üniversite Tercih Dönemi	40	31,26
	Üstün Potansiyelli Olmanın Getirdiği Duygular	23	17,96
	TOPLAM	128	100,00
Kodlar	Başarısız Hissedilen Zamanlar	<i>f</i>	Yüzde
	Akademik	13	50,00
	Diğer Alanlarda	10	38,46
	Hissedilen Olmadı	1	3,85
	Motivasyon	2	7,69
	TOPLAM	26	100,00
Kodlar	Psikolojik Destek Alma Durumu	<i>f</i>	Yüzde
	Destek Almamış	2	5,13
	Psikiyatr Desteği	25	64,10
	Psikolog Desteği	6	15,38
	Terapi Desteği	6	15,38
	TOPLAM	39	100,00
Kodlar	Üniversite Tercih Dönemi	<i>f</i>	Yüzde
	Okuduğu Bölüme Yönlendiren Kişi	20	50,00
	Okuduğu Bölüme Yönelme Sebebi	20	50,00
	TOPLAM	40	100,00
Kodlar	Üstün Potansiyelli Olmanın Getirdiği Duygular	<i>f</i>	Yüzde
	Güven Duygusu	2	8,70
	Olumsuz Duygular	13	56,52
	Sorumluluk Duygusu	8	34,78
	TOPLAM	23	100,00

Üstün potansiyelli bireylerin aldıkları destekler derinlemesine incelenmiştir. Bu bağlamda Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri ana teması içerisinde *Başarısız Hissedilen Zamanlar*, *Psikolojik Destek Alma Durumu*, *Üniversite Tercih Dönemi* ve *Üstün Potansiyelli Olmanın Getirdiği Duygular* dört alt tema elde edilmiştir.

Şekil 4’te Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri teması içerisinde ortaya çıkan kod ve alt temaların kavram haritası verilmiştir.

Şekil 4. Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri Temasının İncelenmesi

Şekil 4'te üstün potansiyelli bireylerin yaşamlarındaki gördükleri desteklerin süreçleri incelenmiştir. *Başarısız Hissedilen Zamanlar, Psikolojik Destek Alma Durumu, Üniversite Tercih Dönemi ve Üstün Potansiyelli Olmanın Getirdiği Duygular* olmak üzere dört alt tema elde edilmiştir.

Yapılan incelemeler doğrultusunda üstün yetenekli bireylerin gördükleri destek süreçlerinin farklı alanlardan olduğu görülmektedir. Yaşadıkları başarısızlıklar, psikolojik anlamda yıpranmaları, üniversite süreçlerinde yönlendirilme durumları ve bu bağlamda hissettikleri duyguların birbirinden farklılıklar gösterdiği saptanmıştır. Bu bağlamda alt temalar incelenmiştir.

4.4.1 Başarısız hissedilen zamanlar. Başarısız Hissedilen Zamanlar alt teması incelendiğinde dört farklı kodlamanın yer aldığı görülmektedir. Kodlara bakıldığında Akademik, Diğer Alanlarda, Hissedilen Olmadı ve Motivasyon şeklinde olduğu elde edilmiştir.

Akademik kodu incelendiğinde katılımcıların akademik bağlamda hissettiği ya da yaşadığı başarısızlıklara yer verilmiştir. Buna göre katılımcılardan E4 hissettiği akademik başarısızlığı “*Evet oldu ama şimdi öbür eski söylediğim ile birleştirebileceğim bir şey geldi aklıma. Şimdi şöyle bir şey vardı bahsettiğim on beş kişilik sınıfın ilkokulunda zaten yaklaşık bir işte beş yıl gerçekten düşük notlar alan öğrencilerde beş ortalama notlar alıyordu ve beş değil de yedisi falan diyebilirim. Ya üç dört kişi? Biz böyle hep iyi notlar alan çocuklar olduk ve bunlardan bir tanesi benim üniversite lise arkadaşım da oldu. Aynı zamanda ilkokuldaki arkadaşlarımla bu üç dört kişi olarak hep yüksek notlar alırdık. Ama ben birinci olduğumu hatırlıyorum uzun süre. Ama birinciliğim de şu değildi. Yani hiçbir zaman duygum, hani birinci olmam gerekiyordu zaten birinci oldum değil de öbür arkadaşım liseye, benimle gelen arkadaşım da iyi notlar alırdı. Ama inanılmaz rahat olduğunu gördüm. Evet. Ve derdim ki hani bu adamın bayağı rahat yapabildiği şeyi ben kendimi çok strese sokarak yapmam gerekiyor. Oluyor bir şekilde. Ondan da iyi yapıyorum ama keşke hani böyle olsa yapacak, illa yapılacaksa böyle yapabilirsem. Şeklindeydi. Lisenin sonunda da sınava girdik. Yani ikimizde mevcut lise sınavına o dönem mevcut olan lise sınavını baypas ederek gittik. Bir farkla farklı yapıda bir liseye gittiğimiz için ama ben birçok insanın kazanmak isteyip gideceği bir yeri kazanmıştım. Bir fen lisesi hatırlamıyorum şu anda. Ama bahsettiğim arkadaşım*

Galatasaray kazanmıştı ve çok bariz. En azından benim algıladığım. Bariz bir çalışma farkımız vardı ve ben çok başarısız olmuştum. Aslında bu benim için bir kırılmaydı” cümleleriyle anlatmıştır. Bir diğer katılımcı olan K2 de akademik başarısızlığını “Evet, üniversiteye ilk başladığım sene ilk defa bir dersten kaldım da yani böyle bütün dünyam başıma yıkılmış gibi hissettim. Hani normalde çok az bir çabayla bile dersleri çok kolay yüksek notlarla geçebiliyorken lisedeyken ilkokuldayken. Üniversitenin ilk dönemindeki hatta ikinci dönemde bir derse çok çalıştım. Hani gerçekten çok uğraştım. Bana göre o zamanki, o zamanki fikrime göre çok çalışmışım ve yapamadım, dersten kaldım. Notlarım düşük geldi. O benim için böyle. Hani hayatta en başarısız hissettiğim noktaydı. Birkaç derste de yani lisenin edebiyat sınavında da benzer bir şey yaşadım. Herhangi bir notun beklediğinin altında alıştığımız altında gelince çok büyük bir başarısızlık duygusu hissediyorum. Ve bir noktadan sonra hani hiç anlayamayacakmışım gibi geliyor yani. Mesela derste ikinciye aldım, almam gerekiyordu ve derse ikinciye aldığımda da şey yapamadım. Yani geçemeyeceğim zaten ben zaten anlamıyorum gibisinden bir yaklaşım uygulamıştım. Kendimi daha sonra da arkadaşlarımla desteğiyle hani daha farklı bir çalışma yöntemi deneyerek toparladım” şeklinde belirtmiştir.

Diğer Alanlarda kodlamasının içerisinde birbirinden farklı alanlarda hissedilen ya da yaşanan başarısızlıklar olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcılardan E6 “Ondan sonra yani mesela şimdi profesyonel hayatta herhangi bir şirkete gidiyorsunuz. Orada belli hedefleriniz var. Belli bir süre içerisinde mesela gerçekleştiremediğiniz zaman başarısız hissedebiliyorsunuz diye düşünüyorum. Bu tabii benim iş hayatımdan bahsettim. Özel hayatta da hepimizin başarısız hissettiği zamanlar olmuştur herhalde. Oralar konumuz değil diye düşünüyorum” şeklinde ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı olan K10 da hissettiği başarısızlığı “Oldu. Çokça oldu ya şu an mesela ben hem aktif hem çalışıyorum. Hal böyleyken yani okula çok az zaman ayırarak geç geldim, hem çok çok az zaman ayırdım. Haftada 5 saat ayırmamıştır şimdi totalde. Hal böyle olunca insan notlarım öyle iyiler ama en iyi değiller mesela. Dolayısıyla orada bir başarı hissetmiyorum. Ama benim başarısız hissetme sebebim genelde böyle bir şeylere zaman bulup. Entelektüel anlamda kendimi yetiştiremediğim zamanlar da çok çırpınıyorum yoğun olunca da mesela işte çalışıyorum, oradan eve geliyorum. Bir de ilk buraya taşındım mesela. Evim uzaktı. Günde iki buçuk saatim yolda geçiyordu. Yoruluyorum, hiçbir şey yapmıyordum.

Sonra benle kitap okuyorum ile bir şey öğreniyorum falan da epey epey kötü ve başarısız hissediyordum. Yani hayatta hayatım ile okul, robot gibi yarışan iyi bir kapitalist sistem eleştirisi olacak. Ama ben bir şeyler yapıyorum ama çok ne çevreye çok yararlı benim ne kendime çok değer verdiğim, öyle yaşayıp gidiyoruz gibi bakıyorum aslında” cümleleriyle ifade etmiştir.

Hissedilen Olmadı kodlaması içerisinde yalnızca bir katılımcının yer aldığı görülmektedir. Buna göre E2 “*Kendimi başarısız yani ilköğretimden bahsediyorsak herhalde hiç olmadı şöyle bu daha akademiye yaklaştığım andan itibaren başladı şimdi ya senelerdir kendimi eksik hissediyorum başarı demin de çok eksik hissediyorum gel çünkü akademi ya özellikle doktora da yani şey psikolojisindesiniz evet bu sabah bir uyandık bu sabahta yine ne kadar fazla şey bilmediğimi göreceğim bu gün boyunca onları öğrenmeye çalışacağım o bitecek ondan sonra yarın sabah uyandığımda yine ne kadar fazla şey bilmediğimi öğreneceğim gibi psikolojide yani kişiyi görmek zor farkındalık çok önemli bir şey şimdi bakıyorum beş seneye belki de matematik bilgisayar yerine şu anki verip fark var tabii ki görüyorum ama değişikliği içindeyken göremiyorsunuz dışına çıkıp atmanız gerekiyor ya ondan dolayı yani acayip yetersiz hissediyorum üniversite sınavında falan ya hiç yetersiz hissetmedim ve kolay bir şey değil ya çok vaktim vardı benim geç 12. sınıfta yani keyifsiz de benim çocuk okula gitmiyordum ben kendi başıma takılıyorum genellikle on için hani ders çalışmak biraz kaçış oluyordu kendinden mesela üniversite sınav çok kolaydı benim için iyi dedi baya iyi bir derecede değil de ettim yani ama yani dediğim gibi herhalde çok başarısız hissetmedim” şeklinde ifade etmiştir.*

Motivasyon kodu içerisinde ise motivasyon bağlamında hissedilen başarısızlık durumları yer almıştır. İki katılımcının olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcılardan E1 “*Evet çünkü başarısız değil ama motivasyon eksikliği hayatı ne kadar sevdiğiniz ile alakalı üretici olma bütün gününü böyle pozitif ve verimli geçirme zor bir motivasyon aynı anda pek çok şeyi yapmak istiyorsunuz ama yapılabilmesi zamanını ayarlayabilmek farklı bir motivasyon ne kadar anlamlı geldiği ile alakalı iş hayatı kurallar gelişmeler güvenilir mantıklı gelmediği için ciddiye alamıyorum. Daha iyi olabilecekken kendimi geri çekmemin nedeni motivasyonu bulamamak ne kadar emek harcayacaksınız beklentiler ve hayat tecrübeleri kendi yolumdan benim için akademi ve iş ikinci planda oldu daha önemsiz bir şey benim için yaşıyorsunuz büyüdükçe sorumluluklar artıyor çalışmak*

zorundasınız. Saygı duyamadığım şeyler bunlar. Benim gözümde başarılı olmak iyi para kazanmak değil daha bireysel bir süreç” diyerek bu durumu aktarırken E12 de “Bir de hani spesifik olarak şeylerde başarısız hissediyorum. Biraz önce anlattığım bir işle uğraşmak istiyorum. Merak ediyorum bir oyun olabilir bu kitap olabilir, yeni bir bilimsel bir de olabilir. İlgilenip okumaya başlıyorum. Çok hızlı soğuyorum ondan sonra şey oluyor. Benim ilerlemek istediğim hızda ile büyümeyi düşündüğünüz zaman bir motivasyon kayboluyor. Devamını getirip uzman ulaşamıyorum. Yani o biraz işte beni başarısız hissettiriyor o zaman da” şeklinde aktarmıştır.

4.4.2 Psikolojik destek alma durumu. Psikolojik Destek Alma Durumu alt teması incelendiğinde dört farklı kodlamanın yer aldığı görülmektedir. Kodlara bakıldığında Destek Almamış, Psikiyatr Desteği, Psikolog Desteği ve Terapi Desteği şeklinde olduğu elde edilmiştir.

Destek Almamış kodlaması içerisinde iki farklı kodlayıcı yer almıştır. Buna göre bu katılımcıların herhangi bir destek almadığı görülmektedir. Katılımcılardan E1 “Yok psikolojik olarak öyle bir süreçten geçmedim açıkçası” şeklinde belirtirken K12 de “Psikolojik destek şeye kadar hiç almadım yani tek tek gittiğim zaman annesi babası ayrı çocuğum ben hani o yüzden kendim isteyerek bir danışma ve psikoloğa gitme ihtiyacını iş hayatına başladı para kazandım artık gidebilirdim ücretim hani şey ama benim önceliklerim arasındaydı çünkü şöyle hissediyorum çoğunluğa ait olmadığınızı hissettiğim için adaptasyon sorunu yaşadığım için genel olarak zaten hayata önce bir kendini tanıd daha iyi adapte olabilir keşfetmem gerektiğini işte bu konuda mesela okulda eğitim öğretim bir yardım olmadı okulda akademik olarak en iyi ye hazırlarken sosyal psikolojik anlamlar eksik kalmış belli ki yani bunu şimdi şimdiden anlamaya çalışıyorum” şeklinde ifade etmiştir.

Psikiyatr Desteği kodlaması içerisinde İlaç Kullanma Durumu şeklinde bir alt kod daha yer almaktadır. Psikiyatr Desteği kodu içerisinde katılımcıların bir kısmının destek aldığı görülmektedir. Buna göre E9 “10 gün önce gittim ve tanı konuldu DEHB çocukken tespit edilmemiş bütün anlattıklarınız bu dedi neden tespit edilmedi dedi. Ben bile çok bilmiyordum. Dikkat değil tam olarak bu çok daha farklı bir şey ödül koşullanmasıyla alakalı. Yaptığınız şeyden keyif alamama. Çok ilgini çekene odaklayabiliyorsun. Zekanız sayesinde bunu örtbas edebilmişsiniz aşmışsınız tespit edilmeden devam etmiş ama depresyona anksiyeteye dönüşüyor. Tökezlememiş

olmak. *Kötü bir şey bu. İlaç veriyor küçük dozuyla başlattı. Bakalım ne olacak*” şeklinde aldığı desteği belirtmiştir. Bir başka katılımcı olan K6 da “*Aldım aldım, ilaç da kullandım. Biraz bahseder misin? Bilmiyorum herhalde 5 sene önce falan da çok ağır panik ataklar geçirdim. Yani bir anda panik atak geçirdim. Üniversitedeyken. Üniversitedeyken panik ataklar geçirmiştım. O zaman hem psikoloğa hem psikiyatriste devam ettim*” şeklinde aldığı desteği ifade etmiştir. İlaç Kullanma Durumları incelendiğinde de E8 kullandığı ilaç durumunu “*İlaç olarak da üniversite de gitmiştım. Gündem ve politik durumlar çok rahatsız ediyordu ve çok bir şey yapacağım gelmiyordu, motivasyon sızdı. Üniversitenin psikoloğu da Projekt yazdı, kullanmadım. Onun dışında da dikkat eksikliği ilacı kullandım. Ritüelin kullandım. Ne psikiyatr yazdım. O zaten şeyden dönüm noktası gibi oldu. Akademik başarı anlamında*” cümleleriyle belirtmiştir. Bir diğer katılımcı olan K11 de “*Ben birtakım ilaçlarda kullandım. Belirsizlikler çok fazla tetikleyebiliyor ya da yetersizlik kesimin çok fazla olması, benim yaşam alanıma müdahale edilmesi. Yani beklemediğim anda mesela beklemediğim insanların gelmesi gibi konular beni tetikleyebiliyor*” şeklinde ilaç kullanma durumunu açıklamıştır.

Psikolog Desteği kodlaması incelendiğinde psikolojik destek alma durumlarının yer aldığı görülmektedir. Katılımcılardan K1 “*Televizyona başladığım için ikinci sırada başladım. Ne de ikinci sınıfta bir arkadaşım falan yoktu. O geçiş eğrisi zordu benim için. Biraz tek çocuğum bir de yani. O yüzden kendi özel alanım yok, şeyim yok falan filan. O tarz biraz buhranlar. Beynim onunla ilgili bir sıkıntıyı da üniversitede şey gitti, bir süre rehberlik servisi vardı. Ona ona gidip konuştum falan. Ama o ilaç da veremiyor zaten. Ama birazcık daha gidip konuşup böyle feyizli sohbetler kadınla. Ya ben böyle düşünüyorum. Bu evre olabilir falan. Sonunda birazcık kendimizi tanıyalım muhabbet edelim tadında bir ortam. O yüzden evet aynen o tarz daha çok*” aldığı psikolog desteğini şeklinde ifade etmiştir. K10 da aldığı psikolojik desteği “*Yani bir, iki, iki buçuk senedir terapistim var sanırım ya. Ben daha çocukken de başlamak istemiştım, Terapisti bile terapistin beni anlayamadığı terapistin anlayamadığını hissetmek asla devam etmenize sebep olmuyor. Ya şöyle ben çocukluğumda bana çok söylerlerdi. Senin dikkatini az buldular falan. Annem, annem benim sağlık çalışanı. Hani sekiz sene onun çok karşı geldiği bir şey böyle fikren. Hani çocuklara çok fazla uyuşturuyorlar çocukları falan gibi bakış açısı olduğu için annem çok çekindi ve hep böyle bunun normal olduğuna*

ikna etmeye çalıştı beni. Sonra liseye başladım. Lisansı da bizim aile rehberlik öğretmenleri var. Nurcan Abla, Abla. Zaman hata çözümü. Onlar da söylemiştik ben de bu sefer. Hani içselleştirmiş mi? Yok artık herkes böyle falan. Ama hep bana çevremdekiler söylerdi zaten. Ben çok ciddiye almıyordum. Üniversitede üniversiteye geçtiğim yok” şeklinde belirtmiştir.

Terapi Desteği kodu incelendiğinde katılımcıların bir kısmının çeşitli terapiler aldığı görülmektedir. Buna göre katılımcılardan E7 *“Eee! Hayatımda yani psikolojik destek aldım. Yaklaşık dört buçuk yıllık bir analitik terapi deneyimim oldu. Bu da iki şey için oldu ve hayatımda hem yaşadığım ilişki yani romantik ilişkimde yaşadım. Daha doğrusu sorunlarla ilgili ama daha çok da şeyle ilgili. Hani mesleki bazı sorumluluklarla, hani gittiğim bir şey, çaldığım bir kapı oldu bu. Onun dışında da de askere gitmem gereken, hızla kendimi askerde bulduğum bir dönem oldu”* aldığı terapi desteğini anlatmıştır. E8 de aldığı terapi desteğini *“Sanat terapisi aldım. Yakın bir zamana kadar birkaç ay devam ettim. Zoom üzerinden de sebebi. Kendim satın aldım. Kendimi iyi görmüyordum diyeyim. Böyle depresif, kendi tanımlı olabilirdim belki ya da ilişkim. Kendi bu halimin ilişkin büyüme. Etkisi hoşuma gitmiyordu, değişmesini istiyordum. Bunlar da sanırım annemle ilgili büyük bir kısmı olabilir. Hala annemin yaptığı bir hareketin benzerini yapan birine, anneme verdiğim tepkiyi anneme ergen kendi harcıyıp tepki verip biliyordum. Bu da niye? Yani annem zaten artık hayatımda çok yok. Bir kendi üzerime çıkarımlar yapayım. Hani bir şeyleri belki çok. Duygusal olarak değil de düşünsel olarak gittim işin üzerinde ama bu yüzden aldım”* cümlesiyle ifade etmiştir.

4.4.3 Üniversite tercih dönemi. Üniversite Tercih Dönemi alt teması incelendiğinde iki farklı kodlamanın yer aldığı görülmektedir. Kodlara bakıldığında Okuduğu Bölüme Yönlendiren Kişi ve Okuduğu Bölüme Yönelme Sebebi şeklinde olduğu elde edilmiştir.

Okuduğu Bölüme Yönlendiren Kişi kodlaması incelendiğinde üç farklı alt kod olduğu görülmektedir. Alt kodlar incelendiğinde İsteyerek, Aile Bireyi ve Diğer olduğu görülmektedir.

Buna göre İsteyerek kodu incelendiğinde E6 okuduğu bölümü isteyerek seçtiğini *“Ben verdim. Hatta gereğinden fazla ben verdim. Üniversite tercihim yani mühendis olmak istiyordum. ODTÜ’de olmak istiyordum. İnşaat kısmını yani o*

zamanki bilgi düzeyimiz ile yeterince araştırdığımızı düşünmüyorum ben sizler içerisindeki alan farklarını. Ama mühendis bu tür konusunda nettim Özellikle bütün çevrem daha farklı düşünüyor. Yani arkadaşlarım, ailem hani hocalarımın çoğu tıp yönünde veya işte başka alanlara yönelmemi öneriyorlardı. Yani benim başarılı olacağıma inanıyorlar da Türkiye şartlarını düşündüğümüz zaman onu daha olumsuz görüyorlardı. İş o konuda çok burnunun dikine gittim. Yani ikinci senemde dahi annem hala bölüm değiştirmem istiyordu. Yani öyle şey geldim. 2 sene ODTÜ'de okudum. Ondan sonra diyor ki hala İngilizce öğrendin işte ya da ne bileyim birinci sınıfta çok ciddi okula falan derslere çok rastlamadım. Tekrar oldu yani bir şey kaybetmeden hadi değiştir falan diye iki sene sonra bile söylüyordu yani” cümleleriyle ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı olan K9 da “Yani evet güzel, bir yanda hem üniversite hem lisede sadece kendi tercihlerinden gittim. O konuda mutluyum yani. Üniversite tercihim de şey. Hani ben biraz IB programı yaptım lisede şeyden dolayı mı? Hani ÖSS yapsam da çalışıp güzel bir yer kazanırım diye düşünüyorum. Yani çalışmadan da İTÜ ye falan girdim. Galiba tam bir şey yapamıyorum. Seçim yapmadım. Ama şey işte. IB programının ben daha. Eğitici olduğunu düşündüğüm aslında daha kritik düşünme yönelik olduğunu düşündüm, bu yüzden IB program yapmayı seçtim. İşte ailem de şey diyordu. Hem aileye hem ÖSS yap, bence ÖSS bırakma vesaire diyorlardı. Ben yine de ÖSS'ye bıraktım. Saldım biraz işte. Sonra da zaten IB. Biraz daha yurtdışına yönelik olduğu için birkaç tane bayağı üniversiteye başladım. 20 tane civarı. Sonra işte 2 tanesinden tam burslu kabul aldım. Bir burası, bir de işte Amerika'da bir üniversite. Ama burada şey hem finansal olarak tam olarak bağımsız olma şansım oldu. İşte uçak biletine falan hiç para vermeme gerek kalmadı. Bu yüzden bence finansal bağımsızlık. Hani iki üniversite de eşit olduğu için akademik açıdan finansal bağımsızlığı seçtim ama herhangi bir şekilde hani başkalarının şeyi etkilemesi burada bir şey olmadı. Etkilemedi yani” şeklinde istediği bölümü tercih ettiğini ifade etmiştir.

Aile Bireyi kodlaması incelendiğinde katılımcılardan bazılarının seçtiği bölüme ailesinin yönlendirdiği görülmektedir. Buna göre E3 ailesinin yönlendirdiğini “Ben mezunu kaldığım yıl önceki yıl Boğaziçi psikolojiye girerim diye düşünüyordum. Sonra ya bir nedenle ilgimi çekiyordu. Dışında bir nedenim yoktu aslında. Belki sen İç mimarlık bölümü varmış. Bak oraya bir gir, belki keyif alırsın dedi işte. Baktık ettik. Ben niye psikoloji girmek istediğimi söyledim. Abim de

doğal olarak dedi ki Oğlum bunu meslek olarak nasıl yapacaktın ki sende meslek olarak yapmaktı. İlgileniyor olman ayrı şeyler dedi. Aaa biraz o ikna etti. Bir de ikinci kez mezunu kalmak yani çok şey olmayacaktı muhtemelen. Ben de dedim okey. İç mimarlıkta mimarlığın iki yanında öyle bir giriş yapmış oldum ama özellikle böyle bir zorlandım diyebileceğim bir durum olmadı. Abim direk beni ikna etti” şeklinde ifade ederken E5 de “Ablam, öğretmen, büyük abla ve şahane psikoloji yazıyordum. Ben sadece PDR de yaz hani eğitim de olsun içinde formasyon da olsa keyif alabilirsiniz şeklinde bir motivasyon oldu da karışık baskıyla beraber yapmıştık hatta liseyi. O da gelmişti benle beraber tercih safhalarda. Öyle psikoloji PDR yazdım sadece başka bir şey alan yazmadım ve beni altıncı tercihim sanırım Marmara Üniversitesi PDR gelmişti. Herkes çok muthuydu. Ben böyle şey daha sonra yani zaten bir alan bekliyordum, o İstanbul oldu falan gibisinden ondan ayrıldım” şeklinde ifade etmiştir.

Diğer kodlaması incelendiğinde katılımcıların çevrelerindeki başka bireylerden etkilenecek tercih yaptığı görülmektedir. Buna göre E9 “Hayır. O zamanlar bir rehberlik hocası vardı. Yine dediğin gibi inanç teki rehberlik hocaları bizde çok başarısızdı. Bu kız da çok başarısızdı, gençti yani seviyorduk iyi bir insan ama mesleğinde başarısızdı. Sırayla odasına gidiyorduk. Ve işte ben o zamanlar. Şimdi insanlar bana gelip gidip dertlerini anlatmaya başlamışlardı. Böyle garip bir böyle bilge adam bir şeyi oluşmuştu üzerimde, inançta her şeyle ilgili tavsiye veriyordum. Onun tavsiye ve tavsiyelerim işe yaşadıkça böyle insanlar git gide gelip de böyle. Benim bazı konuları da bilge olduğumu herhalde var saymaya başladılar falan. Böyle birkaç yerden şey gelersen, psikolog olursanız hem psikolog. Şimdi biz psikoloğun tam olarak ne olduğunu bilmiyoruz, bilmiyoruz. Ben bilmiyordum, onlar da bilmiyordu. Çünkü psikolog klasik vardır ya, tavsiye veren kişi falan filan. Ben de öbürü kafamda yankılanmaya başladı. Ama psikolog falan işte. Freud'un bir iki bir şeyini buldum. Kal Young'un bir iki kitabını buldum falan. Hoşuma da gitti. O mistisizm, o bilinç altı, bilmem ne falan tutturdum ben psikoloji okuyacağım diye. Şimdi o yaşlardaki bir çocuğun içinde kimse ne olacağını bilmiyor. Yani ne bileyim deniz ürünleri mühendisi olmak istiyorum diye hiçbir çocuk çıkmıyor. Ama bir şekilde kendi üzerine yapışıp durduğün zaman bir rahatlama geliyor. Ben de psikolog olacağım dedikten sonra rahatlardım.” şeklinde belirtirken K12 de “Ben karar vermedim okul müdürümüz karar verdi yani sen hukuk okumalısın dedi ben

zaten hukuk girişli de değilim bu arada uluslararası ilişkiler girişliyim üniversitesinde burslu okumam gerekiyordu bursla geçiş vardı işletme yazalım dedim işletme olmazsa ekonomi yazalım dedim yok dedi hukuk yazalım tutmazsa uluslararası ilişkiler yazalım o da çok iyi çıkan şu ki oda ekonomi o da tutmazsa işletme yani hedef koçtu biraz öyle oldu hedef koçta koçun bölümleri sonra Boğaziçi İşletme İstanbul Hukuk yok yani aslında ben karar vermedim teşekkür ederim” şeklinde belirtmiştir.

Okuduğu Bölüme Yönelme sebebi kodlaması incelendiğinde iki farklı alt kodun oluştuğu görülmektedir. Buna göre Maddi Kaygılar ve Sevdığı Bölüm şeklinde iki kod yer almaktadır. Maddi Kaygılar kodlaması incelendiğinde E1 “Evet çoğunlukla daha çok okuduğum bölüm konusunda emin değildim daha sosyal bilimler istiyordum ama iş bulma kaygısı oldu. Rahat para kazanabilecek miyim oldu” diyerek ve K1 de “Toplum baskısı bu zaten. Üniversite okumak istemiyordum. Annem babam mutlu olsun diye verdim diplomayı. Mutlular şimdi kimse bir şey demiyor. Mesela üniversite okuma sen bir sene boş gelip evde yapacağım desem herkes kıyameti kopardı. Şimdi kimse bir şey demiyor. Üniversitesini aldı, gezdi geldi falan sağlıklı falan bir sıkıntısı yok. Yattığı yerden para kazanıyor kimse ellemiyor” diyerek maddi kaygılardan dolayı bölüm tercihi yaptığını ifade etmiştir.

Sevdığı Bölüm kodlaması incelendiğinde de E3 sevdiği bölümü okuduğunu “Öyle olunca da ben ikinci yıl sınava tekrar gireceğim, mimarlıkta tam burs alayım diye başlamıştım. Bir yandan sınava uzun sonra iletişim tasarımı girip yatay geçiş yapacaktım. Dedim ki yatay geçiş hiç yapmayayım. Öyle bir geçiş dönemi oldu. Sonrasında ailemin tamamının bölümü bıraktığından haberi olmadı. Mesela babam hala farklı bir şey olarak biliyor ama ben mimarlığa girecektim, giremedim. Hiç mimarlık okumak istemedim diyebiliyor. Aslında hiç mimarlık okumadım, hiç” cümleleriyle belirtmiştir. K3 de sevdiği bölümü “Ben karar verdim ama. Yani biraz şuraya baktım tabii ki. Ya ben lisede lisenin son iki yılına İtalya’da okurken IB sistemi alıyordum Zaten Türkiye’ye dönmek çok mantıksız olacaktı. Çünkü zaten işte MEB sisteminden korkmuştum. Bir de okulunun Amerika’daki yüz kadar okula burs şeyi vardı. Teşvik Seçeneği vardı zaten ben. Hani Amerika’ya gelmek de istiyordum aslında. O doğrultuda Amerika’daki üniversitelere araştırma açtım ve şey yapmak istediğimi de biliyordum. Liberal Arts college diye bir kavram var. Çok yönlü eğitim veriyorlar. Hani herkes matematikte almak zorunda. Bir dil dersi de almak zorunda.

Ne bileyim fen bilimlerinden de bir şey olmak zorunda. Hani o kapsamlı eğitim sevdiğim için zaten liberal arts tiplerine bakıp işte bana en çok burs neresi verebilir onu da düşünerek ve yeni şey bilmiyorum. Ben kendim küçük bir kasabadan olduğum için her şeyin farkındayım yani. Tevitöl de da böyleydi. İstanbul ve Ankara'dan gelen arkadaşlarım hem daha başarılıydı var hem daha dünyaya açıktılar vesaire. Hani bence şey farklı büyük yani. Yani her ne kadar da internet bunu küçültüyor da olsa. Hani kırsal kesimde şehir merkezleri arasında yine de büyük bir fark var. O yüzden üniversite tercihim de de daha çok. Hani Amerika'nın işte Boston, New York, DC gibi büyük şehirlerine yakın bir yer olmasını tercih ettim mesela. Ha bir de an Liberal Arts okullarında şey seçeneği var. Eee hani hangi bölümü okuyacağınız da son seneye kadar aslında karar vermek zorunda değilsiniz. Oldukça esnek yani birazcık. O yüzden de onu seçtim ve iyi ki onu yapmışım. Çünkü başlarken iktisat siyasal çift anadalla başlayıp sonradan iktisat da bırakıp tamamen sosyal bilimlere yönelmişti mesela” diyerek belirtmiştir.

4.4.4 Üstün potansiyelli olmanın getirdiği duygular. Üstün Potansiyelli Olmanın Getirdiği Duygular alt teması incelendiğinde üç farklı kodlamanın yer aldığı görülmektedir. Kodlara bakıldığında Güven Duygusu, Olumsuz Duygular ve Sorumluluk Duygusu şeklinde olduğu elde edilmiştir.

Güven Duygusu kodlaması incelendiğinde ise iki katılımcının üstün potansiyelli olmanın güven duygusu verdiğini ifade ettiği görülmektedir. Buna göre katılımcılardan E1 “Şöyle. Ama aslında. Ve bu farklı bir şekilde yansıtılsaydı bir şey değişir miydi onu hiç bilmiyorum ama yani bizim için biraz. Hani hem artı bir şeydi. Bence ben ve arkadaşlarım genelde ben tanıdığım insanlar yani Tabi ki de artı bir şeydi ya potansiyelimizin farkındaydık. Bu yer yer bize zaten hani belli bir güven veriyordu. Hı yani şey güveni En azından aşılandı diyebilirim yani. Hani bir şey isterseniz yapabilirsiniz, hani hani siz yapamayacaksınız, kim yapacak? Falan gibisinden. Böyle bir iki biz çok motive ediliyorduk yani. Hani bütün genel olarak, yani lise boyunca. Ama bir yandan da hani ben Lisede çok hızlı bir öğrenme aşaması içine girdik her konuda” diyerek E12 de “Belki yetenekle alakalı, belki alakasız dış, bir sürü beklentiye girdiği zaman da sizin şeyinizi, özgüveninizi çıkabiliyorlar. O yüzden çevremdeki insanların bunu bilmediği ama bunu kendilerinin fark ettikleri durumda daha iyi hissetmiştim. Doğruyu söylemek gerekirse” şeklinde ifade etmiştir.

Olumsuz Duygular kodlaması içerisinde ise üstün potansiyelli olmanın olumsuz duygular oluşturduğu ifade edilmektedir. Buna göre katılımcılardan E4 “Bence hiçbir şey. Bir övgü gibi. Bir yandan ama bir yandan da. Aslında bilgi eksikliğinden dolayı, hani korkulacak bir şeymiş gibi korkmak derken, hani dışsal bir şeymiş gibi o gruba bir grup içerisinde lafı geçtiğinde, hani biraz şey gibi oluyor, hani biz de bu yarı tanrılar falan onlardan bahsediyoruz işte. Baksana onlardansın falan gibi oluyor halbuki. Hani bu bana çok anlamlı gelmiyor, çok şey gelmiyor. Rahatsız da ediyor beni yani bazen. Hani bir övgü niyetine söylendiğinde bile. Çünkü mesela ben öyle hissetmiyorum. Yani o kadar büyük faydasını ve. Hayatımı kolaylaştırdığını düşünmüyorum. Faydası olduğunu düşünmüyorum. Ama sanki bu bana bahşedilmiş büyük bir neden. Ona kaynak ve. Hani böyle zengin birisini zenginliğinden dolayı uyandırmaya çalışma felsefesi vardır ya Türkiye’de zenginlik böyle. Öz zenginlik kötü bir şey. Birilerinin parası çalmadan zengin olamaz. Bence de öyle. Ama yine de hani ona benziyor yani. Hani bir açıdan. Bu da üstün zekalı bu arada falan. O çok eğlenceli gelen bir şey değil bana ya. Bununla anılmak değil yani. Yaptığım işle anılmak isterim mesela” şeklinde yaşadığı duyguları ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı olan K5 de yaşadığı olumsuz duyguları “Bununla birisi benim ilgili önceden söylediği zaman kendimi kötü hissediyorum çünkü o zaman doldurmam etmem gereken bir beklenti geliyor. Hani yaptığım her aptalca şeydi, daha yine hayal kırıklığına uğradım gibi hissediyorum ama hani mesela bunu ben söylemeden bir bana söylediği zaman, birisiyle yeni tanıştığımda ya da mesela eğitim alanında olan bir ya da bir öğretmen. Bu söz o zaman çok hoşuma gidiyor. Hani sonradan fark edilmesi gerçekten beni mutlu ediyor ama fark edilmeden birilerinin bundan, hani benim hakkımda önceden söylemesi beni biraz Hani biraz daha şeyh oluyorum ve belki de performans gösterme stresine girip daha da gösteremiyoruz gibi oluyor. Ama mesela çok yakın ilişkilerimizde. Mesela erkek arkadaşımla tanıştım da galiba ben. Çünkü bazen bazı şeyleri. Duygusal olarak da hem daha farklı düşünerek yorumluyorum ve bunlar bazen sıkıntı yaratabiliyor ya da bir önceki ev arkadaşım benimle dalga geçiyorlar. Hiç baktırdın mı belki spektrum da olabilirsin, belki Asperger beni bilmiyorsun gibi. O yüzden birisinin böyle gibi önceden hani söylemişim erkek arkadaşım hani ben böyle okula gittim orada, bunlar normal demişti. Hayatta o kadar erkek arkadaşım Hollandalı beni böyle bir okula gittim. Onun için orada her şey normaldi ve oradan sonra orada normal olan, tolare

edilen hani bunlar hiç benim herkes tolare etmiyor hani. O kadar normal değil hani. O yüzden öyle kendi söylediğim zamanlar da oldu ama böyle çok endişe olarak söylemedim mesela. Hatta sonra şey dediğimi de hatırlıyorum. Annesiyle tanışmadan lütfen annen neden böyle bir şey söyleme diye” cümleleriyle ifade etmiştir. Bir başka katılımcı olan E12 de yaşadığı olumsuz duyguları “Bence bu. Eee. Zamanında çok güzel bir şeydi ve bu bir böyle sanki işte ulaşılmış çok büyük bir başarı gibi bir duygu hissettiriyordu. Ama uzun vadede bence çok büyük bir yük oldu. Niye? Çünkü. Sadece siz bilmiyorsunuz. Öğretmenleriniz biliyor, sınıf arkadaşlarınız biliyor. İşte bu sefer sizi bu şekilde pazarlamaya çalışanlar oluyor ve hep bir bir beklenti içerisine giriliyor. Ama o girilen beklentiler de sizin yeteneklerinizle çakışıyor mu, çakışmıyor mı buna bakılmıyor. O beklenti içerisine giren öğretmenleriniz veya hayattaki çalışma arkadaşlarınız veya şirketiniz hani. Yani sizi daha kötü hissetmenize yol açabilecek şeyler de olabiliyor, travmalar da olabiliyor benim için. Yani böyle hep hayatta çakışmalı oldu. İnsanlar bildiği zaman hoşuma gittiği durumlar da oluyordu. O bilmediği zaman kendimi daha özgür hissettiğim de oluyordu” diyerek belirtmiştir.

Sorumluluk Duygusu kodlaması incelendiğinde katılımcıların üstün potansiyelli olmalarının getirdiği sorumluluklar olduğu görülmektedir. Buna göre E1 yaşadığı sorumluluk duygusunu “Mesela hani keşke böyle olmasaydım da pek çok insan vardı çünkü. Mesela çok konuşulan bir konuydu yani. Hani yaşamımızdaki pek çok insanın farkında olmadığı, düşünmediği konuları biz düşünüp bu konularda hani beyin fırtınası yapıyorduk ve bu birazcık hani mutluluğun önüne geçen bir şey aslında. Yani en azından karşılıksız mutluluğun. Çünkü aslında cahillik gerçekten mutluluk getiriyor. Yani olduğumuz düzende ne kadar çok şey var bilmeye, düşünmeye başladığınızda o kadar da bir yandan sorumluluk ki geliyor gibi hissediyorsunuz. O sorumluluk baskısı hepimizin üzerinde vardı. Yani çok yüksek şeyler bekleniyordu. Özellikle son iki sınıfta. Yani birazcık gerçekten. Yarış atı gibi hissediyorsunuz bazen. İşte sizin yapmanız lazım, sizin başarmamız lazım. İşte sınava girmeyeceğim başka bir şey. Kafama bir şeyi yapacağım deme lüksünüz yok” cümleleriyle belirtirken bir diğer katılımcı olan K6 da yaşadığı sorumluluk yüklenmesini “Ya bu çok saçma bir şey aslında. Ya bu ilkokulda o kadar şey olmuyor da özel liseye gidince oluyor. Çünkü okulun adında geçiyor ama sürekli böyle. Sonra böyle sürekli böyle saçma saçma şeyler geliyor sanki. Hani böyle çünkü ya zeka

kesinlikle farklı bir şey gibi bir şey yok. Yani bu insan çok zeki, bu salak gibi bir durum kesinlikle yok. Yani bazı insanın bazı şey yeteneği var. Benim başka bir şey vardı. Başka insanda başka bir şeye yeteneği vardı. Ama aslında hangi yeteneği ortaya çıkardığını ilgili bir şey. Ama tabii böyle bir yaftalama yapılırsa böyle saçma sapan bir şey oluyor. Herkesin senden çok beklentisi oluyor. Bu kesin. Hani böyle senin anlamama şansın yok. Yani anladım kimse buna inanmıyorum, nasıl böyle bir lüksün kesinlikle yok böyle anlamıyorum diyorsun. Ben o yüzden mesela üniversite sınavına hazırlanırken çok zorlanmışım. Bir dönemde anlayamadım ve yapamadım ve kimse bana inanmadı. Çünkü kimse bana destek olmadı. Çok psikolojik olarak çok yorucu, yapamıyorum diyorum, yaparsın sen diyor. Ve sonunda da yaparsan da o zaman onları da haklı çıkarmış oluyorsun. Çünkü yani. Ve böyle asla haklı çıkamıyorum ama psikolojik olarak yıprandığını sanıyorsun. Yani bu zor bir şey. Bir de ben hep şeydi yani bizim bizdeyken çok komik şeyler olurdu. Dershaneye giderdik millet böyle işte; siz üstün zekalı mısınız? Ne yapıyorsunuz yani? Bunlar da normalmiş falan yani ne olacak sana göre işte böyle sana ne. Yani birini etiketleyince. Tabii böyle saçma şeyler oluyor yani ama hani genel konsepti? Bence en son şey basın üzerinde baskı olması. Çünkü başarılı olmak zorundasın gibi bir şey. Yani onu sana bir yazmışlar anlamadım gitti” diyerek ifade etmiştir. Bir başka katılımcı olan K8 de benzer olarak yaşadığı sorumluluk baskısını “Çok güzel bir duygu olarak başlıyor. Çoğu şey gibi. Ama sonra birlikte gelen sorumluluklarla, böyle stres noktalarıyla karşılaşmaya başlıyorsunuz. O da size bazı şeyleri sorguluyor mesela. Ya tabii ki bunun tadını çıkarabilirsiniz. Çıkaranlar da vardır ve bunu hayatını çok güzel bir şekilde uygulayan örnekler vardır. Benimkinde de başta daha ne güzel bir şeyler yapıyorum sevinci sonra kaygıya dönüştü. Yani devam ettirebilecek miyim? İşte mesela ilkokulda o sınavı geçebilecek miyim? O benim için biz hep böyle bir stres şeyiydi inanç lisesi olması benim için müthiş bir kurtuluş oldu aslında. Yani okul, bir okul kazandım. İyi bir okul kazandım gibi. O stres işte kendi kimliğinizle özdeş düşüyor galiba şey oluyorsunuz. Ya ben, ben olmuyor muyum artık ben aynı başarıyı gösteremez olsam o işte başarısızlık timsali mi oluyorum? İkinci bir örnek de yine sıkıntı yaşatabilir” şeklinde belirterek ifade etmiştir.

4.5 Üstün Potansiyelli Yetişkinlerin Yaşadığı Sosyal Duygusal Sorunlara Yönelik Program Önerisinin Verilmesi

Örnekleimde yer alan yetişkinlerin deneyimleri ve ihtiyaçlarından yola çıkarak ülkemizde üstün potansiyelli yetişkinlere yönelik programların yeterli içerik ve çeşitlilikte yer almadığını gözlemledim. Üstün potansiyelli bireylerin yetişkinlikte bazı benzer sosyal-duygusal sorunları deneyimledikleri ve çözüm için yeterli destek programlarının olmadığını fark ettim. Ülke gelişimi ve ekonomisinde önemli bir yere sahip olan bu bireylerin topluma kazandırılması ve potansiyellerini tam olarak sergileyebilmeleri için gerekli olanakların sağlanması hayati önem taşımaktadır. Bu yüzden de üstün potansiyelli bireylerin yetişkinlik dönemlerinde yaşadıkları sosyal duygusal sorunlara yönelik bir eğitim programına ihtiyaç olduğunu düşünerek ve elde ettiğim verilerin analizleri sonucunda bu taslak eğitim programını yapmak istedim.

4.5.1 Program önerisinin geliştirilme süreci. Veri analizinden elde edilen bilgiler doğrultusunda “Üstün Potansiyelli Olarak Yaşamak”, “Çevre Desteği/Etkisi”, “Sosyal Duygusal Gelişim Süreçleri”, “Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri” başlıklarına ulaşılmıştır. Ulaşılan veriler ışığında üstün potansiyelli yetişkinlerin yaşadığı sosyal duygusal sorunlara yönelik program önerisi aşağıdaki şekilde hazırlanmıştır. Taslak eğitim programını hazırlarken üstün potansiyelli bireylerle çalışan uzmandan görüş alınmıştır. Program üstün potansiyelli bireylere uygulanırsa eğer üstün potansiyelli yetişkinlerle çalışan ve psikolojik danışman ya da psikoloji alanında uzman kişilerin desteği alınarak hayata geçirilebilir.

Tablo 7

Üstün Potansiyelli Yetişkinlerin Yaşadığı Sosyal Duygusal Sorunlara Yönelik Program Önerisi Modül ve Başlıkları

Oturum İsmi	Süre	Modül İsmi	Kazanımlar
Tanışma	30 dk.		Diğer bireylerden onu ayıran ve üstün potansiyel sergilediği alanları fark eder.
1-Kendini Tanıma	30 dk.	Üstün Potansiyel ve Üstün Potansiyelli Olarak Yaşamak	Özel yetenekli bireylerin belirgin ayırt edici özelliklerini belirler.
2-Potansiyelini Fark Etme	30 dk.		
3-Potansiyeli Değerlendirme ve Geliştirme	30 dk.		
4-Farklı Olmakla Başa Çıkma Stratejileri	30 dk.		Kişisel ve mesleki açıdan birey kendini geliştirmeye yönelik aktivitelerde bulunur. Zor durumların yönetiminin önemini örneklerle açıklar.
Oturum İsmi	Süre	Modül İsmi	Kazanımlar
5-İletişim Becerilerinin Gelişimi	30 dk.	Çevre Etkisi/Desteği	Etkili iletişim yöntem ve tekniklerini kullanmaya itina eder.
6-İş Hayatı ve Sosyal Hayata Uyum	30 dk.		Meslektaşlarıyla bilgi ve tecrübe paylaşımına açıktır.
7-Üstün Potansiyelli Olmanın Olumlu Yönlerini Fark Etme	30 dk.	Sosyal Duygusal Gelişim Süreçleri	Özel yetenekli bireylerin olumlu yönlerini açıklar.
8-Üstün Potansiyelli Olmanın Olumsuz/Zor Yönlerini Fark Etme	30 dk.		Öğrenme ve yaşam yeterlilik alanları hakkında bilgi sahibi olur.

Tablo 7 (devam)

9-Kaygı Yönetimi	30 dk.	Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri	Zor durumlarda kaygı yönetiminin önemini açıklar.
10-Performans Kaygısı ile Başa Çıkma	30 dk.		Stres yönetimi ve stresle baş etme yöntemlerini kavrar.
11-Duygu Düzenleme	30 dk.		Duygu farkındalığı ve duygusal netlik kavramlarını açıklar.
12-Yalnızlıkla Baş Etme	30 dk.		Yalnızlıkla baş etme duygu yönetiminin önemini açıklar.
13-Psikolojik Sağlamlık/Zor Durumların Yönetimi	30 dk.		Psikolojik sağlamlığı tanımlar. Psikolojik olarak sağlam bireyin özelliklerini açıklar. Psikolojik açıdan sağlam olmanın sonuçlarını örneklerle açıklar.
Kapanış Oturumu	30 dk.		
Toplam	480 dk	4 modül	

1.Modül - 1.Oturum: Üstün Potansiyel ve Üstün Potansiyelli Olarak Yaşama Modülü-Kendini Tanıma Oturumu: Bu oturumun genel olarak amacı, bireyin kendini tanıtmayı ve grup içi çalışmalara katılım sağlamasıdır. Kendini tanıma konu başlığı içinde “Diğer bireylerden onu ayıran ve üstün potansiyel sergilediği alanları fark eder.” kazanımı yer almaktadır. Konu içeriği aktarılırken “ anlatım, küçük grup çalışması” öğretim yöntemlerinden yararlanılacaktır. Oturum ortalama 20 dakika sürecektir.

1.Modül - 2.Oturum: Potansiyelini Fark Etme Oturumu: Bu oturumun genel olarak amacı, bireylerin potansiyelleri üzerine paylaşımlar yaparak var olan potansiyellerini yansıtmalarının sağlanmasıdır. Potansiyelini fark etme konu başlığı içinde “ Özel yetenekli bireylerin belirgin ayırt edici özelliklerini belirler, farkında olur.” Kazanımı yer almaktadır. Konu içeriği aktarılırken “soru-cevap- küçük grup

çalışması, anlatım” öğretim yöntemlerinden yararlanılacaktır. Oturum ortalama 20 dakika sürecektir.

1.Modül - 3.Oturum: Potansiyeli Değerlendirme ve Geliştirme Oturumu:

Bu oturumun genel olarak amacı, bireylerin öğrenirken kişisel aksiyon oluşturma ve kendilerini değerlendirmelerinin sağlanmasıdır. Potansiyelini değerlendirme ve geliştirme başlığı içinde “Kişisel ve mesleki yönden kendisini geliştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunur.” Kazanımı yer almaktadır. Konu içeriği aktarılırken “soru-cevap- küçük grup çalışması, anlatım” öğretim yöntemlerinden yararlanılacaktır. Oturum ortalama 20 dakika sürecektir.

1.Modül - 4.Oturum: Farklı Olmakla Başa Çıkma Stratejileri Oturumu:

Bu oturumun genel olarak amacı, bireylerin benlik kavramlarını tanımlamaları, farklı olma duygusu ile baş etmelerinin kolaylaştırılmasıdır. Farklı olmakla başa çıkma stratejileri başlığı içinde “ zor durumların yönetiminin önemini örneklerle açıklar.” Kazanımı yer almaktadır. Konu içeriği aktarılırken “soru-cevap- küçük grup çalışması, anlatım” öğretim yöntemlerinden yararlanılacaktır. Oturum ortalama 20 dakika sürecektir.

2. Modül - 5.Oturum Çevre Etkisi/Desteği Modülü- İletişim Becerilerinin Gelişimi Oturumu: Bu oturumun genel olarak amacı, etkili iletişim kurmada uygulanabilecek yöntemlerin paylaşılma ve iletişim becerilerin gelişiminin desteklenmesidir. İletişim becerilerinin gelişimi başlığı içinde “Etkili iletişim yöntem ve tekniklerini kullanmaya özen gösterir.” Kazanımı yer almaktadır. Konu içeriği aktarılırken “soru-cevap- küçük grup çalışması, anlatım” öğretim yöntemlerinden yararlanılacaktır. Oturum ortalama 20 dakika sürecektir.

2. Modül - 6.Oturum Çevre Etkisi/Desteği Modülü- İş Hayatı ve Sosyal Hayata Uyum Oturumu: Bu oturumun genel olarak amacı, uyum kavramının tartışılması, meslek grupları arasındaki benzerlik ve farklılıkların tartışılmasıdır. İş hayatı ve sosyal hayata uyum başlığı içinde “iş ortamında kendisinden beklentileri açıklar ve meslektaşlarıyla bilgi ve deneyim paylaşımına açıktır.” kazanımları yer almaktadır. Konu içeriği aktarılırken “soru-cevap- küçük grup çalışması, anlatım” öğretim yöntemlerinden yararlanılacaktır. Oturum ortalama 20 dakika sürecektir.

3. Modül - 7.Oturum Sosyal Duygusal Gelişim Süreçleri Modülü- Üstün Potansiyelli Olmanın Olumlu Yönlerini Fark Etme Oturumu: Bu oturumun genel olarak amacı, üstün potansiyelli bireyi tanıma, olumlu özelliklerinin fark

ettirilmesi ve toplumda üstün potansiyelli yetişkinler ile ilgili paylaşımların yapılmasıdır. Üstün potansiyelli olmanın olumlu yönlerini fark etme başlığı içinde “özel yetenekli bireylerin olumlu yönlerini açıklar.” kazanımı yer almaktadır. Konu içeriği aktarılırken “soru-cevap- küçük grup çalışması, anlatım” öğretim yöntemlerinden yararlanılacaktır. Oturum ortalama 20 dakika sürecektir.

3. Modül - 8.Oturum Sosyal Duygusal Gelişim Süreçleri Modülü- Üstün Potansiyelli Olmanın Olumsuz/Zor Yönlerini Fark Etme Oturumu: Bu oturumun genel olarak amacı, üstün potansiyelli birey olmanın olumsuz ve zor yönlerinin paylaşılmasıdır. Üstün potansiyelli olmanın olumsuz/zor yönlerini fark etme başlığı içinde “öğrenme ve yaşam yeterlik alanları hakkında bilgi sahibi olur.” Kazanımı yer almaktadır. Konu içeriği aktarılırken “soru-cevap- küçük grup çalışması, anlatım” öğretim yöntemlerinden yararlanılacaktır. Oturum ortalama 20 dakika sürecektir.

4. Modül - 9.Oturum Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri Modülü- Kaygı Yönetimi Oturumu: Bu oturumun genel olarak amacı, üstün potansiyelli bireylerin destek süreçlerinde zor durumların yönetiminin öneminin anlaşılmasıdır. Kaygı yönetimi başlığı içinde “zor durumlarda kaygı yönetiminin önemini açıklar.” Kazanımı yer almaktadır. Konu içeriği aktarılırken “soru-cevap- küçük grup çalışması, anlatım” öğretim yöntemlerinden yararlanılacaktır. Oturum ortalama 20 dakika sürecektir.

4. Modül - 10.Oturum Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri Modülü- Performans Kaygısı ile Başa Çıkma Oturumu: Bu oturumun genel olarak amacı, üstün potansiyelli bireylerin destek süreçlerinde performans kaygısı ile başa çıkmanın yöntemlerinin paylaşılmasıdır. Performans kaygısı ile başa çıkma başlığı içinde “stres yönetimi ve stresle baş etme yöntemlerini kavrar.” Kazanımı yer almaktadır. Konu içeriği aktarılırken “soru-cevap- küçük grup çalışması, anlatım” öğretim yöntemlerinden yararlanılacaktır. Oturum ortalama 20 dakika sürecektir.

4. Modül - 11.Oturum Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri Modülü- Duygu Düzenleme Oturumu: Bu oturumun genel olarak amacı, üstün potansiyelli bireylerin destek süreçlerinde duygu düzenlemesinin ve yönetiminin vurgulanmasıdır. Duygu düzenleme başlığı içinde “duygu farkındalığı ve duygusal netlik kavramlarının açıklanması” kazanımı yer almaktadır. Konu içeriği aktarılırken

“soru-cevap- küçük grup çalışması, anlatım” öğretim yöntemlerinden yararlanılacaktır. Oturum ortalama 20 dakika sürecektir.

4. Modül - 12.Oturum Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri

Modülü- Yalnızlıkla Baş Etme Oturumu: Bu oturumun genel olarak amacı, üstün potansiyelli bireylerin destek süreçlerinde yalnızlıkla baş etme yöntemlerinin paylaşılmasıdır. Yalnızlıkla baş etme başlığı içinde” yalnızlıkla baş etme duygu yönetiminin önemini açıklar.” Kazanımı yer almaktadır. Konu içeriği aktarılırken “soru-cevap- küçük grup çalışması, anlatım” öğretim yöntemlerinden yararlanılacaktır. Oturum ortalama 20 dakika sürecektir.

4. Modül - 13.Oturum Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri

Modülü- Psikolojik Sağlamlılık/Zor Durumların Yönetimi Oturumu: Bu oturumun genel amacı, üstün potansiyelli bireylerin destek süreçlerinde psikolojik Sağlamlılık ve zor durumların yönetiminin vurgulanmasıdır. Psikolojik Sağlamlılık ve zor durumların yönetimi başlığı içinde “psikolojik sağlamlığı tanımlama, psikolojik olarak sağlam bireyin özelliklerini açıklama ve psikolojik açıdan sağlam olmanın sonuçlarını örneklerle açıklama” kazanımları yer almaktadır. Konu içeriği aktarılırken “soru-cevap- küçük grup çalışması, anlatım” öğretim yöntemlerinden yararlanılacaktır. Oturum ortalama 20 dakika sürecektir.

Kapanış Oturumu: Yapılan oturumlar ile ilgili değerlendirmelerin yapıldığı oturumdur. Oturumlar ile ilgili nelerin iyi geldiği nelerin geliştirilmesi veya değiştirilmesi üzerine beyin fırtınası yapılır. İhtiyaç olması durumunda yeni oturumlar planlanarak uygulanabilir.

Bölüm 5

Tartışma ve Sonuçlar

Bu bölümde araştırma soruları doğrultusunda edinilen bilgiler tartışılarak sonuçlarına yer verilmiştir.

5.1 Araştırma Bulgularının Tartışılması

Bu kısımda araştırma soruları başlıklar şeklinde paylaşarak araştırma sorularına ilişkin bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır. Araştırma sorularına ilişkin bulgular alan yazın çalışmaları ile desteklenmiştir. Araştırma sorularında üstün potansiyelli yetişkinlerin yaşadığı sosyal duygusal sorunların belirlenmesine ve bu problemlerin ele alınmasına yönelik program önerisi tasarlanmasına yol gösterecek görüşleri alınmıştır.

5.1.1 Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal gelişim ile ilgili deneyimleri nelerdir? Üstün potansiyelli bireylerin üstün potansiyelli olarak yaşadıkları deneyimler incelenmiştir. Bu tema kapsamında beş alt tema elde edilmiştir. Elde edilen temalar; kendini üstün potansiyelli olarak görme durumu, çocukluk dönemi, üstün potansiyel alanı, üstün potansiyelli olmanın olumlu yanları ve üstün potansiyelli olmanın olumsuz yanları şeklindedir. Araştırmanın birinci bulgusu kendini üstün potansiyelli olarak görme durumuna ilişkin dört farklı kodlama olduğu görülmektedir.

Her çocuğun bazen sosyal-duygusal sorunlar yaşayabileceği bilinmekle birlikte, üstün yetenekli çocukların ihtiyaçlarının bazı açılardan farklılaştığı ve bu nedenlerden dolayı özel destek sistemlerine ihtiyaç duyabilecekleri gözden kaçırılmamalıdır (Freeman, 1985; Delisle ve Lewis, 2003). Kendini üstün potansiyelli olarak görme bulgusunda farklı alanlarda olduğu ortaya çıkmıştır. Bazı yetişkinler kendini müzik alanında görürken, bazı yetişkinler kendini anlama kapasitesi yüksek olarak, bazıları görsel alanda bazıları sayısal alanda yüksek potansiyelli olarak görmektedir.

Üstün potansiyelli çocuğun duygusal ve sosyal yaşantıları hem içsel hem dışsal faktörlerin tesiri altına girmektedir. Üstün potansiyelli çocuk, dışsal çevreyle iletişime geçmeye başladıkça farklılıklarına karşı tutum ve bulundukları sosyal ortam

gibi faktörler de sosyal ve duygusal deneyimlerini etkilemektedir (Schmitz ve Galbraith, 1991). Üstün potansiyelli bireylerin çevrelerinden etkilenmesi ve gördükleri destekler incelenmiştir. Çevrenin desteği/etkisi ana teması içerisinde potansiyeli gizleme durumu, yüksek performans baskısı, çevrenin üstün potansiyelli olduğunu bilmesi ve üstün yetenekli olmanın özgüven desteği dört alt tema altında incelenmiştir ve açıklanmıştır.

Gross'a (1998) göre üstün zekalı ve potansiyeli yüksek çocuklar etraflarındaki insanlar tarafından kendilerinden farklı kavranmalarından dolayı genellikle yanlış anlaşılırlar (akt. Piechowski, 2009). Araştırmada çevrenin üstün potansiyelli olduğunu bilmesi alt teması içinde de benzer bir sonuç çıkmıştır. Arkadaşlarının, ailesinin ve çevrenin bilmesi üstün potansiyelli yetişkinlerin zaman zaman bu potansiyellerini saklamalarına sebep olmuştur. Bromfield'a (1994) göre üstün potansiyelli ve yetenekli bireylerin gelişmiş seviyelerdeki sohbetleri eğlenceli bir arkadaş olmalarını sağlar fakat bu husus risk taşımaktadır. Aileler sınırlarını bu denli çocuklarıyla paylaşırsa çocukların yetişkin problemleriyle ilgili kritik derecede kaygılanmasına ve kendilerini akranlardan geri çekmesine sebep olabilir (akt. Porter, 1999).

5.1.2 Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal açıdan karşılaştığı sorunlar nelerdir? Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal olarak yaşadığı sorunlar incelenmiştir. Bu bağlamda sosyal duygusal gelişim süreçleri teması içerisinde deneyimlenen gelişim süreçleri, genel gelişim süreçleri ve yaşanan sosyal duygusal sorunlar üç alt tema elde edilmiştir. Sosyal duygusal sorunların neler olduğu yönündeki görüşler araştırılmıştır. Silverman (1993) üstün potansiyelli ve kabiliyeti yüksek çocukların sadece değişik düşünmediklerini aynı zamanda değişik hissettiklerini de belirtmiştir. Duygularının aksine bir olumsuz tutum çocuklar için olumsuz etkilemesine rağmen üstün potansiyelli ve yüksek kabiliyetli çocuklar daha çok etkilenebilir çünkü çevrelerinde birçok aktivite bulunmakta, başarıları ödüllendirilip kognitif becerilerine vurgu yapılmaktadır. Bundan kaynaklı üstün potansiyelli çocuklar için korkutucu olmayan, güvenli ve geçerli bir şekilde duygularını ifade etme yolları geliştirilmesi önemlidir.

Yaşıtları tarafından kabul görmemek, sürekli başarılı olmak zorunda hissini yaşamak, başarısız olmaktan korkmak, özellikle ailelerini ya da öğretmenlerini hayal

kırıklığına uğratmaktan endişelenmek baş edilmesi kolay olmayan durumlardır. Böyle durumlarla baş etmek zorunda kalan özel yetenekli bireyler tırnak yeme, sorumluluklardan kaçma, içe dönme gibi kaçışlar aramaktadır (Leana Taşcılar, 2017).

Araştırmalar duygusal açıdan mahrum olma ortamlarında yetişmenin ve yeterince kişiler arası ilgi görmemenin saptanan zeka düzeylerinde neden olduğunu göstermiştir (Marland, 1972 akt. Webb, Meckstroth ve Tolan, 1994). Araştırmada uyum sorunları kodu incelendiğinde de üstün potansiyelli bireylerin bulundukları ortama uyum sağlama noktasında sorunlar yaşadığı görülmektedir. Uyum sorunları yaşadıkları dönemde panik, zorlu ve depresif olduklarını hatırladıklarından ama şu an öyle bir sorun yaşamadıklarından bahsetmişlerdir. Benzeri olmayan gelişim alanlarındaki eşzamanlı olamayan gelişim bireylerin karamsarlaşmasına neden olabilir.

Üstün potansiyelli bireyler ne istediklerini kavramsallaştırabilirler fakat motor yeteneklerinin yetersiz olması gibi kendi yaş düzeyi yeteneklerini kabul etmede zorlanabilirler (Freeman, 1993). Karamsarlığa kapılma dönemleri yoğun olabilir ve genellikle olgunlaşmamışlık olarak yanlış yorumlanır (Porter, 1999). Üstün potansiyelli bireylerin genel gelişim süreçleri teması incelendiğinde dört farklı kodlama yer almaktadır. Kodlara bakıldığında etiketlenme sorunları, herkes gibi görülme, yetiştirilme farklılıkları ve ifade zorlukları gibi sorunlardan bahsetmişlerdir.

Clark'a (1988) göre üstün potansiyelli bireylerde görülen karamsarlaşma durumu kişinin kendinden nefret etmesine ve bu durumun daha da büyüyerek okul, arkadaş ve ailesinden nefrete etmesine dönüşebilir, devamlılığın sürmesi durumunda bulunduğu yere ait olmama duygusunun oluşmasına yol açabilir. Eğer üstün potansiyelli bireylere kendi zekâ düzeyinde bireylerle çalışma imkânı sağlanırsa bu onların soyutlanma ve karamsar olma duygularını azaltacaktır (Peine, 2003). Araştırmada üstün potansiyelli olmanın olumsuz yönlerine ilişkin katılımcılar beklenti, uyum ve iletişim problemlerinden bahsetmişlerdir. Farklı bir okula geçtiklerinde veya iş yaşantısı gibi geçiş yaptıkları dönemlerde zorlandıklarından bahsetmişlerdir.

5.1.3 Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal açıdan yaşanan sorunlara karşı tepkileri nelerdir? Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal

olarak yaşadığı sorunlara karşı tutumlarının nasıl olduğu incelenmiştir. Bu bağlamda çevrenin desteği/etkisi ana teması içerisinde potansiyeli gizleme durumu, yüksek performans baskısı, çevrenin üstün potansiyelli olduğunu bilmesi ve üstün yetenekli olmanın özgüven desteği dört alt tema elde edilmiştir. Sosyal duygusal sorunlara karşı tutumları hakkındaki görüşler araştırılmıştır. Üstün potansiyelli bireyler his ve fikirlerini kendilerinde kalmasını tercih edebilirler. Diğer bireylerin düşüncelerine benzemeyen şekilde düşünmek ve hissetmenin kabul edilebilir veya izin verilebilir bir şey olmadığını ve bir insan olarak temelde kendilerinde bir yanlışlık olduğu fikrine kapılabilirler. Üstün potansiyelli birey güçlü yanları olarak bildiği öğrenme merakı, hassasiyet ve yoğunluk benzeri özelliklerinin problemlerin başlangıcı olduğunun farkına vardığında bu hayal kırıklığı daha da artmaktadır (Webb, Meckstroth ve Tolan, 1994).

Yapılan görüşmelerde potansiyeli gizleme alt temasında da dışlanma, beklentinin artması, anlaşılamama sorunlarından dolayı ve sebebi yok kodlamaları ortaya çıkmıştır. Bazı bireyler potansiyellerini sayılan sebeplerden dolayı gizlediklerini belirtirken bazıları da potansiyellerini gizlemediklerini belirtmişlerdir. Bazı üstün potansiyelli bireyler özellikle de ergenler hisleri yokmuş gibi veya başkalarının ne düşündüğü onları ilgilendirmez gibi davranırlar. Böyle bir durumla karşılaştığınızda bunun bir yanlışlığı olduğunu unutmamak gerekir çünkü her insanın hisleri vardır. Genellikle çocuklar duygularını kabul etmediklerini ifade ettiklerinde kabul edilmeyeceğinden korktukları veya bunlarla baş etmek için çok kırılgan olduklarını sezdirmeye çalışırlar (Webb, Meckstroth ve Tolan, 1994). Yapılan görüşmeler sonucunda üstün potansiyelli bireylerin sosyal duygusal gelişimlerinin hangi yönde etkilendiği görülmektedir. Sosyal duygusal olarak kendi deneyimledikleri süreçler, yaşadıkları sorunlar ve genel olarak üstün potansiyelli olmanın gelişimi etkilemesi süreçlerinin değişkenlik gösterdiği belirtilmiştir.

5.1.4 Üstün potansiyelli yetişkinlerin yaşadığı sosyal duygusal sorunlara yönelik program önerisi nasıl olmalıdır? Yapılan görüşmeler ve veri analizinden elde edilen bulgular doğrultusunda “Üstün Potansiyelli Olarak Yaşamak”, “Çevre Desteği/Etkisi”, “Sosyal Duygusal Gelişim Süreçleri”, “Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri” başlıklarına ulaşılmıştır. Ulaşılan veriler ışığında üstün potansiyelli

yetişkinlerin yaşadığı sosyal duygusal sorunlara yönelik program önerisi geliştirilmesine karar verilmiştir.

Her alanda olduğu gibi yetişkin eğitimi alanında da ilerlemenin olması, yetkin bir araştırma politikasının olması, çalışmaların teşvik edilmesi için onaylanması, araştırma çıktılarının uygulamaya geçirilmesi ile alakalıdır (Tekin, 1991). Elde edilen bulgular doğrultusunda üstün potansiyelli yetişkinlerin yaşadığı sorunlara yönelik taslak eğitim programı oluşturulmuştur. Öğrenme, yetişkin hayatında bireyin tecrübeleriyle şekillenene ve bu tecrübelerin yeniden şekillenmesi ile bilgiye dönüşen çok boyutlu bir anlam taşımaktadır (Sayılan, 2009).

Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda 4 modül 14 oturumdan oluşan bir program önerisi sunulmuştur. Modül isimleri dört ana temadan oluşmaktadır. Birinci modül “Üstün Potansiyelli Olarak Yaşamak” temasından oluşmaktadır. Oturumlar ise Kendini tanıma, potansiyelini fark etme, potansiyeli değerlendirme ve geliştirme farklı olmakla başa çıkma stratejileri başlıklarından oluşmaktadır. Her oturumun kazanımları bulgular kısmında detaylı şekilde verilmiştir. İkinci modül “Çevre Desteği/Etkisi” temasından oluşmaktadır. Oturumlar ise iletişim becerilerinin gelişimi, iş hayatı ve sosyal uyum başlıklarından oluşmaktadır. Her oturumun kazanımları bulgular kısmında detaylı şekilde verilmiştir. Üçüncü modül ise “Sosyal Duygusal Gelişim Süreçleri” temasından oluşmaktadır. Oturumlar ise üstün potansiyelli olmanın olumlu yönlerini fark etme, üstün potansiyelli olmanın olumsuz/zor yönlerini fark etme başlıklarından oluşmaktadır. Her oturumun kazanımları bulgular kısmında detaylı şekilde verilmiştir. Dördüncü modül ise “Üstün Potansiyelli Bireylerin Destek Süreçleri”nden oluşmaktadır. Oturumlar ise kaygı yönetimi, performans kaygısı ile başa çıkma, duygu düzenleme, yalnızlıkla baş etme, psikolojik sağlamlık/zor durumların yönetimi başlıklarından oluşmaktadır.

Her oturumun kazanımları bulgular kısmında detaylı şekilde verilmiştir. Demirel (2020: 6), alıştırma programını “okulda ya da okul içinde olmadan bireye kazandırılması planlanan bir dersin alıştırmasıyla ilgili tüm çalışmaları kapsayan hayat tarzı düzeneği” olarak tanımlamış bu yönüyle eğitim programı ve öğretim programının anlamsal farkını belirtmiştir. Üstün potansiyelli yetişkinlerin yaşadığı sosyal duygusal sorunlara yönelik geliştirilen program önerisinin son oturumu kapanış oturumudur. Yapılan oturumlar ile ilgili değerlendirmeler bu oturumda

yapılır ve oturumların geliştirilmesi için bireylerin görüşleri alınarak sonraki düzenlenecek çalışmalara yol göstermesi beklenir.

5.2 Sonuçlar

Bu kısımda araştırmanın bulgularından yola çıkılarak araştırmanın sonuçları, üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal gelişim ile ilgili deneyimleri ve karşılaştıkları sorunlar hakkındaki görüşleri başlıkları altında incelenmiştir.

5.2.1 Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal gelişim ile ilgili deneyimlerine ilişkin sonuçlar. Üstün potansiyelli bireyler çevrelerinden hem destek aldıklarını hem de çeşitli nedenlerden dolayı çeşitli baskılara maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu sebeple bazı durumlarda potansiyellerini gizlediklerini bazı durumlarda ise mecburen üstün potansiyelli olduklarını belirttiklerini ifade etmişlerdir. Üstün potansiyelli yetişkinler ile yapılan görüşmeler sonucunda bireylerin çocukluk dönemlerinden itibaren sosyal duygusal gelişim ile ilgili benzer deneyimler yaşadıkları görülmüştür. Her çocuk bireysel olarak değerlendirilmeli ve ihtiyaçlarına yönelik eğitimler almalıdır.

Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal olarak yaşadığı deneyimler deneyimler derinlemesine incelenmiştir. Üstün potansiyelli bireylerin sosyal duygusal gelişimlerinin hangi yönde etkilendiği, kendi deneyimledikleri süreçler, yaşadıkları sorunlar ve genel olarak üstün potansiyelli olmanın gelişimi etkilemesi süreçlerinin değişkenlik gösterdiğini ifade etmişlerdir. Araştırma sonucunda üstün potansiyelli bireylerin çeşitli olaylar yaşadıkları görülmektedir. Çocukluk döneminden başlayarak üstün potansiyelli olmanın getirdiği olumlu ve olumsuz yanların olmasıyla birlikte kendilerinde hissettikleri üstün potansiyel durumu ve alanı hakkında görüşlerinde farklılıkların olduğu görülmüştür. Üstün potansiyelli olmanın getirdiği olumlu yanların farklı düşünebilme, farklı ortamlar görebilme, kolay anlama ve kolay adapte olma durumları olduğunu ifade etmişlerdir.

5.2.2 Üstün potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal açıdan yaşadıkları sorunlara ilişkin sonuçlar. Üstün potansiyelli bireylerin çevrelerinden etkilenmesi ve gördükleri derinlemesine incelenmiştir. Potansiyeli gizleme durumu, yüksek performans baskısı, çevrenin üstün potansiyelli olduğunu bilmesi ve üstün yetenekli olmanın özgüven desteğini etkilemesi süreçlerinin değişkenlik gösterdiğini ifade

etmişlerdir. Araştırma sonucunda üstün potansiyelli bireylerin çevrelerinden hem destek aldıkları hem de çeşitli nedenlerden dolayı çevrelerinden etkilendikleri görülmektedir. Üstün potansiyelli yetişkinler çevreleri tarafından dışlanma, onlara karşı beklentinin artması, anlaşılamama sorunlarından dolayı potansiyellerini gizlemek durumunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bazı yetişkinler ise potansiyellerini gizlemediklerini ifade etmişlerdir. Yüksek performans baskısı, başarı baskısı ve mesleki baskıları da yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırma sonucunda yaşanan sosyal duygusal sorunlar incelendiğinde üstün potansiyeli bireyler uyum sorunları, özgüven sorunları ve iletişim sorunları yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Üstün potansiyelli bireylerin bulundukları ortama uyum sağlama noktasında sorunlar yaşadığı görülmektedir. Ulaşılan veriler doğrultusunda üstün potansiyelli yetişkinlerin yaşadığı sosyal duygusal sorunlara yönelik uzman görüşleri de alınarak bir taslak program önerisi hazırlanmış olup bulgular kısmında detaylı şekilde açıklanmıştır.

5.3 Öneriler

Bu bölümde araştırma ile ilgili önerilere yer verilmiştir.

Uygulayıcıya yönelik öneriler

Üstün potansiyelli yetişkinler için küçük yaşlardan itibaren yeteneklerini keşfedebilecekleri onları kariyer yolculuğuna hazırlamak için okulların psikolojik danışma merkezleri ile iş birliği yapılabilir.

Üstün potansiyelli yetişkinlere yönelik program önerisi üzerine çalışmalar yapılarak yetişkin destek eğitim programı geliştirilebilir.

Üstün potansiyelli bireylerin küçük yaşlardan itibaren çeşitli eğitimler almalarını kendilerini keşfetmelerini sağlayacakları ortamlar oluşturularak yetişkinliğe geçişlerinde yaşadıkları problemler azaltılabilir.

Üstün potansiyelli yetişkinler için ihtiyaç analizleri yapılarak destekleyici eğitimler, atölye çalışmaları düzenlenebilir.

Üstün potansiyelli yetişkinlerin potansiyellerini kullanmalarını ve geliştirmelerini destekleyici mentor programları oluşturulabilir.

Üstün zekalı çocukların ailelerine küçük yaşlardan itibaren çeşitli eğitimler verilebilir ve bu bireylerin çocukluktan yetişkinliğe geçişte aile desteği ile

potansiyelleri doğrultusunda eğitim almaya y6nlendirilmeleri 6nemlidir. Bunun i6in de 6eşitli aile eğitimleri yapılarak aileler bilin6lendirilebilir.

Araştırmacılara y6nelik 6neriler

Araştırma sadece 6st6n potansiyelli 12 kadın ve 12 erkek ile ger6ekleştirilmiş olup, 6rneklem grubu değiştirilerek, daha sonra tanı alan ya da hi6 tanı almayan ama 6st6n potansiyelli olduğunu d6ř6nen, bu konuda hi6 eğitim almayan katılımcılar eklenerek alan yazın zenginleştirilebilir.

6st6n potansiyelli yetişkinler ile ilgili nitel olarak yapılan bu 6alışma nicel olarak da araştırılabilir.

Araştırma bulgularına g6re 6st6n potansiyelli yetişkinlerin sosyal duygusal a6ıdan yaşadıkları sorunlar ile baş etmelerini kolaylaştırıcı programlar oluşturulabilir.

Araştırma bulgularına g6re katılımcıların başarısızlık duygusunu hayatlarının belirli d6nemlerinde yaşadıkları g6r6lm6řt6r. Bu sebeple 6st6n potansiyelli bireyler i6in başarısızlık ile baş etme ile ilgili destek programları oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Akkanat, H. (1999). Üstün veya özel yetenekliler. *Milli Eğitim Bakanlığı Dergisi*. 103.
- Ataman, A. (1996). *Eğitimimize bakışlar I*. İ. Fındıkçı (Ed.). İstanbul: Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları.
- Ataman, A. (2004). Üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocuklar. *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A. E. Bilgili (Haz.). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Ataman, A. (2011). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. A. Ataman (Ed.), Ankara: Gündüz Eğitim ve Yay.
- Ayhan, S. (1989). Andragoji: yetişkinlerde öğrenme konusunda yeni bir teknoloji. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(2), 529-546.
- Balcı, A. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Berg, L. B. (2001). *Qualitative research methods for the social sciences*. Allyn & Bacon.
- Biernacki, P., ve Waldorf, D. (1981). Snowball sampling: Problems and techniques of chain referral sampling. *Sociological Methods & Research*, 10(2), 141-163.
- Bülbül, S. (1991). *Halk eğitime giriş*. Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Celep, C. (2003). *Halk eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Clark, B. (1997). *Growing up gifted* (5. Ed.). Upper Saddle River, New Jersey, Columbus, Ohio: Merrill
- Çağlar, D. (2004). Okulda başarısız olan üstün zekalı çocuklar. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili (Haz.). *Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi seçilmiş makaleler kitabı* (s. 409-415). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- Dabrowski, K. (1972). *Psychoneurosis is not an illness: Neuroses and psychoneuroses from the perspective of positive disintegration*. London, England: Gryf.
- Dabrowski, K., Kawczak, A., ve Piechowski, M. M. (1970). *Mental growth through positive disintegration*. London, England: Gryf.
- Dağlıoğlu, H. E. (1995). *İlkokul 2.-5. sınıflara devam eden çocuklar arasından üstün yetenekli olanların belirlenmesi*. Yayımlanmış uzmanlık tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Davaslıgil, Ü. (2004). *Üstün çocuklara sahip ailelerin eğitimi*. Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A. E. Bilgili (Haz.). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Davaslıgil, Ü. (2005). *Early differentiation, 16th bienal conference world council for gifted and talented children*. New Orleans.
- Davaslıgil, Ü., ve Leana, M. Z. (2004). Üstün zekâlıların eğitimi projesi. A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili ve M. R. Şirin (Ed.), *I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi bildiriler kitabı* (ss.85-100). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 64, I Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi: 2.
- Deary, I. J., Whiteman, M. C., Starr, J. M., Whalley, L. J., ve Fox, H. C. (2004). The impact of childhood intelligence on later life: following up the Scottish mental surveys of 1932 and 1947. *Journal of personality and social psychology*, 86(1), 130.
- Delisle, J. R., ve Lewis, B. A. (2003). *The survival guide for teachers of gifted kids*. USA: Barnes and Noble Publishing.
- Demirel, Ö. (2020). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. 28. bs. Ankara: Pegem Akademi.
- Dönmez, N. B. (2004). Üstün yetenekli çocukların eğitimlerinde bilim sanat merkezlerinin kuruluşu ve işleyişinde yapılması gereken düzenlemeler. *Üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı* (ss. 69-73). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Duman, A. (2000). *Yetişkin eğitimi*. Ankara: Ütopya Yayınları.

- Enç, M. (1979). *Üstün beyinli gücü*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Eripek, S. (2003). *Okul öncesi dönemde özel eğitim*. T.C. Anadolu Üniversitesi. Açık Öğretim Fakültesi Yayını No:756, 16-41.
- Ersoy, Ö., ve Avcı, N. (2001). *Özel gereksinimi olan çocuklar ve eğitimleri. Özel eğitim*. İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Flick, U. (2022). *An introduction to qualitative research*. Sage.
- Freeman, J. (1983). Emotional problems of the gifted child. *Junior Child Psychology*, 24(3), 481-485.
- Freeman, J. (1993). Parents and families in nurturing giftedness and talent. K. Heller, F. J. Mönks, A. H. Passow (Ed.), *International handbook of research and development of giftedness and talent*. (pp. 669- 683). Oxford, UK: Pergamon Press
- Freeman, J. (2001). *Gifted children grown up*. London: David Pulton Publishers.
- Gallagher, S. A. (1997). Problem based learning: Where did it come from, what does it do, and where is it going. *Journal of the Educaion of the Gifted*, 20(4), 332–362.
- GATA. (2009). *Ergenlikte kimlik oluşumu*. <http://www.gata.edu.tr/dahilibilimler/cocukruh/kimlik.htm>. adresinden edinilmiştir.
- Geray, C. (2002). *Halk eğitimi*. Ankara: İmaj Yayınları.
- Glaserfeld, E. v. (1989). *Constructivism in education*. univie.ac.at.
- Gökaydın, B. (2017). *Üstün zekalı bireylerin yaşadıkları sosyal ve duygusal sorunlara yönelik psikolog görüşlerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yakınoğlu Üniversitesi, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşe.
- Gökdere, M., Küçük, M., ve Çepni, S. (2003). Gifted science education in Turkey: Gifted teachers' selection, perspectives and needs. *Asia-Pacific Forum on Science Learning and Teaching*, 4(2), 1.
- Greene, M. J. (2003). Career counseling of the gifted and talented. *Rooper Review*, 25(2), 66.

- Gross M. U. M. (2002). Musings: gifted children and the gift of friendship. Open Space Communications, *Understanding Our Gifted*, 14(3), 27-29.
- Gross, M. U. M. (1998). The “me” behind the mask: intellectually gifted students and the search for identity [Elektronik versiyon]. *Rooper Review*, 20(3), 1-10.
- Huang, H. M. (2002). Toward constructivism for adult learners in online learning environments. *British Journal of Educational Technology*, 33(1), 27-37.
- Işık-Ercan, Z. Z. (2004). Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi için temel prensipler ve kullanılan teknikler. A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili ve M. R. Şirin (Eds.), *Üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- İnanç Lisesi Okul Profili. <http://educ.queensu.ca/~placment/Inancschool.pdf> adresinden alınmıştır.
- Karadeniz, S., ve Selçukbiricik, S. (2006). *Kadın hastalıkları ve doğum*. Klinisyen, Kelebek Matbaacılık.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 151, 152.
- Keating, D. P. (2009). Developmental science and giftedness: An integrated life-span framework. In F. D. Horowitz, R. F. Subotnik, & D. Matthews (Eds.), *The development of giftedness and talent across the lifespan* (pp. 189-208). Washington, DC: American Psychological Association.
- Kline, B. A., ve Short, E.B. (1991). Changes in emotional resilience: gifted adolescent females, *Rooper Review*, 13, 118-121.
- Knowles, M. (1980). *The modern practice of adult education*. Hospalist.cumc.columbia.edu.
- Knowles, M. (1996). *Yetişkin öğrenenler, göz ardı edilen bir kesim*. S. Ayhan (Çev.), Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Koç, G. (2005). Yaşamboyu öğrenme. *Eğitimde yeni yönelimler*. Ö. Demirel (Ed.), Ankara: Pegem A Yayınları.
- Kurt, İ. (2002). *Yetişkin eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Leana Taşcılar, M. Z. (2017). *Özel yetenekli çocukların psikolojisi: teoriden uygulamaya*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Leroux, J. A. (1986). *Sex differences in influencing gifted adolescents: an ethnographic study*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Associatio, San Francisco.
- Lovecky, D. V. (1992). Exploring social and emotional aspects of giftedness in children. *Rooper Review*, 15(1), 18-25.
- Lovecky, D. V. (1997). Identity development in gifted children. *Rooper Review*, 20(2), 90-94.
- M.E.B. Bilim ve Sanat Merkezi Yönergesi (1991). <https://www.google.com/search?q=M.E.B.+Bilim+ve+Sanat+Merkezi+Y%C3%B6nergesi+%281991%29.adresinden+edinilmiştir>.
- Makatouni, A. (2002). What motivates consumers to buy organic food in the UK? Results from a qualitative study. *British Food Journal*. 104 (3-4-5), 345-352.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (3. Baskıdan Çeviri) S. Turan (Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Okçabol, R. (2006). *Halk eğitimi (yetişkin eğitimi)*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Onur, B. (2004). *Gelişim psikolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Özsoy, Y., Özyürek, M., ve Eripek, S. (1993) *Özel eğitime muhtaç çocuklar, özel eğitime giriş*. Ankara: Karatepe Yayınları
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. M. Bütün ve S.B. Demir, (Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Peterson, J. S., ve Ray, K. E. (2006). Bullying and the gifted: victims, perpetrators, prevalence, and effects. *The Gifted Child Quarterly*, 50(2), 148-167.
- Piechowski, M. M. (2009). The inner world of the young and bright. T.Cross ve D. Ambrose (Ed.) *Morality, ethics, and gifted minds*, (pp.177-195). New York: Springer Verlag.
- Porter, L. (1999). *Gifted young children*. Buckingham: Open University Pres.

- Puberte, L. C., Imboden, J. B., Park, T. J., Hulse, S. H., ve Unger, H. T. (1992). Giftedness and psychological abuse in borderline personality disorder: Their relevance to genesis and treatment. *Journal of Personality Disorders*, 6(3), 226-240.
- Renzulli, J. S. (2012). Reexamining the role of gifted education and talent development for the 21st century: A four- part theoretical approach. *Gifted Child Quarterly*, 56, 150-159.
- Rinn, A. N., ve Bishop, J. (2015). Gifted adults: A systematic review and analysis of the literature. *Gifted Child Quarterly*, 59(4), 213-235.
- Ryan, J. J. (1999). Behind the mask: exploring the need for the specialized counseling for the gifted females. *Gifted Child Today Magazine*, 22(5), 14-17.
- Sak, U., Ayas M. B., Sezerel B., Öpengin, E., Özdemir, N., ve Gürbüz, Ş. (2015). Türkiye’de üstün yeteneklilerin eğitiminin eleştirel bir değerlendirilmesi. *Türk Üstün Zeka ve Eğitim Dergisi*, 5(2), 120-132.
- Sak, U., Karabacak, F., ve Kılıç, A. (2009). Üstün yetenekliler eğitim programları (ÜYEP): tanılama, öğretim ve değerlendirme biçimleri ve programın öğrenciler üzerindeki etkileri. *Üstün Yetenekli Çocuklar II. Ulusal Kongresi*, Eskişehir.
- Sak, U. (2014). ÜYEP Modeli: Üstün yeteneklilerin eğitimi akıl oyunları değildir. Panel bildirisi. 4. *Ulusal Üstün Zekalı ve Yeteneklilerin Eğitimi Kongresi*. İstanbul.
- Sayılan, F. (2009). Jack mezirow ve dönüştürücü öğrenme kuramı. A. Yıldız ve M. Uysal (Der.). *Yetişkin Eğitimi Kuramdan Uygulamaya* içinde (ss. 161-176). İstanbul: Kalkedon Yayınları
- Schmitz, C. C., ve Galbraith, J. (1991). *Managing the social and emotional needs of the gifted*. Melbourne, Australia: Hawker Brownlow Education
- Selçuk, Z., Kayılı, H., ve Okut, L. (2002). *Çoklu zeka uygulamaları*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Silverman, L. K. (1993). A developmental model for counseling the gifted. In L. K. Silverman (Ed.), *Counseling the gifted and talented* (pp. 51-78) Denver, CO: Love Publishing.

- Silverman, L. K. (1993). The gifted individual. In: L. K. Silverman (Ed.), *Counseling The Gifted and Talented* (pp. 3-28). Colorado: Love Publishing Company.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Subotnik, R. F., & Olszewski-Kubilius, P. (1997). Restructuring special programs to reflect the distinctions between children's and adults' experiences with giftedness. *Peabody Journal of Education*, 72, 101-116. doi:10.1080/0161956X.1997.9681868.
- Subotnik, R. F., & Rickoff, R. (2010). Should eminence based on outstanding innovation be the goal of gifted education and talent development? Implications for policy and research. *Learning and Individual Differences*, 20, 358-364. doi:10.1016/j.lindif.2009.12.005.
- Şenol, S. (2006). *Çocuk ve gençlik ruh sağlığı*. Ankara: Hyb Yayıncılık.
- Şimşek, H., ve Yıldırım, A. (2011). *Qualitative research methods in the social sciences*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Tekin, M. (1991). Dünya'da ve Türkiye'de halk eğitimi alanının temel sorunları. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(1), 1-19.
- Titmus, C., Buttedahl, P., Ironside, D., ve Lengrand, P. (1985). *Yetişkin eğitimi terimleri*. F. Oğuzkan (Çev.). Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yayınları.
- Tokay, D. (2003) Accreditation survey with a board from the bosphorous university and submission of report. *Turkish Education Foundation - [Türk Eğitim Vakfı Özel İnanç Lisesi - TEVÖİL]*, İstanbul
- Uzun, M. (2004). Üstün veya özel yeteneklilik nedir?. *I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi el kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Ültanır, E. ve Ültanır, G. (2005). Estonya, İngiltere ve Türkiye'de yetişkin eğitiminde profesyonel standartlar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-23.
- Varış, F. (1988). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Web, J. T., Meckstroth, E. A., ve Tolan, S. S. (1994). *Guiding the gifted child*. AZ: Gifted Psychology Press.

Webb, J. T., Meckstroth, E. A., ve Tolan, S. S. (1994). *Guiding the gifted child: A practical source for parents and teachers*. Scottsdale, AZ: Gifted Psychology.

Webb, J. T. (1994). What it means to be exceptional. *Paper presented at the american psychological association annual convention*. Washington, DC.

Webb, J. T., Meckstroth, E. A., ve Tolan, S. S. (2003). *Guiding the gifted child*. Arizona: Gifted Psychology Press.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

